ANUL III No. 12. Mart.—April.

ARHIVELE OLTENIEI.

APARE LA DOUĂ LUNI

SUB DIRECTIUNEA D-LOR:

Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

IN NUMARUL DE FAȚĂ

ARTICOLE SEMNATE DE:

C. J. CARADJA
I. C. BĂCILĂ
G. M. DEMETRESCU
S. MOLIN

COMUNICĂRI DE:

DR. MARTIN ROSKA
PROF. IONESCU-ARG.
N. G. DINCULESCU
T. G. BULAT
C. V. OBEDEANU
PROF. ILIE CONST.
N. PLOPȘOR

OLTENIA PREISTORICA
DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ȘTIINȚIFICA
RECENZII

REDACȚIA
Str. LIBERTĂȚEI - 25
—o—
ADMINISTRAȚIA
Str. Gener. Florescu 20
- CRAIOVA -

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ, Profesor, T.-Severin
T. G. BULAT, Profesor, R.-Vâlcea
ILIE CONSTANT, Profesor, Caracal
N. G. DINCULESCU, Profesor, Craiova
C. GEROTĂ, Profesor, Calafat
N. PLOPȘOR, Profesor, Plenița

SUMARUL No. 12.

Ceva despre Turnul Roșu: I. O hartă veche
II. Călători străini prin Turnu Roșu . C. J. Karadja
Oltenia sub Austriaci: Un document cartografic . Ioan C. Băcilă
Craiova în veacul trecut (Inceputul sec. XIX) . G. Mil. Demetrescu
Hore voinicești din Bănat . . . . . Romul S. Molin

Oltenia preistorică: *Noui date cu privire la ceramica cordată*, de Dr. Martin Roșka. — *Olărie însforită în Oltenia.* — *Cioburi încrustate în alb.* — *Obsidiană în Oltenia*, de N. Plopșor.

Acte și documente: *Acte vechi inedite*, comunicate de Al. Bărcăcilă.— *Carte de scuteală*, comunicată de Plopșor. — *Hrisov dela 1724*, comunicat de C. V. Obedeanu. — *Hotărnicie*, comunicată de N. G. Dinculescu. — *O diată din 1687*, comunicată de Plopșor. — *Zapise privitoare la vânzări și schimb de țigani*, comunicate de T. G. Bulat.

Note și comunicări: *Pasări rare, vizitatori ai țării noastre*, de Prof. Dr. Ionescu-Argetoaia. — *Insemnări mărunte*: *Dobrișan*, de N. Plopșor. — *O poezie necunoscută a lui N. Nicoleanu*, comunicată de Prof. Ilie Constantinescu. — *Din lucrările lui August Pessiacov*, de Dem. D. Stoenescu

Oltenia culturală: *Dare de seamă a activității Soc. „Prietenii Științei*, de Dr. Ch. Laugier.—*Mișcarea culturală in Craiova*, de Fortunato.— *Mișcarea culturală în Calafat*. de C. G.

Cronica științifică: *O foarte interesantă descoperire istorică.—Experiențe asupra variabilității sexelor*, de Ch. L. — *Insemnări istorice: Natalitatea în Franța; Filip II și Don Juan de Austria*; *Explorări subterane în Franța*, de T. G. B.

Recenzii: *Discorso sulla lingua valacca, di Cardinale Gius. Mezzofanti*, de Carlo Tagliavini, Bologna. — *Novelle Romene*, di Mich, Sadoveanu, trad. de Al. Dem. Marcu și G. F. Cecchini, recenzate de C. D. F. - *Dacia în antichitate și evul mediu*, de I. Andrieșescu, recenzie de N. Plopșor. — *Învățământul Istoriei Artelor la Universitatea din Cluj*, de Cor. Petranu. — *Quelques considérations sur le service consulaire roumain*, par C J. Karadja. — *Un vechi cimitir românesc*, de Dr. Martin Roșka. — *Bordeiul în Oltenia*, de N. Plopșor. — *Rolul Istoricului de Artă română în Transilvania*, de Cor. Petranu. — *Petru Rareș*, de Prof. Ursu. — *O pagină asupra evenimentelor dela 1854*. de C. V. Obedeanu. — *Almanahul Graficei Române*, ed. „Scrisul Românesc", Craiova. — *Vocabularul tipografului român*, de V. Molin. — *Pagini de Literatură veche*, de N. Drăganu. — *Toponimie și Istorie*, de N. Drăganu. — *Copiștii Psaltirei Scheiene*, de C. Lacea. — *Raporturiie linguistice slavo-române*, T. Capidan. — *Buletinul Soc. Reg. Române de Geografie pe 1922.—Calendarul Național al ziarului „America"* din Cleveland-Ohio. — *Anuarul Soc. literare „Gr. Alexandrescu*, a liceului „Unirea" din Focșani. — *Credința mea*, de T. Bucurescu, recenzate de C. D. Fort.

Revista Revistelor, de C. D. F.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No. 2.

15021. Redacția și administrația la aceeași adresă.

Anul III, No. 12. Martie—Aprilie 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor
DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU . .	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU București . .	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova . .	500 lei
Banca Generală a Țării Românești . . .	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București . . .	1000 lei
Societatea minieră „Mica“ București . .	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei

Ceva despre Turnul Roșu

I. O hartă veche

Printre documentele din veacurile trecute, care merită atenția noastră, sunt și vechile hărți geografice, precum și planuri de orașe, moșii ș. a. Asemenea interes prezintă nu numai hărțile desemnate cu mâna, ci chiar cele reproduse prin meșteșugul gravorului cu ajutorul blocului de lemn sau al plăcii de aramă.

Hărțile de acest fel sunt în deosebi interesante la noi, unde, prin împrejurările vieței noastre istorice sbuciumate și adesea nenorocită, atâtea documente și amintiri din trecut au fost nimicite, și unde chiar configurația geografică a țării a fost de multe ori modificată, sate și chiar orașe întemeiându-se și dispărând unul după altul, în cursul vremurilor.

Cercetătorii trecutului prea puţin s'au ocupat cu hărţile la noi. Şi cu toate că acestea sunt uneori inexacte şi adesea grosolan lucrate, ele sunt totuşi preţioase când le examinăm şi comparăm una cu alta în mod ştiinţific.

O bibliografie a tuturor hărţilor înfăţişând regiunile noastre ar fi, suntem convinşi, de o mare însemnătate, o asemenea lucrare lipsindu-ne cu desăvârşire. Adevărat este că D. Docan ne-a dat un început, lucrat cu îngrijire, publicând cunoscutele sale memorii despre lucrările cartografice din 1787—1791 şi despre explorațiunile austriace pe Dunăre la sfârşitul veacului al XVIII-lea (Anal. Acad. Rom. XXXVI); aceasta însă nu poate să ne fie de-ajuns. Ce ne-ar trebui ar fi, ca început, o listă cât se poate de completă a tuturor hărţilor ţării câte se păstrează azi, portolane, desemne, hărţi gravate, litografiate ş. a., toate rânduite în mod cronologic. Mai târziu s'ar naşte şi la noi ambiţiunea de a poseda un atlas cu reproduceri facsimilate pe hârtie bună şi cu indice complete a unor asemenea documente, o lucrare în stil mare, cum a făcut-o Nordenskiöld în Suedia pentru hărţile din veacurile al XV-lea şi al XVI-lea (Early history of cartography şi Periplus, Stockholm 1879 şi 1897). Asemenea proiecte sunt fireşte prea ambiţioase pentru ziua de azi în ţara noastră ruinată; mâine însă, dacă vom munci, avem speranţă să ajungem şi noi a înfăptui asemenea lucrări de o valoare incontestabilă. Până atunci, constatăm cu bucurie un început serios de-a aduna materialul ce ne stă la îndemână. Avem harnici cercetători la Academie şi aiurea, cari lucrează cu râvnă în această direcţiune, şi avem, chiar în grelele condiţiuni de astăzi, reviste unde se dau la lumină lucrări interesante şi serioase de materia aceasta.

Ne vom sili şi noi să dăm pe rând hărţile şi alte documente ce ne-au căzut sub ochi, şi care ar merita atenţia unui public mai larg, începând azi cu o hartă de drum a Turnului Roşu, lucrată pe aramă (Kupferstich) şi colorată, datând din timpul ocupaţiunei austriace între 1718 şi 1739.

Această hartă, de-o mărime de 27×39 cm., în afară de margine, a fost găsită la un anticar din Budapesta. Este foarte rară; de fapt nu cunosc niciun alt exemplar, explicaţia fiind, că a fost probabil tipărită într'o ediţie restrânsă, pentru a fi întrebuinţată ca hartă militară şi de drum pentru călători şi negustorii cari mergeau dela Sibiiu în Muntenia.

Găsim însemnate, după cum se vede, următoarele localităţi:

Rothenthur=Turnul Roşu; *Boiza=Boitza* pe harta lui J. G. Cotta 1828; *Mauth*; *Alte Rothe Thurn; Csetate Feti; Reu Vadul*; *Axavis=Axavia*[1]) pe harta lui Joseph Dirwaldt 1810.

Continuând înspre Cozia:

Robest=Robeşti; *Seresinest*=Sărăcineşti; *Cornets*=Mănăstirea Corneţi: *Kelinest*=Călineşti; *Projen*=Proieni; *Lona; Seit*=Mon. *Turva* pe harta lui Pappazoglu 1864; *Cosia*=Cozia.

Dela Axavia înspre Curtea de Argeş:

Knien=Câineni; *Griblest*=Gribleşti; *Boyschor*=Voişoara; *Titest*=Titeşti; *Spin*=Spânu; *Perischan* este însemnat încă pe harta lui Dirwaldt 1810. La Pappazoglu însă, nu.

Mai la sud se vede o fortificaţie fără nume, desigur fortul Perişan, zidit de Austriaci şi distrus conform art. IV al tratatului de pace dela Belgrad 1739. (cf. Actes et Négociations pour la Paix conclue au Congrès près de Belgrade .... servant à completter (sic) les Mémoires sécrets (sic) de Mr. le General (sic) Schmettan, A Vienne 1788).

Alte localităţi, notate şi pe harta Pappazoglu:

Redecinest=Rădăcineşti; *Steinest*; *Scaujer*=Scauneni; *Boiasch*=Bereşti; *Klokoties*=Clocotiţă; *Bresivoest*=Bra-

[1]) Nemţeşte: Strasburg, cf. D. Sestini, Viaggio, Firenze. 1815, p 44. Aci fusese un castel zidit de Impăratul Carol VII, v. Karakzay, Beitrage zur Europäischen Länderkunde. Wien, 1818, p. 82.

tovieşti; *Bznboest*=Bumboeşti; *Rakoviz*=Racoviţia; *Gausan*=Gauşeni; *Sculazeni*.

De remarcat este că mai toate localităţile însemnate sunt în jud. Argeş, iar nu în Oltenia stăpânită atuncea de Austriaci

O greşală ciudată este că tocmai Muntenia austriacă de atuncea să fie însemnată „Türkische Walachey", iar partea rămasă sub stăpânirea voevodului dela Bucureşti „Oesterreichische Walachey".

II. Călători străini prin Turnu Roşu

Iată acum ce spun câţiva călători despre drumul care ne ocupă:

1) *Domenico Sestini (Viaggio curioso-scientifico-antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungheria fino a Viena, Firenze, 1815. 8')* călătoria în anul 1780. Părăsi Bucureştii în Maiu, sosind la Argeş în ziua de 29. Stătu o noapte la Sălătruc, sat foarte sărac, cu biserică scundă, fără preot. A doua-zi trece Oltul. Notează pădurile de „Platanoides Campestris et Tatarica, Salix Caprea şi Cratoegus", care înbălsămează aerul. Ne dă numele muntelui „dell Orso", de pe care coboară cu anevoie, trăsura răsturnându-se de două ori. Ajunge la Perişan, pe Râul Alb, într'o regiune pustie şi nelocuită. Aci era staţie de poştă. Apoi trece prin satele Spina (= Spânu), Cokoi (?), Dideşti (= Titeşti), Boisciora (= Văişoară), Coigiani (= Gauşeni), şi Kribleşti (= Gribleşti), unde locuitorii trăiau din pescărie. Notează pădurile de mesteacăn. Trece valea „Boscitoru", unde curge torentul „Boicio" care din cauza furiei sale este poreclit „Apa nebună".

Sosind la Câineni constată că aci Oltul e „naviga bil"(?!) şi trece râul pe o barcă ţigănească. Aproape de graniţă notează o piatră cu următoarea inscripţie având deasupra stema imperială:

STA VIATOR
VBI NATVRA STARE IVBET
ET VIRTVS TRAIANI STETIT
HIC
SVB AVSPICIIS
CAROLI SEXTI
IMPERATORIS CAESARIS VERE AVGVSTI
SUBACTA BREVI BELLO SED FORTI ANIMO
EUGENIO
CAESARIS VICARIO DVCE
RIPENSI DACIA
VT MEDIAE MVTVIS COMMERCIIS IVNGERET ALPESTRIS
EFFRACTIS RVPIB. PRAECIPITIIS IN PLANVM DVCSTIS
ALPIBVS PONCTE IVNCTIS

XI. HORARVM VIA VEHICVLARIS APERTA EST

OPUS EGIT
STEPHANVS COMES A STEINVILLE
LEGATVS ET PRAESES CAESARIS IN DACIIS
ARCHITECTO FRIDERICO SCHWANTZIO
QVID PROVIDENTIA AVGVSTI
PRO SALVTE PVBLICA PER FIDELE MINISTERIVM POSSIT
GRATAE POSTERITATI PERPET. MONIMENTVM
IAM VADE PROSPERE ET MEMINERIS
VIRTVTI CAROLI INVIAM NVLLAM ESSE
VIAM
QVAE DVM ALPES EVISCERAT ET FLVMINA DOMAT
BELLVM SISTIT POPVLOSR. MONTIBVS NVDATOS
IMPERIO FRAENAT OBSEQVIO FELICES
VIA CAROLINA
HAEC EST
MDCCXVII

POSVIT SENATVI DACICO
A SECRETIS
S. K D. K.

Podul în chestie nu mai exista nici atunci, măcar că se mai zăriau ruinele lui. Drumul nu era întreţinut de mult pe teritoriul muntean.

Râul „Rivaduli" marcă graniţa dela 1737 încoace. Toată regiunea era bântuită de hoţi. Sestini se întâlni în cale cu un transport de tâlhari condamnaţi la moarte.

Sosiră noaptea târziu la carantină; ploua şiroaie, nimeni însă nu se deranja pentru a-i primi. In sfârşit fură conduşi într'o odaie mică, cu o laviţă „militărească", o masă şi un scaun—locuinţa pentru Sestini şi cinci alte persoane. Vinul îi încălzia mai bine decât soba stricată.

A doua zi scrise Guvernatorului la Sibiiu, Generalului Preis. Şi cum Sestini călătoria sub protecţiunea ambasadorului francez la Constantinopole Saint Priest, i se făcură toate înlesnirile. Maiorul Frisoni, comandantul Turnului Roşu, un bătrân vesel şi glumeţ, îl vizită, dând poruncă să i se scurteze carantina, reducând-o la patru zile. Alţii mai puţin norocoşi erau adesea ţinuţi acolo şi 3 săptămâni. Rufăria trebuia toată spălată şi parfumată. Paza lui Sestini nu pare însă a fi fost riguroasă. Avea voie să se plimbe chiar până în grădina şi casa chirurgului şi a directorului. Lazaretul era situat la joncţiunea râului „Oltariolo" cu Oltul. Directorul, doctorul şi chirurgul aveau locuinţele lor deosebite; mai erau apoi trei case pentru călători şi una pentru bucătărie.

Părăsind carantina, Sestini fu parfumat în toate chipurile, ca la sosire, de nenumărate ori şi toţi banii lui băgaţi în oţet. Urmează după aceia o sumedenie de formalităţi, trecerea într'un registru voluminos a fel de fel de indicaţii şi semnalmente: nume, pronume, patria, statură, vârstă în ani zile şi ceasuri, ochi, gene, sprâncene, piele şi păr, culoarea lor, privire, fizionomie, cauza călătoriei, toate aceste şi multe alte ca dovadă că el călătoreşte „pro bono publico" — aproape tot aşa de rafinat ca sistemul vizei paşapoartelor în ziua de azi!

La Turnul Roşu găsi o poartă antică, vechea Porta Rubra, stricată de inundaţii. Vama fusese altădată aci.

Notează următoarea inscripţie amintind deschiderea Drumului Carolin:

HAEC VIA IN DACIA APERTA EST ANNO MDCCXVII.

In apropiere de aci erau ruinele Poartei Traiane, numită „Poarta Romanilor", iar drumul „Calea Traianului" fusese pavat, cum se vedea încă, până aproape de Cozia. La vechia „Contumaz" erau clădiri din evul mediu. Aceste părţi rămăsese Impăratului la pacea dela Passarowitz, făcând parte din districtul „Lowisca", conţinând 22 de sate mici.

Femeile surugiilor, toate săsoaice, îi întâmpinară pe călători pe drum şi-şi înlocuiră bărbaţii, aşezându-se pe cumpăna căruţelor.

La cetate fu vizată foaia de carantină. Fortul impunător cu turn, şanţ şi „pont-levis", garnizoană compusă din maior cu 30 soldaţi. La vamă era între alţii şi un funcţionar italian Cornelli, căsătorit cu o grecoaică dela Constantinopole. Pentru fiecare cal se plătea o vamă de 2 parale.

2) *Lady Craven (A journey. throught the Crimea to Constantinople*—London 1788,4°) trece pe aci în anul 1786, venind dela Bucureşti. Este încântată de frumuseţea munţilor. Drumul însă era atât de stricat, încât trebuia ridicată trăsura peste bolovanii de piatră mari cât ea. Această cale, ne spune Lady Craven, a fost întradins făcută impracticabilă pentru artilerie, conform „ultimului tratat de pace". Intr'adevăr, găsesc stipulat într'o convenţie cu data de 5 Noembrie 1739 că toate drumurile trasate după pacea dela Passarowitz şi care fac legătura între Muntenia Austriacă şi Ardeal, precum şi fortul de pe acest drum, să fie cu desăvârşire distruse şi să nu fie restabilite nici în viitor. Acest lucru fu executat atât de bine încât Lady Craven ne povesteşte cum una din caleştile ce veneau în urma ei fu ruptă în mii de bucăţi. Numai călare se putea trece relativ uşor pe aci. „Cu toate aceste neajunsuri ţara merită „să fie cunoscută din cauza frumuseţei sale", adaugă această „*grande dame*"; ea este într'adevăr un diamant frumos, „însă rău montat". Pădurile erau neexploatate, munca scoa-

terei lemnului fiind prea grea pe asemenea drumuri, iar altul era prea împedicat de stânci, copaci ş. a. pentru a putea permite trecerea cu plutele.

Satele erau fireşte sărăcăcioase. Lady Craven petrecu o noapte într'o odaie abea destul de mare pentru ca să poată încăpea în ea o saltea. La Turnul Roşu fu bine primită de un bătrân maior. Urcă sus până la cetate, pe o scară de piatră de mai mult de optzeci de trepte. Aci avu parte de o găzduire bună, cu pat curat. Acest bătrân ofiţer păzia graniţa de 23 ani, Lady Craven fiind în cursul acestui timp îndelungat prima doamnă nobilă trecând pe acolo.

3) ***William Hunter*** *(Travels in the year 1792 through. France, Turkey and Hungary*, London 1796,8°. Cf Viaţa Românească XV, 1923, No 5), pleaca din Constantinopole în luna Maiu 1792 prin Dobrogea, Galatz, Focşani, Bucureşti şi Piteşti. Nu trece însă pe drumul obişnuit prin Curtea de Argeş, ci mai la sud, sosind la un sat mic pe Olt în ziua de 19 Iunie. Doarme aci în trăsură, şi trece în zori de zi peste râu cu un pod plutitor, mergând spre nord prin oraşul Râmnic. Vede trei mânăstiri pe malurile Oltului (Cozia, Turnu şi Cornetu, de sigur), toate rămase pustii dela războiu (1789—1790) încoace.

La Câineni fu bine primită de vataful românesc, pentru care avea scrisoare de recomandaţie dela Vodă Mihai Şuţu.

Carantina la Turnul Roşu trebuia făcută numai de călătorii ce veneau din Ţarigrad. Hunter fu silit să se oprească aci 10 zile, locuind într'o căsuţă de „Lazaretto" (erau vre-o 12 asemenea case), fără mobilă, cu un pat compus numai din câteva scânduri şi aşternut de fân. Fu nevoit să-şi aerisească toate hainele, cari fură întinse împrejurul odaiţei. Mâncare aproape nu exista de loc, şi ce se putea procura era prost. Hunter răbdà deci de foame. Un ofiţer francez, Domnul M, făcea carantina odată cu el. Hotărîră să scrie directorului vămei dela Turnul Roşu. Acest funcţionar austriac le răspunse îndată, venind în persoană la carantină, şi de atunci primiră feldefel de delicateţe foarte eftine: ca-

Situations Plan von dem ROTHENTHURNER PASZ oder sogenannten Carolinischen Wege Durch welchen man aus Siebenburgen in die Österreich und Turkische Walachey mit Wagen fahren kann.

1 Der Rothe Thurn 2 Die Schantz am selben 3 Der Wayvod Talmasch 4 Das Rothenthurner Schlos 5 Der Eingang zu dem so genandten Rothen Thurner Weeg

TRANSILVANIA PARS

Rothenthurn

Alt Rothen Thurn

Cisterz Kl.

Alt Radna

Radna

Schinen

Gröstet

Alt Flus

Robert

Gaisdorf

Bergthor

Dombrezy

Filek

Rakovitz

Klek

Rotunde

Cornesett

Zolbrat

Pigna

Sona

Perschan

Lona

Seit

Cosa

Reinert

Schuyer

Rothenthurner

pră, fazan, miel, cel din urmă costând numai 6 pence, adecă 60 centime. Vinul însă foarte prost.

In timpul carantinei li se îngăduiau plimbări făcute prin munţii şi padurile învecinate ; pe drum însă nu ; erau spurcaţi, cum ne spune un alt călător [1]), şi sentinele păziau porţile la limitele spitalului.

La eşire din carantină străinii vizitară pe guvernatorul cetăţii, poate acelaş maior Frisoni care primise pe Sestini şi Lady Craven. Acest ofiţer îşi petrecea timpul cu studii militare şi avea casa plină cu planuri de cetăţi.

4) ***J. B. Morritt of Rochby*** (cf. Revista Istorică VIII, 10—12), spune în jurnalul său inedit dela 1794 că plecă dela Sibiiu cu trei trăsuri trase fiecare de patru cai. La întâia staţie de poştă, înainte de-a intra prin munţi, vorbi cu un şef de poştă foarte politicos, prin care obţinu mai multe lămuriri despre modul de a călători în Muntenia. Castelul dela Turnul Roşu era foarte stricat. Fu desemnat de artistul ce-l însoţia pe călător : păcat că acest desemn nu mai există. Munţii acoperiţi cu păduri încântă pe Englez Stătu la masă într'o casă de ţărani, în mijlocul pasului. Drumul se urca şi se scobora dealungul Oltului, adesea chiar drept deasupra apei. Lângă Câineni un stâlp cu o aquilă neagră : graniţa. Pe stâncă, observă şi el la dreapta, placa cu inscripţia copiată de Sestini. Câinenii era un sat compus numai din vre-o zece sau douăsprezece bordeie sărace. Cârciuma—han era atât de proastă, încât nici-o fiinţă civilizată n'ar fi putut dormi în ea. Numai doar un antreu de 6 pe 2 picioare mărime şi o odaie cam de 12 picioare pătrate, unde dormeau cârciumarul, 3 ori 4 copii murdari şi un porc sau doi. Englezii se culcară afară în trăsurile lor, iar servitorii pe bănci sau pe pământ. Trebuia o tocmeală lungă pentru ca să obţii opt boi şi doi cai până la Curtea de Argeş, pentru că patru cai era cu neputinţă să ducă trăsurile mai departe peste munţi. Poşta nu era organizată. Ispravnicul ajută însă pe străini întru găsirea cailor

[1]) L. de Stürmer : Skizzen einer Reise nach Konstantinopel. Pesth 1817.

şi boilor. Acesta era un grec, îmbrăcat ca şi soţia lui în haine greceşti. Morritt este încântat de frumuseţea drumului. Pretutindeni păduri minunate, copaci de fag ca nicăieri.

5) Ambasadorul Englez ***Sir Robert Ainslie***, care călătoria în acelaş an, însă în sens invers, întorcându-se dela Constantinopole, ne-a lăsat în frumosul său *Album* (I. ediie, London 1801—1804 fol.) o vedere luată de pe Olt (reprodusă în Bulet. Com. Mon. Ist. V 1912 p. 116) Aci vedem câţiva ţigani, spălători de aur, precum şi bordeiul unui „commissaire" al Domnitorului, care avea ca datorie să oprească jumătate din producţia aurului pentru Domniţă la Bucureşti.

6) Trecem acum la ***John Jackson***, care 'şi descrie călătoria în cartea: *„Journey from India towards England in the year 1795,...* London 1799 8°. Acest englez străbătuse ţări multe, venind prin Indii. Este deci de presupus că, obosit de drum, nu mai avea ochi pentru frumuseţile peisagiului; în tot cazul nu face nici-o observaţie în această privinţă. Călătorea repede, făcând drumul dela Bucureşti până la Turnul Roşu în două zile. Sosi la carantină în ziua de 5 Septemvrie 1799. Fu bine primit şi găzduit; i se oferiră fel de fel de mâncări, vin, fructe ş. a. Trebuia ţinută carantină de zece zile. La Boitza (localitate însemnată pe harta noastră) avu loc revizuirea paşapoartelor şi a certificatelor de carantină.

7) Ajungem la Francezul ***Contele de Lagarde***, care trecu prin ţară în iarna anului 1812—1813. Acest autor ne-a lăsat diferite descrieri [1]), adesea contradictorii, despre cele văzute, aşa că nu este uşor de ales unde spune adevărul şi unde este târît de imaginaţia-i prea fertilă. De Lagarde călătorea cu marele logofat Dudescu. Drumul prost ca cel descris de Lady Craven. Contele preferă să meargă pe jos,

[1]) *Voyage de Moscou à Vienne*... Paris 1824, 8°, Ed. a doua sub numele: *Voyage en quelques parties de l'Europe*... Londres 1824. 8° şi Journal of a Nobleman... 2 vols. London 1831. 8°. Cf. Revista Istorică IX. 1—3.

decât să rămâie în trăsură, ceea-ce ar fi fost primejdios. Deacurmezişul drumului erau trântiţi bolovani şi copaci uriaşi sfărâmaţi pe trăznet, aşa că trăsurile nu puteau să treacă decât cu ajutorul echipelor de ţărani aduşi într'acest scop dela Salatruc. Trebuia o zi întreagă pentru a străbate drumul de aci până la Câineni. La graniţa austriacă era o baterie mică de tunuri, deasupra cărora fâlfăia drapelul imperial. Soldaţilor de pază li se îngăduia să-şi împartă timpul între datoriile militare şi cultivarea pământului. Greutăţile la vamă erau grozave, dacă trebue să credem ce ne spune Lagarde în cartea engleză. Dudescu mai ales avu să sufere din această pricină, importul argintăriei, tutunului ş a. fiind oprit. Carantina însă nu ţinu decât cinci zile. Era un orăşel întreg la graniţă, spitalul de izolare singur fiind compus din 20 sau 30 de case. Mai erau şi magazii, locuinţe, biserică şi cazarme, etc. In casele ce serveau de carantină totul era foarte primitiv. Paie în loc de pat, o masă grosolană şi vre-un scaun-două: atâta. Dudescu se plângea că nu-şi adusese un mobilier întreg, paturi şi covoare; de sigur că un boier muntean nu era obişnuit să se lipsească de asemenea necesităţi. Avea însă ca mângâiere bonboanele aduse dela Piteşti. Mâncarea servită la carantină era bună: păsări, vânat, felurite mâncări nemţeşti, ouă, cafele, unt şi vin bun, totul adus dela o cârciumă din apropiere. A cincia zi directorul în persoană îi puse în libertate, poftindu-i la masă. Fiica lui cânta frumuşel la pian. Se vede că Turnul Roşu era pe atuncea un centru artistic!

8) Ajungem la Preotul anglican *R. Walsh*, care a trecut prin părţile noastre scurt timp după Eterie. Acesta ne a lăsat o carte interesantă şi puţin cunoscută la noi: *Narrative of a journey from Constantinople to England*, London 1828, 8°. La Salatruc stătu o noapte într'o odaie având chiar o sobă. Aceasta alcătuia un pat destul de convenabil, cu ajutorul unui aşternut de fân. Peisagiul îl încântă şi pe Walsh. Drumul era mai bun atunci, fiind reparat pe unde fusese stricat. Se schimbară caii la o localitate numită Prepora (Priporul) subt muntele „Kosay". Aci bântuia ciumă

îngrozitoare. Walsh fu chiar ajutat la scoborîre din trăsură de un ţăran având o tumoare pe obraz; se linişti însă când şeful poştei îi spuse într'o „latinească" curată: „Tumor non esti domnee, esti gunsha". Guşele erau foarte răspândite în toată regiunea. Casele de poştă mult mai rele aci decât în Bulgaria. Noroc că Walsh luase provizii cu dânsul dela Bucureşti. O femee îi oferi ceva pere şi mere. Fu poftită să bea o cafea în schimb. Ea nu văzuse însă nici odată această beutură, care nu-i păru după plac, aşa că o scuipă îndată jos. Intrebat cine era femeia aceasta, şeful poştei răspunse: Non est soror, est uxor".

Oltul trebuia trecut cu pod plutitor, pe care fură încărcaţi şi caii şi trăsura. La graniţa austriacă era târg de vite de două ori pe săptămână: Miercuri şi Vineri. Mulţi ţărani veniau din Ardeal. Drept la graniţă era o clădire mare cu două uşi; una pe teritoriul transilvănean, cealaltă în Muntenia. In interior o masă care despărţia pe vânzători de cumpărători. Vitele exportate din Muntenia erau mânate mai întâi într'un iaz, şi chiar banii plătiţi din Muntenia trebuiau spălaţi într'o oală cu oţet, pentru a nu aduce molima în Ardeal. (Un alt călător ne spune însă că ciuma ne bântuia adesea mai tare în Ardeal decât în Muntenia, şi citează 57 cazuri la Răşinari în anul 1786). Multe vite, porci, capre şi oi erau exportate pe aci în fiecare săptămână, cinci sau şase sute de ţărani adunându-se în fiecare zi de târg aci.

Fortul era în stare bună, cu opt tunuri. Aci Alexandru Ypsilanti căzu, cu puţin înainte, în mâna Austriacilor, pentru a fi dus apoi de ei la închisoarea dela Muncacs.

A doua staţie de carantină era îndepărtată de o jumătate ceas; avea un personal întreg: director, medic, inspector, doi secretari, 12 slugi şi 40 soldaţi. Călătorii par a fi fost trataţi şi mai rău decât în timpul lui Lagarde. Odăile: adevărate închisori, de-o murdărie revoltătoare. Medicul se temea de ciumă ca toată lumea. Se arăta foarte prost şi ignorant; vorbea numai nemţeşte.

Odată cu Walsh se afla în carantină un curier rusesc, un negustor elveţian şi un boier român. Mâncarea, servită

şi acum de cârciumar, proastă şi scumpă; pâine, carne de porc, rechiu şi vin înăcrit — atâta; chiar apa era rea; fântâni lipseau, se bea deci numai zăpadă topită.

Dumineca preotul nostru dori să facă o slujbă religioasă pentru cei câţiva Nemţi protestanţi din carantină. Nu i se îngădui să se apropie de ceilalţi. Fu hotărît însfârşit că slujba să fie oficiată pe un prund de nisip în albia râului. Preotul fu însoţit de un funcţionar ţinând un fel de stâlp; aceasta pentru menţinerea distanţei între pastor şi credincioşii săi.

Walsh fu deţinut trei săptămâni la carantină; ţăranii şi muncitorii săraci numai zece zile; cei din urmă erau însă siliţi să rămâie afară, cu femei şi copii, măcar că timpul era foarte rece şi că ploua neîncetat. Imbrăcămintea acestora trebuia trecută prin apă. Rufăria lui Walsh însă nu, ci fu băgată murdară înapoi în geantă, după ce fusese inventariată. Se vede că măsurile administrative erau tot aşa de bine chibzuite ca în vremurile noastre.

La o indepărtare de o jumătate de ceas dela carantină era cetatea Turnul Roşu, reşedinţa guvernatorului Aceasta era bine apărată, cu tunuri multe şi situată pe o stâncă dominând un sat mic locuit de ţigani.

9) Un alt Englez, Căpitanul *Charles Colville Frankland*, este autorul cărţii *Travels to and from Constantinople*.... 2 vol. London 1829,8°. Despre carantină şi cetate nu aflăm nimic nou. La Câineni erea un şef de poştă grec, Georgios Steriopoli. Frankland stătu o noapte aci, chinuit de pureci. Drumul se stricase din nou: trăsura trebuia trasă de opt cai şi căruţa cu bagaj de patru; pe alocuri erea nevoie chiar să fie înhămaţi toţi caii laolaltă, pentru a putea urni din loc trăsura

10) Câţiva ani mai târziu Turnu Roşu primi iarăşi vizita unui Englez, *John Paget*, care ne-a lăsat o carte interesantă mai ales pentru fraţii noştri Ardeleni [2]). Paget,

2) *Hungary and Transilvania*... 2 vol. London 1839 8°, New edition 1855.

ca mai toţi străinii, îşi exprimă admiraţia pentru frumuseţea munţilor noştri. El căzu însă grav bolnav în timpul carantinei, din care abia scăpă cu viaţă. Albia Oltului era pe multe locuri ocupată de mori, măcar că Domnitorul dela Bucureşti ordonase suprimarea lor „în interesul navigaţiunei". Industria era, cum se vede, încurajată chiar atuncea.

Am dat aci câteva spicuiri depe descrieri mai vechi ale acestui drum. Ştiu prea bine că mai există şi alte isvoare, ca de pildă a lui Batthyani (1800) [1]), Madame Reinhard (1806) [2]), L. de Stürmer (1819) [3]), Kruechely (1820) [4]) şi A. Vlăhuţă [5]), fără a uita însemnatele descrieri ale Olteniei întregi scrise de Schwanz von Springfels (1783) şi cartea lui Bauer (1778), la cari vom reveni altă dată.

Va veni o vreme când călătoriile acestea *străine* vor fi poate traduse toate în limba noastră şi puse astfel la îndemâna tuturor. Şi chiar dacă, fiecare luată în parte nu ne dă lămuriri multe, trebuie să ne aducem aminte că după cum toată viaţa nu este decât o serie de incidente, tot aşa este şi viaţa unui popor. Aducând un şir întreg de asemenea amănunte ne stă însă în putinţă de-a reconstitui prin imaginaţie înfăţişarea ţărei, a vieţei şi gândirii înaintaşilor noştri; studiând trecutul vom înţelege mai bine ce factori ne-au format în chipul în care ne aflăm în ziua de astăzi şi vom fi mai bine pregătiţi pentru a făuri viitorul.

Constantin I. Karadja.

---

[1]) *Reise nach Constantinopel*, Pesth 1810 p. 258.
[2]) *Lettres de Madame Reinhard à sa Mère* 1798 — 1815 Paris 1901 p. 192.
[3]) *Skizzen einer Reise nach Konstantinopel*, Pesth 1816, v. N. Iorga: *Scènes et Histoires*, Bucarest 1902 p. 29.
[4]) In *Hurmuzachi* X. p. 90.
[5]) *România pitorească* ed Bucureşti 1908 p. 107.

Oltenia sub Austriaci, 1718—1739

Un document cartografic

In urma pacii dela Passarovitz din 1718, prin care se hotara cu Oltenia până la Olt să cadă în stăpânirea Austriei, Austriacii au ocupat imediat această provincie. Tot atunci s'a hotărît ca să se ridice o hartă amănunţită a Olteniei.

Comandantul trupelor imperiale din Transilvania, Contele Stainville, însarcinează cu această lucrare pe căpitanul Friedrich Schwantz. Această hartă, lucrată între anii 1720 şi 1722, cuprinde pe lânga Oltenia şi mici părţi din Transilvania, Bulgaria, Muntenia, Banat şi Serbia. Ea a fost bine apreciată, căci peste un an, inginerul locotenent Berndt face o copie după harta ridicata de Schwantz şi o mai completează cu stemele tuturor judeţelor din Oltenia.

Aceasta hartă a lui Berndt a fost în posesia Arhivei Războiului din Viena, înainte de a ajunge în colecţia Academiei Române.

Tot în această colecţie de harţi se mai găseşte: o fotografie a harţii lui Friedrich Schwantz, compusă din patru foi; şi o fotografie a hărţii lui Berndt, compusă tot din patru foi.

Harta lui Fr. Schwantz nu a mai fost reprodusă în mărimea în care o dăm noi, ci numai redusă, şi în corpul hărţii Ungariei în anul 1769, de către Ignatz Müller.[1])

Descrierea harţii o dau după copia manuscris al lui Berndt, care se găseşte, dupa cum am spus, în colecţia Academiei Române.

Cele patru foi din care este compusă harta sunt lipite pe pânză şi fiecare foaie are mărimea de 64,5×57,5 cm., care toate formează un patrulater.

In partea de sus a hărţii în stânga e figurat un vultur care

[1]) Despre harta lui Fr. Schwantz, cf. N. Docan, *Memoriu despre lucrările cartografice privitoare la războiul din 1787—1791.* Pag. 1258—1262, în «Analele Academiei Române» Seria II, Tomul XXXIV (1912). Memoriile secţiunii istorice.

ţine în cioc şi în ghiare un sul de hârtie desfăşurat pe care sunt scrise următoarele versuri latineşti:

CAROLO VI ROM. IMPER. SEMPER AUGUSTO.

Servica Caesar redimite lauro
Cujus adnutus famularis Ister.
Et Sylus duplex, et Aluta pronis
Volvitur undis.
Quas tuis pressae cita causa pacis
Addidit regnis, Temesaea pone
Rura, terrarum tibi Singulare.
Sacro volumen.
Daciae cernis loca capta, magnae
Nota, devicto Cotisone, Romae,
Dote naturae modo, non vetusto
Splendida fastu.
Diruti restant monumenta pontis
Caesaris restat via, restat alti
Pars Severini, reliquas loquuntur.
Pauca ruinas.
Mellis at torrens, niveiq. passim
Lactis, effusis secat arva rivis:
Affluit Bachus. neq vim Pelasgis
Invidet uvis
Hic Salis multi lepor impolitas
Promit, obscura sine foece, gemmas,
Et sub antrosis juga faeta vastos
Rupibus ursos.
Amplus hic aeris rubor, amplus auri
Census e Larga properatur urna,
Et Ceres tutis hilares olivis
Nectit aristas.
Hinniunt colles, gravidaeq. late
Mugiunt Sylvae, fluviique balant;
Alter Alcidae petit hic Sonantem
Maenalus arcum
Hic diu regna, Superumque paulo
Differ, Augustos geniture, nectar:

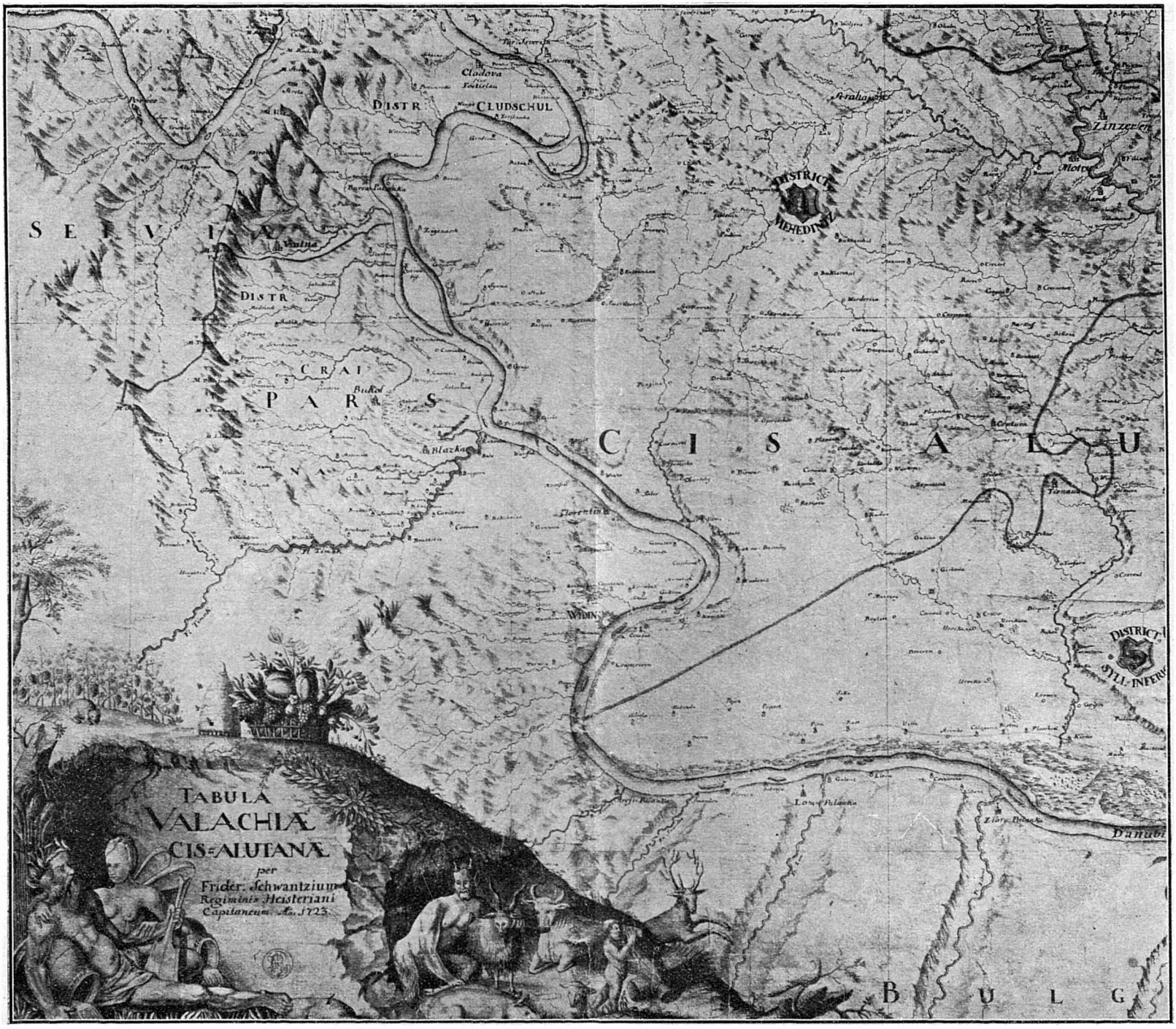
DISTR CLUDSCHUL
Cladova
Fetislan
Strahajen
Linzeren
Motoc
DISTRICT MEHEDINTZ
SERVIA
Vodina
DISTR
CRAI
PARS
Blazka
CISALU
Florentin
WIDIN
DISTRICT STILL-INFERIC
Low-Palanka
Zlory-Palanka
Danubi
TABULA
VALACHIÆ
CIS-ALUTANÆ
per
Frider. Schwantzium
Regiminis Heisteriani
Capitaneum. An. 1723.
BULG

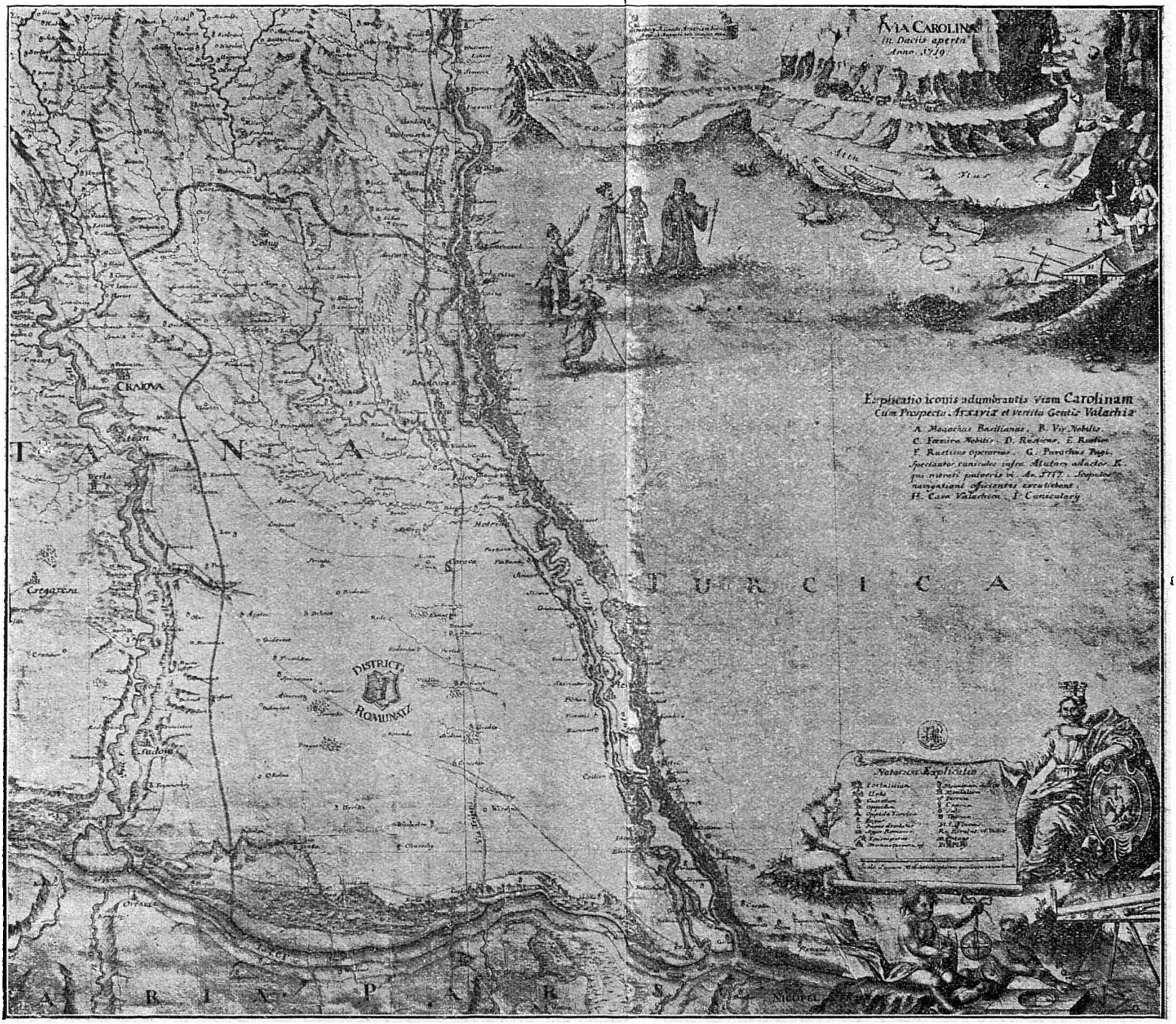
VIA CAROLINA
In Dacis aperta
Anno 1719
Explicatio iconis adumbrantis viam Carolinam
Cum Prospectu Asxaviæ et veritu Gentis Valachiæ
A. Mocachus Basilianus. B. Vir Nobilis.
C. Famina Nobilis. D. Rusticus. E. Rusticus
F. Rusticus operarius. G. Parochus Pagi.
Spectantur cuniculus infra. Mutuny adactus. K.
qui nitrati pulveris vi. An. 1717. Sepultus
navigationi officientes exutitebant.
H. Cum Valachico. I. Cuniculatij
TARTARIA
TURCICA
CRAIOVA
Cregarena
DISTRICT
ROMINATZ
Rudowa
Orsova
Nicopel
Notarum Explicatio

Dum triumhatos alio revincas
Matre Gelonos.
Non prius laetis Carolina coelis
Te Patrem reddat, via, quam rubentis
Dedat Aurorae tibi Subjugatus
Sceptra Tyrannus.

Jos în stânga, scena reprezintă o peşteră, pe care este scris titlul harţii. TABULA VALACHIAE / CIS = ALUTANAE per Frieder: Schwantzium Regiminis Heisteriani Capitaneum Ao: 1723; dedesubtul chenarului este următoarea însemnare: **copiam Fe: Io. Berndt Ing. Lieut.**

In stânga peşterii este un batrân (Danubius) cu barba mare şi cu o cununa de frunze pe cap, ţinând în mâna stanga o lopata de vâslit; la piciarele lui un peşte· langa el o femee tânara (Aluta) înaripata, îl ţine de gât. In dreapta peşterii sunt urmatoarele figuri: un satir, o capra, o oaie, un bou, un porc, un cerb. un copil cu trei snopuri de grâu şi o pasare pe craca unui copac. Deasupra peşterii: o vie, un pom fructifer, un stup cu albine şi un coş cu fructe. Toate aceste reprezinta bogaţiile Olteniei.

In partea dreapta a hărţii, în partea de jos, este o femee cu o coroana pe cap (un fel de turn) rezemata cu mâna stângă pe un scut oval reprezentând stema Munteniei: corbul cu crucea în cioc, soarele şi craiu nou; cu dreapta ţine de capatul unei hârtii desfaşurate—de cealalt capat ţine un copil pe care este legenda: **Notarum explicatio: Fortalitum, Urbs, castellum, oppidum, oppida Turcica, pagus, pagus desolatus, agger romanus, episcopatus, monasterium maj. monast. min. sive Skitt, monialium. ferrum, cuprum, Sal, therme, fluvius, rivulus, vl. vallis, mons, play.**

Toate aceste numiri sunt însemnate cu semne şi litere. Mai jos este o planşe cu o hartă, un lanţ de masurat, o busolă şi doi copii.

Mai sus este o scena foarte interesanta: se da vederea munţilor Carpaţi pe unde intra Oltul şi drumul de pe valea Oltului. Pe o stânca plina cu plantaţii de brad şi de vii scrie: VIA CAROLINA in Daciis aperta / Anno 1719, iar dea-

supra munţilor: Strasburg Steinville Arxaviam dixere Latini Arceo ab Augusta tela inimica vra. La Olt dă o vedere a satului Câineni, două bărci legate de mal şi o explozie în Olt aruncând stâncile ca să-l facă mai navigabil. Tot în legătură cu această vedere dă şi câteva vederi etnografice: un preot de oraş, un ţăran rezemat în bâtă, o ţăranca torcând, un boer şi o jupâniţa în costumele lor caracteristice de atunci. In dreapta este vederea unui bordei, un preot de ţară şi doi lucrători ţarani.

In această hartă munţii sunt reprezentanţi prin movile, după sistemul cartografic vechiu şi numai micile ridicaturi de pe lângă Dunare, Olt şi Jiu sunt reprezentate prin haşurури.

Tot ea cuprinde şi parţi din Muntenia Valachia Turcică — din Transilvania, Banat. Serbia şi Bulgaria. Oltenia este împarţita în judeţe, aratând şi mărcile fiecărui judeţ.

Astfel sunt: Mehedinţi cu marca un ştiubei cu albine, Gorj Syl-Superior un cerb. Dolj Sil-Inferior un peşte, Romanaţi Romunatz un snop de grâu şi Vâlcea—Wultza un brad. Teritoriul Loviştei nu are marcă.

Hotarele Olteniei încep dela Dunare, mergând spre nord, dela varsarea râului Cerna în Dunăre până la un afluent al lui, Belereka, de aici o ia pe creasta munţilor de unde isvorăsc pârâiele care se varsa în Cerna, Bedina şi Precesina, Arşan, Juta, Slivir, Baba, Craiova, Olanul, Tata, Godieanul, Moşerliu, Morari, Micuş, Scurtul, Sturul, Dragşanul; merge pe la poalele muntelui Retezat peste crestele munţilor Custurile, Făgetu, Tuliş, Piatra Tatarului, unde este trecătoarea Vulcan. De aici merge spre nord urcând pe creasta unor munţi nenumiţi, lăsând în stânga munţii din Ţara Haţegului: Merişor, Cununa, Datco şi Sigoru, apoi urcă pe culmile munţilor Tertereo, Titian, Comărnicel, Surianu, care este partea cea mai nordică. De aici coboară, trecând prin vârfurile munţilor Petru, Solanul, unde e trecătoare care duce în Transilvania, apoi prin munţii Crifoeşti, Conţu, Bucezul, Posomegu, Voineasa, Sterpu, Negru, Pârcălab şi cursul râul Vadului, până unde se varsa în Olt.

Privitor la limita judeţelor, ele nu au avut întinderea ce o

au astazi; erau cu mult mai mari, dar în cursul timpului s'au modificat. Sa le cercetăm acum pe fiecare în parte.

Judeţul Mehedinţi

Acest judeţ spre sud-est începe dela Dunăre, la sud de Ciuperceni, merge în linie dreaptă, trecând râul Caraula între satele Smerdeşti şi Galiţa, ocoleşte satul Marăcini (Dolj), face un mare W pe la Perişor (Mehedinţi), Târnava (Dolj), trece râul Dasnaţuiul, ocoleşte satele Viana, Radovanul (Mehedinţi), trece prin valea râului Radovan, o ia peste nişte dealuri, trece râul Beloza pe lângă satul Predeşti, trece râul Jiul pe lângă Pometi şi printre satele Almaş (Mehedinţi), Negreşti (Dolj), merge paralel cu Jiul, şi lângă satul Broşteni se întâlneşte cu hotarul judeţului Gorj. De aici trece Jiul şi merge aproape pâna la râul Motru, face câteva cotituri printre satele Sura, Trestioara Artan, Urdari, Ursoaia, Neagomir, Schitul Tismana. Berbeneşti, Drăgoteşti, trece pârâul Gligoreşti şi Reguleni şi râul Bistriţa. De aici merge pe acest râu pâna la varsarea râului Tismana în Bistriţa, în faţa satului Gâlzeşti. De aici apuca pe creasta unor munţi de unde isvorăşte râul Sohodol, peste vârful munţilor Neagra, Merişor, Carpinul, Culmea Cernei şi deaici pe râul Cerbunele, ajunge la culmea dintre munţii Sturul şi Dragşanul.

De observat că în acest judeţ satele sunt rari urmând o linie dreaptă dela Cerneţi pe râul Dăsnăţuiul pâna la satul Ciutura şi numai la nord de această linie sunt mai multe.

Tot în acest judeţ se arată un depozit de sare lângă Dunăre în apropierea satului Gruia. Mai avem **agger romanus**, între Oprişor şi Dârvari, altul lângă satul Răcari, apoi între Calafat şi Coman sunt doua **agger romanus**; între Dârvari şi Caraula un alt „agger", lângă Vodiţa altul, la sudul satului Olteni lângă malul râului Motru alt agger romanus. Lângă râul Cerna este o staţiune termala. Tot pe hartă mai arata Turnul lui Sever şi Rudera, pe malul Dunării.

Drumurile în acest judeţ sunt următoarele: unul e care vine dela Islaz d'alungul Dunării până la Calafat, altul este cel care

vine dela Craiova tot la Calafat, din acest drum se desface la Sidai în două, unul merge la Calafat după cum am spus, şi altul la Cerneţi. Altul dela Ţânţăreni merge d'alungul Motrului până la Ciuperceni pe Tismana, de aici ducându-se la Târgu-Jiu. La Strehaia se desface o ramură a acestui drum care merge până la Cerneţi şi de aici la Baia de Aramă.

Satele sunt arătate pe hartă de două feluri, unele cu locuitori şi altele cu locuitori fugiţi **pagus desolatus.**

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Baia de Aramă, Bahna, Balea de jos, Balea şe sus, Balta, Bătuţi, Bistriţa la Dunăre, Boboiţa, Bolovaniş, Brădetul, Braloştiţa, Brebina, Breşniţa, Broscaru, Broşteni, Bucești, Budanești, Bulboşeni, Burbi, Buriecul, Burila, Burso, Calafat, Călunul, Călugareni, Caraula, Cârleşti, Cârneşti, Casinci, Celcovăţu, Cerna, Cernăteşti, Cerneţi, Cetatea Ciorboreni, Cireşul, Ciu frenaci, Ciuperceni pe râul Tismana, Ciutura, Schitul Ciutura, Clesneşti, Clesovaci, Cloşanii de jos, Cloşanii de sus, Coman, Comenic, Conezel, Copinteni. Corcova, Costeni, Cotofeni, Crivelnic, Crainici, Dilbociţa, Drăgoia, Făcerogoi, Fântâna Banului, Filiaşi, Floreşti, Floreşti. lângă Plosca, Fometeşti, Frasinul, Gădileşti, Gârboviţa de jos, Gârla, Gelovăţul, Girnoviţul, Glagova, Godanul, Gogostul, Gornavodiţa, Gosteşti, Grofeşti, Gruia, Guboviţa, Halenga, Hinova, Iableniţa, Ibinul, Imosa, Isemsa, Iupchi, Isvorul, Joineşti, Jureşti, Lacul, Lupoaia, Lupşa, Lutaroasa, Maglavitu, Mănastirea, Martalog, Matăsaru, Meterişul, Meriş, Miculeşti, Mitiu, Molovezu, Morile, Motru, Murişeşti, Negoeşti, Negotin, Oburşi, Ohaba, Olteni, Oreavăţu, Ostrovu de jos pe Dunare, Ostrovu de sus pe Dunăre, Padeşti, Padina, Păuceşti, Perdeşti, Perilor, Pleniţa, Plosca, Plostina, Ponor, Poroina. Prâsnel, Proşeni. Pristol, Proieteşti, Pungina, Racari, Rastoviţ, Retezul, Rudari, Rudăria, Rudina, Runcul, Salcia, Şavorna, Şerbăneşti, Şerdeneşti, Severineşti, Siana, Siana, Simerineşti, Sleteni, Şorila de jos, Stanceşti, Stigniţi Strâmbul, Strehaia, Studina, Şura, Şureşti, Şurşiţa, Ţânţăreni, Târna, Tatomireşti, Ţerovaţ, Ţitel, Ţigăneşti, Topoleţ, Topolniţa, Trestnic, Ulmi, Văieni, Valjera, Vârful, Vladimireşti, Vodiţa, Voisileşti, Vraţa, Vurbiţa,

Satele cu locuitori fugiți sunt următoarele:

Ascunsa, Băbăița, Bascuf, Beloza, Bosănești, Brenești, Bucelu, Bucleșul, Bulteni, Bultenul, Călinești, Ciuperceni, Clenevul, Corlatele, Cornul, Corși, Cragoești, Crețești, Cruci, Curpenul, Cusmirul, Dârvari, Deveselu, Dragneul, Drăgoița, Drăgotești, Drânza, Fântâna Domnească, Frățeștița, Gaboru, Galița, Gârbovița de sus, Gheresci, Gogoșu, Goișu, Grădiștea, Iablenița, Iusur, Izvoarele, Izvoarele de lângă Dunăre, Izvoru, Lasul, Liscovăț, Marga, Martalog, Moșna, Moștișu, Orodelu, Oprișorul, Piatra, Pișmenu, Plopșor, Predeștii depe Jiu, Puș-pău, Radovanul, Râneșu, Rași, Risipiți, Rogova. Ruja, Rușețu, Ruși, Sălcuța, Șarul, Scoju, Scorila de sus, Securîci, Sidar, Similești, Smerdetești, Stircoviți, Stiube, Stiubeiul, Vardariția, Vârtopu, Viana, Vurbișoara.

Județul Dolj

Hotarul de rasărit începe dela Dunăre, dincolo de Jiu, între satele Sălcuța și Plopul, merge pe lângă satele Costești, Cacaleți, Puțuri, Coșcoveni, Alumașu, Vulcănești, Gârlești, Stânga, până la Uniul. De aici pe hotarul de apus al județului Râmnicul-Vâlcea, apoi până la râul Gegul, care formează hotarul de nord până la râul Turbura, un afluent al Gilortului, trece Gilortul și râul Groșerilor pe la Groșeni, merge spre sud până la Boroșteni, unde formează hotarul cu județul Mehedinți.

Drumuri, Centrul principal este orașul Craiova, de aici pleacă drumuri spre județul Romanați; trece Jiul pe la Jitianu, râul Prodila și trece în Mehedinți pe la Viana. La nord merge d'alungul Jiului, trece râul Amaradia, satul Struja și ajunge în Mehedinți. Alt drum merge d.alungul râului Amaradia prin satele Florești, Isvorul, Uniul, Milești, Leitești, Vlăduleni, Negoești, Spini și trece în județul Râmnicul-Vâlcea pe la satul Berlești. Alt drum este d.alungul Dunării—continuarea drumului dela Islaz, trece prin satele Potroslii, Seval, Nedeia, Măceș, Cârna, Ploșești, Bistrița, Călugăreni, Strâmba, Rastu, Ghidici, Poiana, mergând la Calafat, în județul Mehedinți.

In acest județ avem și câteva „agger romanus": între Săl-

cuța și Lipov, la Dunăre în fața bălții unde se varsă Dăsnățuiul și pe râul Caraula unde se varsa râul Gârbova.

Se poate vedea că la sudul acestui județ sunt multe sate împrăștiate.

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Albești, Alumașu, Bălășani, Bistrița, Bodești, Borca, Bretovoești, Schitu Bucovați, Cacaleți, Căciulatești, Calugareni, Carcove. Cârna, Chircia. Ciobanu, Cioroiu, Cioroiul pe râul Caraula, Ciorozelu, Comești, Corniță, Craiova, Crasna, Crețești (Schitul), Cruci, Curmatura, Dârvești, Desa, Dobrești, Dulorceni, Făcar, Fișeni, Foișor, Fometești, pe Jiu, Frumușeni, Futești, Gaia, Ghidiciu, Gârlești, Gegeul, Giorman, Godan, Ișalnița, Jitianul (Schitul), Jurjița pe Dasnațuiu. Lemna, Livezile. Măceș, Magarez, Mancovați, Melinești, Mihaița, Milești, Mischi, Moroslav, Muereni, Murta, Nedeia, Negoești, Negrești, Ohaba, Olar. Orez pe Jiu, Obedinul, Orih și, Pade, Panaghia, Perdești, Petroșlii, Piscu, Pleșoiul, pe râul Sersca, care se varsă în Bâloța, Plopul, Closca, Poiana pe Gilort, Popești. Potbanița, Puțuri, Rastu, Reci, Redeșor, Rojiștea pe stânga Jiului, Rotunda, Sadova (mânastirea , Secui, Șegarcea (Schitul), Semenicul de jos, Semenicul de sus, Seval, Siera, Sipor, Spahi, Struja, Târna, Târnava (Schitul), Tingurești, Torog, Ungurel, Uniul, Urâți, Urzica Mare, Varla (Schitul), Vurci, Zdegla.

Satele fară locuitori sunt urmatoarele:

Bailești, Belezin, Buban, Ceroul, Creișani, Crușor, Cura, Dâlga, Dreceni, Drenic, Florești, Gârbova, Goieni, Izvoru, Iosemsoi, Jiurjița, Leițești, Leoveni, Linteni, Lipov, Macești, Mălăești, Moțăței, Murșani, Odobeni, Padina lânga Dunare, Percu Surpat, Poiana, Pomelsiu pe Jiu, Povar, Raboda, Rojiștea, pe dreapta Jiului, Saca, Sălcuța, Spini, Strâmba, Tesiac, Torfura. Urzica Mica, Urzicuța, Vladuleni, Vulcan, Vulcănești.

(Sfârșitul în numărul viitor).

Ioan C. Băcilă.

„Craiova în veacul trecut"

(Inceputul sec. XIX-a)

Fără a avea pretenţia de a fi un istoric, am cercetat şi eu trecutul neamului nostru, ca şi trecutul oraşului caruia îi aparţin, calcând astfel pe urmele regretatului bătrân, advocatul Aug. Pessacov, un pasionat cercetator al istoriei Craiovei.

Resultat al acestor cercetari[1]), este şi comunicarea de astazi.

Despre Craiova, în veacul trecut, sunt multe de spus. Şi numai cine a cercetat acest trecut, cine a prins firul neîntrerupt al faptelor şi evenimentelor ce s'au scurs în lungul vremurilor, poate sa povestească atâtea lucruri însemnate, asupra cărora s'a aşternut desavârşita uitare a oamenilor şi vitregia vremurilor.

Sunt fapte de frumuseţe, sunt fapte de glorie, a acelor vremi; dar sunt şi fapte de reştrişte, de durere, de multe şi nenumarate nevoi care au sbuciumat viaţa acestui oraş şi a locuitorilor lui; Şi unele şi altele trebuesc cunoscute, căci numai aşa putem şti şi binele, dar şi tot amarul acestor vremi îndurate de moşii şi stramoşii noştri, de aceia care primind în secolul XVI-a moştenirea Craioveştilor, au pătimit în veacul trecut „urgia înfricoşaţilor stapânitori dela Dunăre", pentru a ne da, noua celor din vremurile mai noi, posibilitatea să ne mândrim cu aceia cu suntem, astazi.

* * *

Dela început intrând în sobiectul comunicarei noastre, ne punem o întrebare, la care trebue să dam un răspuns, Pe unde sa fi fost vechea limita a oraşului nostru la începutul veacului trecut? Cu alte cuvinte care era întinderea Craiovei în acest timp, întindere ce subt nici un raport nu se poate asemana cu aceia de astăzi.

Reconstituind-o, după vechile documente ale timpului şi însemnarile din diferite procese, putem preciza astfel: către partea

[1]) Care au servit pentru a desvolta conferinţa cu acelaş nume, ţinută la „Prietenii Ştiinţii", în ziua de 21 Oct. 1923.

de sud, marginea Craiovei era cam pe unde este astazi pârâul Tabacilor, începând din drumul „Diului", ţinând drept marginea acestui pârâu până în isvorul dela Oota şi urcând în sus pe la biserica cu acelaşi nume, unde era cealalta margine a oraşului, „siliştea Craiovei" ce facea parte din moşia Domnească a orasului, pe lânga drumul Caracalului.

Intr'un act vechiu din 1797, prin care jupân Hristea Belivacă, negutator bogat şi ctitor al bisericei Sf. Nicolae (Belivaca), cumpară un loc de zalhana dela Stoian sin Tudor Kintescu, se arată că locul ce cumpăra se învecineaza cu locurile ce tot acesta cumparase mai înainte, tot pentru „zalhanale", dela Spatarul Geanoglu, loc ce mergea în latime „până în gardul Tabacilor peste pârâu în salciile ce sant în gard".[1])

Acest loc, care era destul de întins, existent şi astazi (locul Geblescu din str. Petru Rareş, în vale pâna în str. Tabaci), era atunci situat la extremitatea despre miazazi a oraşului şi servea de loc de zalhana, adica un loc unde se taia vite. Pe acest loc situat lânga pârâul Tabacilor, Hristea Belivaca îşi facuse un şopron unde taia oi, şi alte vite, şi i se zicea „zalhanaua Belivaca", spune un contimporan, care opucase acele vremi, într'un vechiu proces perindat mulţi ani înaintea instanţelor judecătoreşti, pentru proprietatea acestui loc, între moştenitorii lui Belivacă şi Primaria Craiovei.

Alaturi de acest loc întins, pe care mai în urma au fost gradinariile lui Anghel Constandin[2]) şi mai apoi **„săpunăriile"** lui Nae Atanasiu, Stancu Dumitriu şi Ştefan Dumitru Sârbu, se întindea până în pârâu şi pâna la fântânile Parului, iar în sus pâna în drumul din „coasta Parului", locul oraşului. unde se strângeau vitele mahalalelor, pentru paşunat şi odihna. Acestei părţi din oraş i se zicea „zăcătoarea vitelor", aşa cum a fost cunoscuta până mult târziu de epoca de care ne ocupăm, după

[1]) Act, din procesul dintre Primăria Craiova şi Ştefan Geblescu. Originalul în posesia moşt. def. St. Geblescu. Copie, tradusă de Arhivele Statului, la dosarul acestui proces.

[2]) Ginerile lui Nicolae Hristea (Belivacă), aceleaşi acte din procesul de mai sus.

cum resultă din spusele aceluiaşi contemporan, bătrânul Alecu Andreescu, din relaţiile căruia dăm aceste ştiri.

Pe lângă pârâul Tabacilor, erau numai mici bordeie risipite ici colo, până aproape de „Oota", bordeie în care încă de pe atunci meşterii tăbăcari îşi lucrau, în dubele lor primitive, tabăcitul pieilor. La zalhanaua lui Hristea Belivacă se taiau vitele, iar meşterii tabăcari cumpărau de aci pieile şi le treceau peste pârau, unde -şi aveau zăcătorile lor de argăsit.

In deal de fântânile Oota, unde se afla noua zidită biserica „Maica Domnului", pe locurile libere ale ctitorului Clucerul Brăiloiu[3]),—ce se întindeau pâna în „siliştea Craiovei" şi până în drumul Caracalului, marginea oraşului mergea pe lângă padurea cea mare ce se mai vede şi astăzi—din spre bariera cu „crucea de piatră"[4]) către „moşia Craiovei";—isbind în siliştea oraşului despre care vorbesc numeroasele acte din acele vremuri punând-o imediat ca vecinătate în partea despre sud-vest a oraşului.

Pe la 1800, nu se pomenea nici o casă pe aci. Câmpii şi loc de păşune, cât se putea cuprinde cu ochii şi cât ţinea hotarul moşiei Domneşti a Craiovei, despre care ne vorbeşte atât de lamurit ocolnică din 1761 a boerilor Radu Socoteanu Şetrar şi biv-vel Medelnicir Fota Vlădoianu [5]) numiţi de Divanul Craiovei ca sa facă hotarnicia acestei moşii şi să-i descopere semnele ei cele vechi.

Abia mai târziu, după 1830 începu pe locurile bisericei „Maica Domnului Oota", să se facă mici case (bordeie), „platindu-se embatic către sfânta biserică" [6]) şi astfel se putu înfiripa spre această margine a oraşului, mai multe case, ce se înmulţira încetul cu încetul până când în timpurile mai noui ajunse de se forma un întreg cartier al Craiovei, cu stradele de astazi: Poteraşi, General Magheru, Prudenţei, Domnul Tudor, etc.

---

[3]) V. N. Iorga. Inscripţii din bisericele României II, p. 70.

[4]) Fosta proprietate a farmacistului Glatz, azi a moştenitorului Pârvulescu.

[5]) Act reprodus în întregime în „Notiţe Istorice" de A. Pessacov.

[6]) V. Registru de plata embaticurilor ale bisericei „Oota".

Pe vremea ce ne preocupă, „Târgul de afară" nu era acolo unde se găseşte azi, ci în altă parte. Pe aci era câmp liber, care se întindea către toată partea stradei Cuza Vodă, din spatele bisericei Postelnicu-Firu şi a mahalalei zisa a „Dudulenilor", până către biserica Pitarului Ion Hârşu, în spatele căreia se aflau marile locuri ale acestui boer şi numeroasele bordeie ale robilor lui. Intre această câmpie spre mahalaua Dudulenilor, nu atât de întinsă cât este asta zi,cam pe unde vine strada Ştirbei Vodă[7]) era „Târgul de afara al Craiovei", unde în „şandramale" cu chip de prăvălii, în şetre sau baraci de scânduri, se făcea negoţul Craiovei, până pe la 1850. când târgul a fost mutat de aci odată cu întinderea oraşului şi creşterea populaţiei Craiovei.

Dincolo de biserica Pitarului Hârşu, era marginea oraşului, pe valea lui Opincă, astăzi strada Rahovei,—locuită şi ea de robii boerilor sau de calicimea Craiovei, în bordeie şi mici cascioare de pământ.

In sus de valea lui Opincă, către Sfântul Gheorghe, ctitoriu neguţătorului Milcu Stoenescu [8]) dadeai de marginea oraşului, pe „brazda Craiovei", denumire rămasă şi astăzi, şi care coprindea toată limita dela Nord Est, în special porţiunea dintre strada Amaradia şi Sf. Gheorghe Nou.

Pe aci. trecuse cândva un drum vechiu,—foarte probabil un val roman, după cum l'a stabilit cercetările istorice[9]) începând aproape de Dunare, dela Severin, apoi intrând în judeţul nostru şi în urmă în Craiova prin Nord—Estul său, tăind în două mahalaua Sf. Nicolae-Belivacă, apoi strada Amaradia şi îndreptându-se în lungul marginei Craiovei, până la extremitatea de către răsărit, prin comuna Ghercești spre Olt, trecând de aci în Muntenia şi mai departe în Moldova şi Basarabia până la Nistru.

---

[7]) Act de vânzare din 1830. V. inscripţia bisericei *Hagi Enuşi* în N. Iorga o c. p. 61, unde se arată că biserica aceasta „se numeşte Târgul de afară" fiindcă era în apropierea locului unde se făcea atunci acest târg al oraşului.

[8]) Aceleaşi inscripţii, p 60.

[9]) V. în această privinţă studiul d-lui Alex. T. Dumitrescu în Revista p. istorie, archeologie şt filologie XIV. Buc. 1914 pp. 14—15, şi documentele acolo citate.

Acest val de pământ, acest drum lat de 8 paşi pe vremuri, astăzi mai tot perdut, cotit pe ici, pe colo, este acea brazdă despre care se tot vorbeşte şi astăzi în această parte a oraşului,— este vechea margine a oraşului, zisă **brazda a lui Novac**, sau drumul lui **Ler Impărat**, ori **brazda Impărătească**, pe care ar fi tras'o **Ler Impărat**, când a trecut cu oastea sa dela apus către răsărit la Ierusalim [10])Legendă sau adevar, este însă stabilit că în foarte multe acte vechi, chiar după 1850, unde era vorba de vânzări sau stramutari de proprietăţi, dinspre această parte a oraşului, am găsit pusă ca limită a proprietăţilor, „şanţul" sau „drumul vechiu" ce trece prin mahala. Credem că nu poate fi vorba decât de acest vechiu drum roman, care a trăit în mintea Craiovenilor sub diferite numiri, şi care forma în partea de nord limita oraşului, alături sau chiar în trupul moşiei Domneşti a Craiovei.

Ceva mai sus de biserica lui Hristea Belivacă, se întindea locurile marilor boeri: Cornea Brăiloiu şi Obedeanului. Ele se isbeau în moşia Domneasca a Craiovei şi mergeau până în părâul Potbaniţa dela fântâna Obedeanului şi lacul lui Corniţă Brailoiu: care nu este alt, decât heleşteul „Corniţoiu" din vremurile mai noui ale Craiovei, loc de petrecere pentru populaţia marginaşe, până în zilele noastre.

Plecând de aci în jos, limita Craiovei se oprea pe povârnişul de deal care coboara dela casele Brăiloilor şi Bengeştilor către balţile lui Geanoglu, rămase din vechea mlaştină a moşiei Craiaviţei cea legendara [11])Aci se întâlneau fâneţele Spătarului Geanoglu cu moşia Craioviţa a mănastirei Hurezului [12]) şi cu moşia Domneasca a Craiovei, mergând toate în linie dreaptă până dincolo de livezile lui Chiriac Găianu, pe locul căruia se ridicase încă de câţiva ani mândra ctitorie a lui Hagi Gheorghe Ioan şi a Clucerului Fotescu, Maica Precista dela Dudu.

De aci, prin livezi de duzi, tot în coborâş, se mergea spre Sfântu Dumitru Baneasa, vechea podoaba istorică a Craiovei, neterminata nici astazi, unde pe înalţimea dinspre Jiu, se găsea

[10]) Vd. A. T. Laurian, în «Magazinul Istoric , t. II, pag. 103.

[11]) *Legenda Craioviţii* de Lucia P. Chiţu în «La Petite Roumanie No. 15 din 1900.

[12]) N. Iorga. «Mănăstirea Hurezului pp. 21—22.

la un loc, lângă ctitoria lua Matei Basarab, casele mari ale Basarabilor,[13]) iar ceva mai departe fosta Curte Domnească a lui Mihai Viteazu, din vremea băniei lui la Craiova [14]).

In dosul acestor curţi şi case mari boereşti, oraşul se perdea în marginea fâneţelor sau locurilor moşiei Domneşti care'l înconjura peste tot, şi mergea de se pierdea spre drumul Diului, către hanul Chintescului, la fântâna lui Matei Basarab, unde Domnul îşi pusese încă de mult, de pe la 1651, pisania lui Domnească la fântâna de pe această moşie Basarabească.

Pe aci mergea drumul către Vidinul turcesc, spre „Diu", drumul care aducea la Craiova sau ducea din Craiova, tot ce trebuia pentru neodihniţii şi neertătorii Paşi Turceşti din Vidin. Aceasta era calea de scurgere a tuturor relelor ce ne veneau de peste Dunăre.

Acum, când se cunoaşte cât era întinsul Craiovei pe la 1800, să trecem mai departe, pentru a arăta în scurt care era situaţia socială şi politică a oraşului nostru acum 100 şi mai bine de ani.

Bănie a Olteniei, încă din timpul strălucit al Craioveştilor, pe care ei o ridicase la acest însemnat rang dintr'un mic târgoşor, Craiova perduse sub Fanarioţi puterea ei, ca şi strălucirea ce-i dedese până aci Marii Bani ai Olteniei din secolul XVI-a, cu puternica lor personalitate politică în conducerea celor cinci judeţe din dreapta Oltului şi uneori a Munteniei întregi.

Dela 1740, Craiova Bănie poate să fie socotită ca existând numai cu numele. De fapt, dela această dată Banii Craiovei nu mai stăteau la Craiova, ci lângă scaunul Domnesc. Locul lor aipi îl ţinea Caimacamul Craiovei, care este „Locotenent Domnesc",—administrează Oltenia, şi deci şi Craiova, în numele Domnului şi judecă în locul acestuia la Divanul Băniei.

Se păstra numai ca normă pentru câtva timp ca unul din

---

[13]) Fostul local al Şcoalei Normale de Învăţătoare, iar acum de curând al Seminarului teologic din Craiova, — mult transformate în forma lor de acum.

[14]) Pe locul caselor din strada Ulise Boldescu (fosta Sft. Dumitru) proprietatea D-lui Mişu N. Popp şi locurile de alături.

boerii de frunte ai Craiovei să fie numit Caimacam. Astfel găsim pe Constantin Obedeanu (pe la 1740), fostul Consilier Imperial subt Austriaci, mare şi bogat Craiovean din familia Obedeanu, ctitorul bisericei cu acelaşi nume din oraşul nostru,—pe Constantin Strâmbeanu, iarăşi fost Consilier Imperial Austriac, pe Constantin Bengescu, din marea familie a Bengeştilor, pe Pandele Otetelişanu, pe Stolnicul Diamandi, pe Clucerul Grigorie Razu, şi chiar pe Hagi Stan Jianu, marele boer oltean, prigonit de Mavrogheni şi de Turci, numit în această demnitate de către Austriaci în 1789, când Oltenia fu din nou iarăşi pentru doi ani de zile subt ocupaţiune austriacă [15]).

In vremurile ce ne preocupă, către 1800, găsim la Craiova, Caimacam, încă de la 1797, pe biv-vel Postelnicul Costache Caragea, iar mai târziu după 1802 pe unchiul lui Vodă Şuţu, Postelnicul Samurcaş. Lui Samurcaş îi urmă în 1808 Serdarul Alexandru Ghica până către sfârşitul anului 1811 [16]). In timpul ocupaţiei Ruseşti până la 1812, Caimacam al Craiovei, fu Manolache Lahovari; lui îi urmă la această mare dregătorie Manolache Grădişteanu, ginerele lui Constantin Ştirbey; iar acestuia îi succedă Constantin Dudescu, bogatul boer muntean, care îşi cumpără Căimăcămia cu 1000 galbeni şi o ţinu până la venirea lui Caragea, ca Domn al Munteniei [17]).

Sub Vodă Ioan Caragea, care veni la Domnie în 1812, găsim cele mai multe schimbări şi numiri de Caimacami, la Craiova. Odată cu numirea lui Const. Filipescu ca Mare Ban al Craiovei (19 Decembrie 1812), se numi Caimacam la 1 Ianuarie 1813, grecul Gh. Arghiropol, „boer înţelept, cu bun ipolipsis şi cercat în slujbele domneşti" [18]). I se dădu leafă în moneda de pe atunci, cam 1000 lei pe lună.

Ca titlu de curiositate istorică, redăm cartea domnească,

---

15) V. *N. Iorga*. „Ocupaţiunea Austriacă în Oltenia" 1789—1791. A. A. R. t. XXXIII, p. 13.

16) Cf. Pomelnicul bisericei Sf. Ioan-Hera din Craiova.

17) V. N. Iorga. „Studii şi Documente", VIII. Prefaţa XXXIV.

18) V. Urechiă. „Justiţia sub Caragea". A. A. R. p. 25. Acest Arghiropol, era ginerele lui Caragea. (Cfr. C. D. Aricescu: «Istoria Revoluţiei pela 1821», p. 2).

ofisul, prin care Voda Caragea aduce la cunoştinţa boerilor de la Craiova, numirea acestuia în dregatoria de Caimacam:

„Cinstiţilor şi credincioşilor boerlor. Domniei meale i „Dumné Vóstră Divaniţilor şi tutulor boerilor de la Cra- „iova, Sănătate. Facem Dumné Vóstră în ştire că-am orân- „duit Domnia mea Caimacam aici la Craiova i la cinci „judeţe ot peste Olt, pe D-lui cinstit şi credincios boiarul „Domniei meale biv-Vel Ban Gheorghe Arghiropol (boer „înţelepi şi cu ipolipsis către Domnia mea) fiind cercat „în slujbele Domniei meale, căruia i-am dat pe larg dom- „neştele noastre învăţături şi cuvincioasele porunci, după „şi care sintem nădăjduiţi pentru ocârmuirea trebilor din „partea locului, ca prin silinţa şi sîrguinţa dumnealui, se „va urma întru toate întocmai după voinţa şi bun cuge- „tul Domniei meale, care asemenea priveşte şi asupra „Domniei voastre i a obştiei celor credincioşi locuitori. „Drept aceia vă poruncim Domnia mea ca să-l cunoaş- „teţi pe D-lui mai sus numitul boer de Caimacam, dându-i „căzuta cinste şi ascultare ca unui Epitrop al Domniei „meale, şi sîrguindu-vă împreună cu Dumnealui de a se „păzi buna orânduială la căutarea trebilor de judecăţi ale „Divanului nostru de acolo, ca prin silinţa Dumnealui şi „a Dumneavoastră a Divaniţilor cu unirea cea cea cu- „vincioasă să se urmeze fără întârziere ca să nu să zā- „bovească, cheltuindu-se şi pierzându-se vremea muncilor". 1813 Ianuare 13 [19]).

Frumoase vorbe, dar rele timpuri, putem zice!

Cum era peste tot locul, aşa va fi fost în acel timp şi la Craiova, de şi Voda Caragea, venind Domn dupa administraţia ocupaţiei ruseşti, voia—poate, cu tot dinadinsul să dea şi Craiovei şi celor 5 judeţe ale Olteniei o mai bună administraţie.

Gh. Arghiropol, numit Caimacam al Craiovei cu 1000 lei pe luna, o suma foarte mare pe acele vremii,—se îmbolnăveşte „din pricina aerului" şi cere să fie înlocuit, pentru ca

[19]) V. *Urechiă*. o. c. p 25.

ducându-se la Bucureşti, să-şi poată căuta de sănătate.[20]) Caragea Vodă, numeşte în locu-i un alt grec,—de care era atunci plină ţara pe biv-vel Postelnicul Nicolae Scanavi, iarăşi „boer înţelept, cu bun ipolipsis către Domnie, fiind cercat în slujbe[21]) Acesta stă la Craiova, Caimacam de la 5 Iulie 1813, până la 17 Martie 1815. Tot din cauză de „trupească slăbiciune", Scanavi este rechemat la Bucureşti, şi înlocuit la Martie 1815 prin Vornicul Costache Saţnurcaş.[22]) Nici acesta nu stă mult, căci se îmbolnăveşte şi el, iar la 24 Mai 1816, este înlocuit la nefericita Căimăcămie a Craiovei prin Vel-Spătarul Costache Şuţu. Şuţu nu stătu în Craiova nici un an, şi fără să se mai îmbolnăvească, cum era obiceiul, este înlocuit la Căimăcămie prin biv-vel Spătarul Nicolae Şuţu, frate sau văr al său[23]). După 15 luni şi acesta este schumbat cu un alt grec, Postelnicul Lucache Arghiropol, „boer practicos şi vechiu în slujbele altor fraţi Domni, cu bun ipolpsis, cercat şi de însăşi Caragea în Domnia sa."[24]). Arghiropol fu numit Caimacam la 18 August 1818 şi peste trei luni şi plecă: Nu se ştie din ce cauză, fiindcă documentele nu ni spun. Veni însă, în locul său la 20 Noembrie, tot un grec, biv-vel Vistierul Grigorie Romanitis.[25]).

Caragea Vodă părăsise Domnia Munteniei încă din Sept. 1818, lăsând conducerea Ţării unui Comitet de boeri, în frunte cu Mitropolitul. Turcii, după cererea boerilor, numiră Domn în Ţara Românească pe bătrânul Alecu Şuţu.

In aceste vremuri turburi, în care ţara noastră fu o simplă jucărie în mâna Turcilor sau Ruşilor,—la Craiova fu numit în 1819 Caimacam, biv-vel Spătarul Gheorghe Şuţu[26]), iar

---

[20]) V. Urechiă, o. c. p. 27.

[21]) V. Urechiă, o. c. p. 27.

[22]) V. Urechiă, o. c. p. 29.

[23]) V. Urechiă, o. c. p. 31.

[24]) V. Urechiă, o. c. p. 32.

[25]) V. Urechiă, o. c. p. 33. Acesta fu numai locţiitor al Caimacamului «vechit».

[26]) V. N. Iorga. „Situaţia agrară, economică şi socială a Olteniei", în epoca lui Tudor Vladimirescu, p. 115.

în 1820 biv-vel Postelnicul Ion Tipaldos (Depalta) [27]). După aceştia se numi Vornicul Costache Samurcaş, ce mai fusese Caimacam în 1815, şi pe care'l găsim şi în anul 1821 în timpul revoluţiei lui Tugor Vladimirescu, trimis aici, cu expresa misiune „de a potoli şi propri cugetul cel rau al numitului Sluger (Tudor Vladimirescu) şi al tovarăşilor sai" [28]).

După înăbuşirea revoluţiei lui Tudor, urmă ocupaţia turcească, apoi numirea lui Grigorie Ghica ca Domn. Boerii Olteni, dintr'un sentiment de mândrie locală, cerura sa le numească Caimacam, ca mai înainte vreme, un boer Craiovean, Dar Voda nu le primi rugăciunea, şi le trimise Caimacam pe boerul Alexandru Nenciulescu, din familia Nenciuleştilor [29]). In Ianuarie 1823 el fu înlocuit, pentru că nu primise amestecul celor dela Domnie în trebile Caimacamiei, cu biv-vel Logofat Constantin Câmpineanu, boer de frunte al ţării.[30]). Lui Câmpineanu îi succeda în 1824 biv-vel Hatmanul Dimitrie Ralet [31]), iar acestuia biv-vel Hatmanul Costache Ghica, care păstră scaunul de Caimacam până pe la 1830, când fu înlocuit cu biv vel Dvornicul Alexandru Scarlat Ghica, [32]), ce pare a fi cel din urmă Caimacam la Craiova, din'aintea ocupaţiei Ruseşti, sub care ocupaţie, administraţia ţarei fu condusa de un Divan al boerilor, preşedenţia şi conducerea de fapt având-o generalul rus Paul Dimitrievici Kiseleff. Aceasta, cu concursul lui Barbu Ştirbey, Domnul de mai târziu al Munteniei, Consilierul sau intim şi Ministru de Interne în 1830, elaboră regulamentul organic al Munteniei, cu noile norme administrative.

Caimacamia Craiovei, Bania cea veche şi mândra, înceta de a mai apare de acum înainte în actele oficiale. Regulamentul Organic din 1831, o desfiinţă.

Rangul boeresc de Ban sau Mare Ban, mai subsista puţin,

---

27) Vd. N. Iorga. „Situaţia agrară, economică şi socială a Olteniei, în epoca lui Tudor Vladimirescu", p. 115.

28) Vd. C. D. Aricescu, o. c. p. 73

29) Vd. N. Iorga. „Studii şi Documente" VII. Prefaţa p. LIX.

30) Idem o. c. aceiaşi prefaţă.

31) Idem o. c. p. 131.

32) Vd. N. Iorga. «Corespondenţa lui D. Aman», p. 129.

purtat doar de aceia cari-l mai apucase, spre a fi desfinţat definitiv odată cu Constituţia modernă, care şterse orice urmă de privilegiu boeresc.

Pentru noi cei de astăzi, Bănia Craiovei a încetat de mult. De aceia ni se pare şi aşa de veche. Un secol trecut, de când ea nu mai există. Dar avem aproape trei secole, de când Craioveştii o înfinţară aici la Craiova, pentru ei şi urmaşij lor, ea a strălucit cu o putere neînchipuit de mare, putere care a făcut-o să nu piară nici astăzi din amintirea noastră şi să rămână pe vecie în istoria ţărei ca o epocă de glorie locală.

(Va urma). G. Mil. Demetrescu

„Hore voinicești“ din Bănat

Comunicate de: R. S. Molin, Timişoara

Vintilă Vodă

Această baladă poporală, cunoscută la ţară numai pân'la anii 1850—1860, a fost culeasă de N. Lupu în prejurul Timişorii şi publicată la Viena în cercul dela România Jună la anii 1865—1866.

Originea ei, de căutat pe la Comloşul-mare, zis şi Comloşul-Bănăţan. Comloşenii, azi peste zece mii de suflete, sunt cei mai curaţi Olteni şi din urmaşi de panduri.

Nu ştiu dacă este cunoscută în Oltenia. Şi ar fi de un deosebit interes dacă s'ar găsi o variantă în judeţele dintre Olt şi Severin.

Vintilă Vodă a domnit dela 1533—1535 şi se numeşte Vintilă Vodă dela Slatina,—aşa zice culegătorul acestei balade. A ucis pe mulţi boieri şi în anul ultim al domniei a călătorit la Craiova, unde a făcut o vânătoare de cerbi, la care plănuia să mai ucidă vr'o câţiva, însă simţindu-se planul lui Vodă, boierii îl uciseră pe malul Jiului. In Banat Vintilă e nume de batjocură. (Nota marginală a baladei).

Susu frundia măruntă
Iosu cale batută, —
Dar' de ce-i batută?
Totu de lume multa,
De-unu carvanu domnescu,
Si negustorescu
Ce-i acoperitu,
Cu pocrovu negritu
Lungu pana'n pamentu
Flusturandu la ventu,—
Si-lu trag calusiei
Cá corbi négrisiei,
Iuti cá nesce smei!
Cine se cará,
Si'n carvanu erá?
— Domnu Vintila Voda,
Cu tóta-a lui róda
Dragi coconii lui,
Si cu dómn'a lui!
Carulu, cine-lu mana?
Mai de-o septemana!
— Carulu mi-lu maná
Pan' se osteniá,
Totu Savoiu Siuiculu
Si polcovniculu!
Dar' Voda Vintila
Far' de nici o sila,
Lui Siuicu graiá:
«Gicitórea mea,
De n'o vei ghicí,
Bine nu ti-a fi:
Ce frundia se bate?
Candu iesimu d'in nópte
In versatu de diori
Pela cantatori?!»

Si Siuicu graiá:
«Déca 'ntrebi asia,—
In versatu de diori
Pela cantatori,
Bate mi se bate
Si se da pe spate
Frundi'a perului
Perului bogatului!»
— Dar' de ce se bate?
«Bate mi se bate
Că-i la fóia 'ngusta,
Si la códa, lunga!»
Siuicu se maniá,
Pe Voda 'ntréba:
„Tu Voda Vintila
Respunde-mi de sîla,
Ce mi se mai bate
Intra peptu si spate?"
Voda nu-i ghiciá,
Siuicu 'i graiá:
Bate mi se bate,
Intra peptu si spate
Anim'a din tine,
Ean tiene-te bine!"
Siuicu ce facea?
Palosul tragea,
Anima-i 'mpungea,
Lui şi domnei lui,
Şi la pruncii lui!"
Siuicu ce facea?
Elu ca se ducea,
Ca sĕ povestésca
Hor'a voinicésca
'N tiéra romanésca!

Oltenia Preistorică

Noui date cu privire la ceramica cordată

In două rânduri m'am mai ocupat cu chestiunea ceramicei cordate (adică: cu şnur, în chipul unei sfori răsucite), din fosta Ungaria [1]).

M. Hörnes a pus la îndoială exactitatea datelor mele [2]).

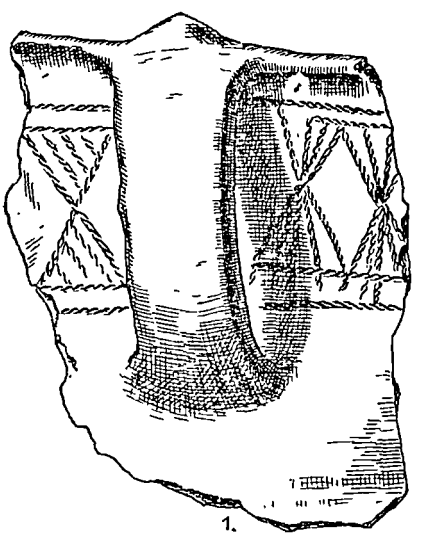

1.

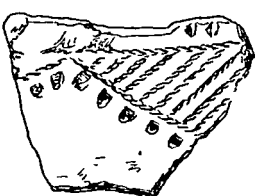

2.

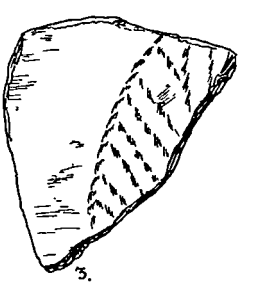

3.

Eu pe vremea aceea fiind în răsboiu, abia în 1918, am putut lua cunoştinţă de obiecţiunile D-sale şi numai în 1919, le-am putut întări datele mele [3]), accentuând că în colecţia *S. Torma* din Muzeul

[1]) Dolgozatok-Travaux v. 1914, p. 418 şi VI 1915 p. 1.
[2]) Wiener Prähistorische Zeitschrift II 1915 şi *M. Hörnes*: Urgeschichte der bildenden Kunst. ed. II-a, p. 607–608.
[3]) Dolgozatok—Travaux v. 1919, p. 147—149.

Ardelean, între fundurile de oală se află mai multe bucăţi, pe care se pot constata urmele şnurului, având aici a face cu un fenomen pur technic, înainte de a se fi desvoltat stilul de decorare cu apăsarea şnurului în argila moale.

Sunt foarte mulţumitor prietenului meu d-r. *Francisc László*, custode al muzeului din Sf. Gheorghe, care îmi trimite trei bucăţi de hârburi (cioburi), împodobite cu şnur, încă nepublicate, pe care le reproducem aici. Tustrele sunt în posesiunea muzeului secuesc din Sf. Gheorghe şi tustrele s'au găsit în judeţul Trei-Scaune. (Vezi gravurile din pagina precedentă).

No. 1. E un hârb dintr'un ulcior cu două toarte. S'a aflat între Sf. Gheorghe şi Ghidfalău pe malul stâng al Oltului, unde D-l *László* a descoperit înainte de războiu 38 de locuinţe subterane. Ciobul aici reprodus s'a găsit în locuinţa No. 1.

No. 2. S'a aflat lângă Sf. Gheorghe, pe dealul numit *Örkö* (piatră de pază), într'o staţiune preistorică, ale cărei rămăşiţe corespund stratului superior din Ariuşd.

No. 3. S'a găsit în hotarul numit „*Fünenyes tetö*" al comunei Malnaş. Aici nu s'au făcut săpături. D-l *László* e de părere însă că aici vom avea a face cu un strat premycenian, cu ceramică pictată, şi cu unul aeneolitic.

Câteşi trele bucăţile arată o technică fină.

Chestiunea aceasta o las deschisă, rugând şi pe conlucrătorii mei din vechiul Regat să controleze datele referitoare la acest capitol, după piesele ce vor fi având la dispoziţie în diferitele colecţiuni din ţară.

Cluj. **D-r Marton Roska.**

Olărie însforită în Oltenia

Pentru a face bucurie D-lui Dr. Roska, dau alături de rândurile D-sale, câteva ştiri mărunte cu privire la ceramica cordată (înfrumuseţată prin întipărirea unei sfori împletite în lutul moale al vasului), cunoscută până acum în Oltenia. Ca unul ce singur a cercetat mai temeinic acest ornament pe pământul Daciei, cred că rândurile mele îi vor veni în ajutor pentru dezlegarea acestei chestiuni de artă decorativă.

De altfel rândurile mele nu sunt altceva decât o înştiinţare, fără nici o pretenţie a unor lucruri asemănătoare găsite în Oltenia şi aflătoare astăzi la **Muzeul Regional de Antichităţi şi Etnografie** al Prefecturei jud. Dolj.

* * *

La noi în Oltenia, fără îndoială, aşezările preistorice dep**e Botul-Mare şi Botul-Mic**, de lângă **Coţofenii din Dos**, jud. Dolj, stau în fruntea celorlalte, în ceiace priveşte acest soi de înfrumuseţare.

Aceste aşezări alăturate au fost descutrupite încă din 1915 de către Const. Badescu elev al Liceului Carol I din Craiova, pe atunci acum administrator de plasă la Săcui.

In ziua de 26 August 1919, însoţind acolo pe D-l Dr. I. Andrieşescu şi D-l Prof. Şt. Ciuceanu, am cules împrună destule cioburi şi alte mărunţişuri, care, deocamdată, vorbesc de vremea aeneolitica. Cele 7 planşe cu lucruri dela Muzeu, ne dovedesc îndeajuns aceasta.

Ciob dela Coţofenii din Dos. 1/2.

Aici, pe lânga ornamentul liniar, foarte des întrebuinţat, am gasit pe câteva cioburi pe cinci numai—şi ornamentul cu pricina.

1. Ciob dintr'o mânuşe lată a unui vas mare. Are dealungul mânuşei paralel cu marginile opt dungi aproape paralele între ele; toate adâncite prin întipărirea unei sfori subţiri răsucite.

2. Ciob roşu, bine ars, bătut de ploi şi cam şters, pe care însă se cunosc destul de lamurit patru dungi paralele, datorite întipărirei în pământul moale, a unei sfori mai grosuţă.

3. Ciob, vânăt în spartură, din partea lată a unui vas. Are trei dungi paralele, care se vede a fi fost umplute cu ceva alb. Dunga de jos e acoperita din loc în loc cu nasturei (5 la numar).

4. Partea de jos a unei mânuşi de oala. Are dealungul mânuşei, paralel cu marginile, patru dungi, dintre care cea din marginea stângă e acoperită din loc în loc cu năsturei (trei la număr). Marginea dreaptă, care va fi fost la fel, lipseşte.

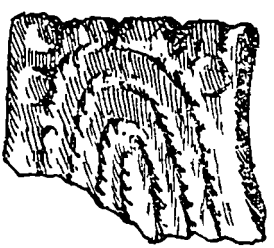

Ciob dela Coţofenii din Dos[1].

5. Altă bucata de mânuşe, pe care se vede în chip cu totul lamurit, că numai cu sfoara rasucita s'a putut face acest fel de înfloriturí. Dungile care au mers paralel cu marginea mânuşei în dreapta, cum ajung sus se încovoae, mergând pe partea cealalta, păstrând totuşi în încovoetură regularitatea firului împletit.

Al doilea loc unde s'a găsit acest ornament, e aşezarea depe **Piscul-Cornişorului**, de lânga Plopşor-Dolj. In a treia zi de Paşti, în 1916, când am descoperit aceasta aşezare— a carei însămnătate e cunoscuta între sumedenia de cioburi adunate depe deasupra arăturei a fost şi unul însforit.

E singurul cunoscut pâna acum, alaturí de unul cu valuri, ce s'a găsit în stratul de pământ negru de deasupra. La săpăturile ce au urmat în adâncime, străbătând straturile până

la 3 m. afunzime, unde s'a aflat pământul sănătos, nu s'au găsit alte asemenea cioburi. Este deci mai nou decât aşezarea pe care o cred cel mult dela sfârşitul neoliticului, deci ciobul poate fi din vremea bronzului.

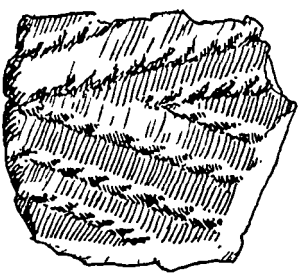

Ciob dela Piscul Carnişorului 1/1.

Tot aşa, stingher, am găsit la Pleniţa, pe valea Fântânilor, un ciob mare, pe care se cunosc—ca şi la cel dela Plopşor,—unghiuri paralele. Cum am arătat în altă parte, aici mă aflu în vârsta bronzului, deci şi ciobul nostru nu poate fi din altă vreme.

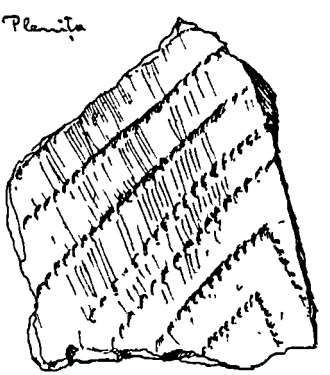

Ciob dela Pleniţa.1/2

Afară de acesta, tot la Pleniţa, în Dealul Cimitirului, am găsit un asemenea ciob însforit. Ţinând socoteală că în acelaşi strat în care am găsit ciobul cu pricina, s'au găsit şi tiparele din

vârsta bronzului, publicate de mine în „Oltenia", Fascioara 4-a, înflorirea cu sfoara o găsim aici în plină vârstă a bronzului.

In afară de aceste trei locuri din județul Dolj, țin să pomenesc în treacăt că dela **Ostrovul-Corbului**-Mehedinți avem în muzeu trei cioburi care se par a fi însforite, dar pe două negre se vede că adânciturile sunt făcute cu un vârf tare, ascuțit, iar pe altul adânciturile regulate făcute tot cu un lucru tare, neted, dau lămurit înfățișarea întipăririi unei sfori mai groase cu împletitura deasă. Un ochi mai băgător de seamă însa, vede ca

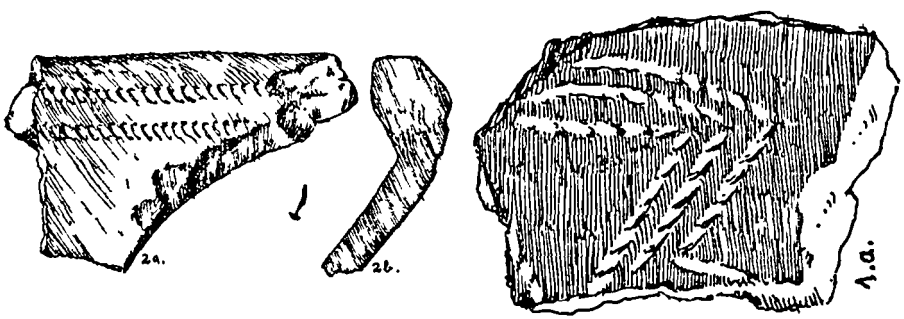

Cioburi dela Ostrovul Corbului.—1 a ciob cu înflorire asemănătoare însforirei.—2 a. buză de vas cu înflorire asemenea.—2 b. buza de vas văzută în retez.

pe aceste cioburi e departe să avem adevărata înflorire cu sfoară, dar faptul acesta ne dovedește, dupe cum spune D-l D-r R. Marton, că asemenea cioburi „avec un pseudo-ornement cordé... prouvent indirectement l'ornement cordé", **Dolgozatok** 1914, V. p. 435.

Acestea sunt deocamdată cele câteva însemnari, ce am avut de adăogat la rugamintea D-lui R. Marton, și nu le socotesc de prisos.

Se știe că „ceramica în șnur răspândită cu prisosință în Europa centrală, în regiunea carpato-balcanică e rară și de o întrebuințare secundară, (**Andrieșescu**, Contribuție la Dacia înainte de Romani, p. 78). La noi până acum, acest soi de înfrumusețare n'a fost cunoscut decât la Cucuteni, iar însforire neadevărată la Calomfirești și Bălaci (id. ibid).

Până acum se desprinde constatarea că această înflorire se iveşte în Oltenia odată cu sfârşitul neoliticului, dăinuind până în plină vârsta a bronzului.

In toate locurile însă acest fel de înfrumuseţare nu se bucură de o prea mare întrebuinţare. Având prea puţine locuri, nu încerc să privesc răspândirea geografică, iar pentru legăturile cu ţinuturile înconjurătoare, îmi lipsesc cărţile trebuincioase.

Las dar şi eu la rându-mi deschisă această cercetare, şi când ni se va mai înştiinţa şi din alte părţi olărie însforită, vom mai vorbi.

Plopşor.

Cioburi încrustate în alb

Insemnez în treacăt că pe unele cioburi, mai ales la Ostrovul Corbului, se întâlneşte destul de des ornamentul cu încrustare în alb, care după părerea lui *Sophus Müller* p. 24 îşi are obârşia în ţările de miazăzi. Cum în părţile noastre acest fel de înfrumuseţare se iveşte cam către sfârşitul neoliticului, şi cum ne aflăm la răspântia înrâuririlor de miazăzi şi răsărit, se vede bine că e venit dinspre răsărit.

Felul cum se înfrumuseţa este uşor de înţeles. Aşa, dupe ce sgâriau în lutul moale înfloriturile dorite, dupe uscare le umpleau cu această materie albă văroasă.

Plopşor.

Obsidiană în Oltenia

Intre rocele cu structura vitroasa, cu toţi cunoaştem obsidiana, acea sticla vulcanică sau sticlă naturală, de culoare negricioasă, câte-odată apoape opaca, verde închisă, sau chiar limpede ca geamul. Are prea puţin cuarţ, şi rareori, la microscop, de-abea se baga de samă un început de cristalizare.

In Europa avem obsidiana în Holanda, Franţa, Boemia, Ungaria, Italia şi Grecia, apoi în afară de Europa o găsim în Siberia, Armenia ruseasca, Mexic, Columbia, Japonia şi altele. De la începutul neoliticului şi mai ales în aeneolitic şi începutul epocei de bronz, silexul începe să fie înlocuit cu obsidiana.

Spărgându-se lezne în fășii cu tăiușuri și ascuțișuri, preistoricii o utilizează pentru trebuințele lor, răspândind-o astfel și în părțile unde această rocă nu se găsea.

Ținând socoteala că, nu în toate zăcămintele obsidiana are aceiași culoare, că se poate dar deosebi obsidiana dintr'un loc de cea din altul, vedem ușurința cu care se poate urmari comerțul preistoric.

Oltenia fiind aproape de Ungaria și de insulile grecești, în care se găsește obsidiana, nu ar trebui să fie lucru de mirare daca am găsi și aici obiecte lucrate din asta rocă. Dar până acum nu cunosc în Oltenia decât o custurice gasita de D-l Bărcăcilă la Ostrovul Corbului-Mehedinți azi aflatoare în muzeul Liceului Traian din Severin și o spărtură micșoară găsită pe câmp la locul numit „Pricina" depe moșia Suharu-Dolj.

Ca unul ce nu-mi este la îndemâna Bibliografia arheologica ungurească, deși zăcământul din Ungaria ca și altele „pare a fi fost foarte puțin exploatate și puse în folos; numai pentru trebuințele locale" (Morgan), având în vedere că sunt negricioase, aproape opace, cred că bucațile rătăcite pela noi sunt venite dela miazăzi, din arhipelagul grecesc.

Rămâne ca neînsemnatele mele rânduri, sa fie întregite de către D-l Dr. Roska Marton,—care în numărul 10. an. II din Arhive, pomenea de obsidiană la pag. 467, și care cunoaște și-i este la îndemână întreaga bibliografie arheologică preistorică ungurească spunându-ne locul unde este zăcământul de obsidiană în Ungaria, culoarea obsidianei și orice ar crede D-sa ca ar fi de oarecare însemnătate pentru arheologia preistorică oltеană.

Bibliografie:

1. D-l I. P. Voitești, Elemente de geologie generală, Buc. 1921.

2. Jacques de Morgan, L'Humanité préhistorique Paris 1921.

3. Joseph Déchelette, Manuel d'archéologie préhistorique, Paris 1908.

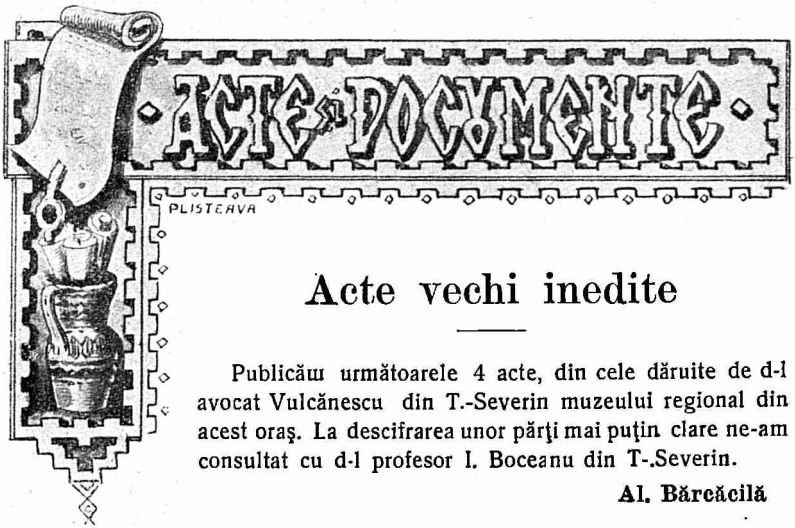

Acte vechi inedite

Publicăm următoarele 4 acte, din cele dăruite de d-l avocat Vulcănescu din T.-Severin muzeului regional din acest oraş. La descifrarea unor părţi mai puţin clare ne-am consultat cu d-l profesor I. Boceanu din T.-Severin.

Al. Bărcăcilă

1).—*Jupan Lupul Buliga Vel Capitan* [1]) scris-am cartea nostre acestui omŭ *Bălaci ot Nădanova* cum se-şi ţie moşiea din satŭ din *Dălalanţi* [2]) ce are de cumpărătură; pentru c'au părăt *Bălaci* cu *Radulŭ Croitorul* păntru acea moşie naintea nostre, noi amŭ judecat pre lege şi pre dereptate; ş'au luatŭ 6 omeni buni anume: *Mihna ot Crive . . .*, i *Palhărŭ ot Ckiva*, i *Frăţilă ot Baltă*, i *Stoicanŭ ot . . . .* i *Părvulea Brezoi ot Preşina*, i *Oprea ot Vlăcă[ne]şti*, se caute şi se adevăreze cu sufletele lur a cui va hi acea moşie. Şi au dat aceşti omeni buni ci-s mai suşi scrişi cu sufletele lor, dat-au lu *Balaci din Nădanova* [se-şi]ţie în bună pace de cătră *Radulŭ Croitoriul.* Intr'ace[ia a]mŭ datŭ şi noi cartea nostre la măna lu *Bălaci* [se-ş]i ţie moşiea din satŭ din *Dălanţi* în bună pace de către *Radulŭ Croitoriul,* c'au rămasi de lege şi n'au avutŭ nici o trabă cu acea moşie. Aceast'am scris într'alt chip se nu hie . . . . .

Lupul Buliga Vel Capitan
Vă[leat] 7151 (1643).

NOTĂ: Documentul este deteriorat în părţile înplinite, sau rămase necitite.

---

[1]) Este ctitorul Schitului Topolniţa din Mehedinţi, luptător în oastea lui Mateiu Basarab în luptele cu Moldovenii şi cu Tătarii, povestite pe lespedea mormântului său din interiorul bisericii.

[2]) Numele satului dat mai jos sub forma redusă „*Dălanţi*". In documentul din 1785 ce urmează, avem un „munte ce să zăce *Dălanţi*". Există azi un loc cu numele *Dălalanţi* (adecă *unde s'a tras odată cu lanţul*) la Sud de Nadanova.

Sud. Mehedinţi

2).—După jalba ce am dat la divanu Craiovi *Ilie Vălcănescu cu cetaşi lui* pentru *Lupu Drăgan*: Că fiind toţi moşneni la moşiia *Nădanova*, astă-primăvară au mersu *Lupul Drăgan* la Dumnealor ispravnici de au jăluit că nu-şi poate să-şi agonisască de pricina celoralalţi moşneni, că le strică cu dobitocele. Şi mi să porunceşte de către Dumnealui *Stolnicu Costin, Vechilü de Caimacam*, ca făţişindu-i să le cercetezi pricina. Şi faţă venind toţi, le-am cercetat cu amăruntu; şi la hotărniciia ce au făcut-o ei mai din nainte vreme, să vede că sănt cinci părţi într'acel hotar: din care părţi patru stăpăneşte *Ilie Vălcănescu cu cetaşi lui*, iară o parte stăpăneşte *Lupu Drăgan;* şi la împărţările ce au făcut moşii nu au pricină, fără numai să pricinuescü pe sălişte; că la acea hotărnicie au lăsat-o toţi neîmpărţită, ca să o stăpânească deavalma. Şi căuta *Lupul Drăgan* cu o parte a lui ca să zgornească omeni ce şăd pe celelalte patru părţi ale lui *Ilie cu cetaşi lui*. Şi după multă pricină ce au avut ei în judecată am găsit cu cale ca să-s înpartă şi sălişţea, după cum au înpărţit moşiia. Şi partea *Lupului Drăgan* ce i să va veni, să ş-o stăpânească, iar cu celealalte părţi ale lui *Ilie* nici o treabă nu are ca să să mestece, fiindcă de atăta vreme şăd omeni acolo şi au casă vechi. Şi primi şi *Lupul Drăgan* cu ceialalţi moşneni să înparţă sălişte, şi cerură doi megeşi de le rândui, de acolea din partea locului, ca să le înparţă să nu mai fie pricină între ei.—Am dat această carte lui *Ilie Vălcăneştii i cetaşilor lui, Paului Nicolici* i lui *Gheorghe Papoe*, ca să stăpânească cu pace acele patru părţi ale lor dę către *Lupul Drăgan*. 1782 Mai 2.

(Semnătura nedescifrată).

Trecută la condică de *Mateiu Sin Ionasco Logofăt.*

3).—*Dumitre Frănculescule*, i *Barbule Frănculescule*, i *Badaşiule*, i *Lazăre Ureche*, dela Satu *Vidimireşti*, aicea ne arătă *Iliia Vălcănescul* dela satu *Studina* zăcând că ar fi avut şi el moşie dinpreun cu voi la un munte ce să zăce *Dalanţi* [1]) şi voi v'aţi pus dă aţi fi vănduto; şi nu că aţi vândut numai partea voastră, ci aţi fi vândut şi partea lui. De care mergând el la *Bucureşti* şi dând jalbă la *Măriia Sa Vodă*, i s'au făcut luminată poruncă către dumnealor ispravnici ca să cerceteze.

[1]) Vd. acelaşi nume în primul document publicat aci.

Pentru care să căutaţi să vă sculaţi cu căte cărţi veţi avea şi să veniţi aicea ca *să vi să izbrănească* (sic) *pricina;* că neurmănd poruncii vi să va triimite slujitori cu trăpădŭ.

1785 Dechemvrie 16.

(Semnătura nedescifrată).

4).—Adeverinţa noastră la mănа lui *Dumitru Vălcănescu ot Şovarna* precum să să ştie că avăndŭ noi în *cumpaniia* [1]) nostră pe un *Dumitru Sărbuel, Micu ot Baia cumpănaş* şi ne mai putăndŭ a-şi purta dajdiia sa din multa scăpătăciune, rămăindu-ne datorŭ din dăjdii taleri 120, adecă o sută dooăzăci, şi neputăndu a-i împlini i s'au datŭ voe de cătră noi *a-şi găsi om în locŭ de a-şí aşezá în cumpanie;*—au găsit pe mai sus numitu şi aducăndu-l înaintea nostră de a lui bună voe au datŭ şi zapis numitului, acum leatu 1814 fevruarie 16, răspunzăndu-i şi săneturile ce le-au avut la mănă înpreun cu zapisu de vănzarea şi aşezămăntu învoirilor. După a căror învoire răspunzăndŭ numitu atăt rămăşiţa ce mai sus să arată, cum şi *dejdiile ce au venit pe cumpanie,* şi au rămasŭ numitu bun *cumpănaş,* iar *Dumitru Sârbu* au lipsitŭ din *foía catalogului domnescŭ* rămăindŭ cum va putea să să chivernisască. Şi tot la acestŭ veleat ce mai sus arată, al zapisului, din poruncă cerăndu-ni-să săneturile de *Dumnealui Cluceriu Glogoveanu i Dumnealui Cluceriu Folcoianu, boeri aşezămăntului,* şi lăundu-i-să săneturile de s'au arătatŭ la Dumnealor înpreună cu a celoralalţi toţi *cumpănaşi,* au rămasŭ bun *cumpănaşi;* cum şi *la aşezămăntu ce s'au făcut de Dumnealui Cluceriu Socoteanu* cercetăndu-să toate săneturile iarăş au rămasu numitu bun *cumpănaş.* Şi dăndu-să săneturile înapoi pe la *cumpănaşi,* au mai rămasu asupra mea, *Pătru Starostea,* mai multe săneturi nedate înapoi de ale *cumpănaşilor,* întră care au rămasŭ şi ale numitului şi din pricina vremilor puindu-să la păstr[ar]e înpreun cu alte lucruri de ale casii mele, nefiind la înlete [2]) nu

[1]) Documentul este însemnat prin amintirea *aşezămăntului „cumpaniilor"*, cu *„Starostea cumpănaşilor"* (aici *Pătru Starostea*, care dă adeverinţa de faţă, notăndu-şi numele în cuprinsul ei, fără s'o mai semneze la urmă)'; cu *„catalog domnesc"*, cu *„săneturi"* prin care se conferă dreptul de cumpănaş şi care se verifică de *„boerii aşezămăntului"*, cu *„dejdii pe cumpanie"*, cu dreptul, pentru cel ce nu mai poate *„a-şi purtá dajdiia sa"*, *„de a-şi aşăzá om in locŭ in cumpanie"*.

[2]) *„La înlete"*, expresiune locală, întrebuinţată şi astăzi, cu înţelesul *„la îndemână"*.

i s'au datŭ până îmi va veni bine a căutá unde sănt pusă să i le dau. Şi atât pentru acele săneturi, cât şi de a fi ştiut că este bun *cumpănaş*, i să dete această adeverinţă spre încredinţare de a nu să supărá de nimicŭ acesta.

1815 Martie 30.

Carte de scuteală

Comunicată de **Plopşor.**

Lui Preda Săndulescu Calafat, ce este aşezat la compania Cerneţu judeţul Mehedinţi carele dupe coprinderea luminatului hrisov ce are această companie are a scuti drept bucatele lui, de dijmărit de vinerici cum şi prăvăliile lui de fumărit de cămĭnărit şi cotărit, cai de olacă şi zaherele; vase, să nu să supere de aşternuturile musafirilor; alte potvezi şi angarale; de vama buţilor, pe drepte bucatele lui de avaetul polcovnicului; câte o calfă de prăvălie scutită făr de pricină de dajdie apărat de rândul dăjdiilor vistierii; de alte potvezi şi angarale, drept aceia spre a fi cunoscut i s'au dat această adeverinţă a vistierii.

1829.

(Pecete neagră ovală având în mijloc o pasăre cu o balanţă în cioc).

Hrisov

de la Vel Banul Gheorghe Cantacuzino (fiul lui Şerban Voevod) dat lui Constandin Obedeanul Vornicul, prin care îi întăreşte stăpânire asupra moşiei sale Obedinu ot sud Dolj, din anul 7232 (1724) Fevruarie 8, pe când Oltenia era sub stăpânirea Austriei.

Comunicat de d. C. V. **Obedeanu.**

În numele prea sfinţitei chesariceştii măriri şi prinţipul Valahiei dincóce de Olt, Carol al şaselea Domnul, Domnul nostru prea milostiv.

Dat-am cartea noastră Dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul sud Doljiu ca să aibă a ţinea şi a stăpâni toată partea de moşie din Obeadeni [1]) şi din Mocirla şi din Crovna sud Dolj de peste tot hotarul a patra parte, după cum le-au cumpărat Gheor-

[1]) Moşia de baştină a familiei „Odedeanu".

ghe Capitan moşul dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul cu zapis de la Dochia fata lui Matei din Obeadeni şi de la Stoia şi de la fraţii lui Matei şi Conda de la Albeşti [1]) precum am văzut şi noi zapisul de cumpărătoarea acestor moşii ce scriu mai sus întărit cu iscăliturile şi peceţiile lor scris de la anul 7189 (1681) şi de atunci până acum tot au stăpânit şi moşul şi tatal dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul şi dumnealui acea moşie ce scrie mai sus cu bună pace.

Iară când au fost acum, s'au sculat Conda feciorul Dochiei ce scrie mai sus, zicând cum că când au vândut mumă-sa partea ei de moşie din Obeadeni moşului dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul, o au fost tocmit drept lei 60, că trei zeci de lei i-au fost dat, iară trei zeci de lei nu i-au fost dat, ci apuca acum pe dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul ca să i dea acei lei 30, — care viind amândoi de faţă înaintea nóstră de s'au întrebat, au scos Conda feciorul Dochiei un zapis a lui

---

[1]) Tabel genealogic:

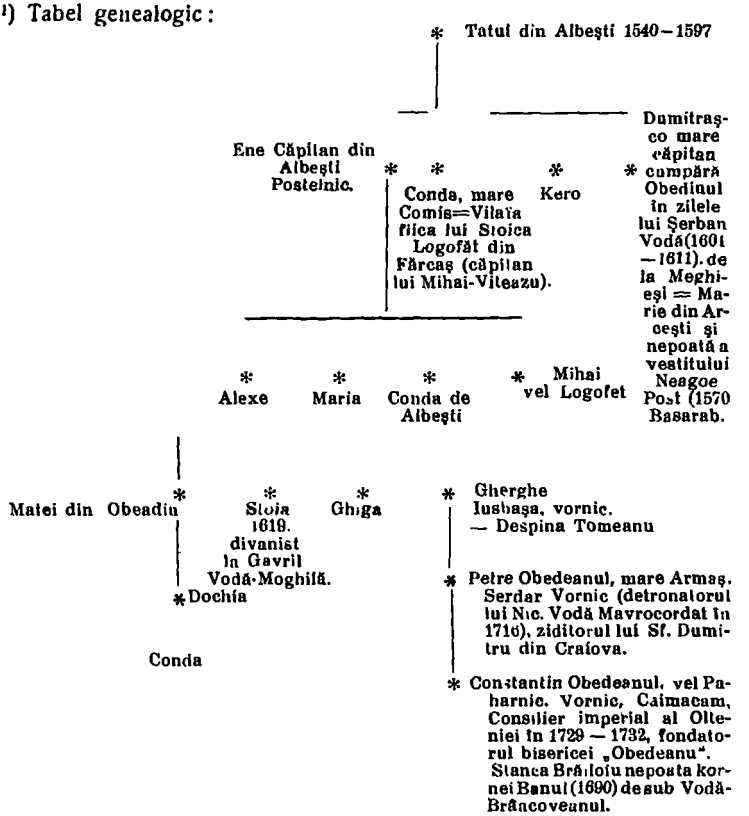
* Tatul din Albeşti 1540—1597
Ene Căpitan din Albeşti Postelnic.
* Conda, mare Comis=Vilaïa fiica lui Stoica Logofăt din Fărcaş (căpitan lui Mihai-Viteazu).
* Kero
* Dumitraşco mare căpitan cumpără Obedinul în zilele lui Şerban Vodă(1601—1611). de la Meghieşi = Marie din Arceşti şi nepoată a vestitului Neagoe Post (1570 Basarab.
* Alexe
* Maria
* Conda de Albeşti
* Mihai vel Logofet
Matei din Obeadin
* Stoia 1619. divanist în Gavril Vodă-Moghilă.
* Ghiga
* Dochia
Conda
* Gherghe Iusbaşa, vornic. — Despina Tomeanu
* Petre Obedeanul, mare Armaş. Serdar Vornic (detronatorul lui Nic. Vodă Mavrocordat în 1716). ziditorul lui Sf. Dumitru din Craiova.
* Constantin Obedeanul, vel Paharnic. Vornic, Caimacam, Consilier imperial al Olteniei în 1729 — 1732, fondatorul bisericei „Obedeanu". Stanca Brăiloiu nepoata kornei Banul (1690) de sub Vodă-Brâncoveanul.

Gherghe Căpitan moşul dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul, întru care scriia ca să meargă Dochia să-şi pue deagetul şi iscălitura în zapis şi să-i dea ughi 20 care pe acei lei 30 şi fiind într'acel zapis de vânzarea moşii deagetul şi numele Dochiei pus dupre cum am văzut şi noi zapisul, s'au cunoscut cum că au-dat moşul dumnealui Costandin Obedeanul şi acei lei 30 Dochiei; că de nu i-ar fi dat nu şi-ar fi pus deagetul, şi numele în zapis, şi mai vîrtos că în 43 de ani de când au cumpărat moşul dumnealui Costandin Obedeanul Vornicul acea moşie, el n'au mai căutat acei banr ca să şi-i ia, nici de la moşul nici de la tatăl dumnealui Costandin Obedeanul, pentru aceia s'au văzut cum că Conda umblă rău şi fără nici o dreptate. Deci după dreptate dăm această carte a noastră dumnealui Costandin Obedeanul vornicul ca să aibă a ţinea şi a stăpîni acea parte de moşie din Obeadinu ce au fost a Dochiei cu bună pace, şi să aibă pace şi pentru acei lei trei zeci de către Conda feciorul Dochiei şi de către tot neamul lui că aşa au ajunsu dreptatea.

L. S. [2]

(ss) Gheorghe Cantacuzino
(ss) Gligorie Băleanul
(ss) Radu Golescul [1]).

Data în Craiova
Fevr 8 leat 7232.

Din porunca chesariceştii administraţii.

Hotărnicie

Comunicată de N. G. Dinculescu [3]).

După multele pricini şi judecăţi ce au avut Iordache i brat ego Barbu şi Vasile i Mihai Costeştii cu fratele lor cel mai mare anume Dumitraşcu Costescu fecior Cărştei Costeştii pentru moşia lor ce au în hotaru Groşerea Costeşti i în hotaru Stărminoasa i în hotaru Ruşca de moştenire cât şi de cumpărătoare de părinţii lor cât şi de numiţii, şi neputându-i împăca între dânşii au jeluit

[1]) Aceştia ereau Consilierii imperiali ce au administrat Oltenia în acel an cu Gh. Cantacuzino ca Ban, în numele lui Carol VI.

[2]) Pe documentul original este pecetia în ceară cu chinovar a lui Carol VI cu cei doui vulturi. Acest document scris în chirilice pe parchemin, pe două pagini cu sigiliul chesaric, este în posesiunea d. C. V. Obedeanu. Pe verso documentului original e scris de Const. Obedeanul: „Carte pentru moşia Obedeanul ce m'am judecat cu Constantin Bădescul şi l'am rămas".

[3]) După originalul pus la dispoziţia revistei prin bunăvoinţa d-lui Ilie Costescu, din comuna Groşerea-Gorj.

cinstit. Divan al Craiovii cât şi la d-lor boeri ispravnici şi fiind noi ceruţi ne-am şi orânduit de către stăpânire ca să le hotărâm toată partea lor ce-o au într'aceste de mai sus numite hotară şi să le alegem părţile fieştecărora fraţi despre ceilalţi răzaşi ai lor să-i împărţim între dânşii după zapise şi cărţi ce au adecă care cât au cumpărat părinţii lor şi cât s'au cumpărat şi pă obrază fieştecăruia şi câtă moşie au de moştenire să le dăm dreptu fieştecăruia fraţi având între dânşii şi carte de blestem ca să-şi arate fieştecare dreptul său mai vârtos asupra numitului Dumitraşcu măcar că mai nainte la leatu 820 au luat numiţii pe un păcaş Gheorghe Zapciu Gilortului de Dolji carele viind în faţa locului şi intrând în cercetare neputând a li da izbrănire numai ce au făcut o carte de cercetarea pricinilor lor în care au rămas neizbrăniţi şi la leat 823 luându-ne pe noi cu cinstită poruncă ce mai sus numită, următori fiind am venit în faţa locului unde fiind toate părţile faţă am intrat în cercetarea puind şi blestemul la mijloc în care catadisesc de a primi blestemul numitu Dumitraşcu, părâtu de mai sus, şi văzând şi alţi oameni de cinste aceasta intrând la mijloc s'au împăcat prin zapis la care iarăşi scrisăi jalbă către cinstitul Divan lăsându-i de niufonia ce făcui. Prin cinstita porunca Divanului i a d-lor boerilor ispravnici de al doilea cerându-ne tot pe noi mai adăogându-se prin cinstită porunca Caimacamului şi postelnicul Costandin Bănulescu tovarăş ca de al doilea să le facem cercetare şi izbrănire şi prin blestem să le descoperim dreptu lor. Deci la zi şi la soroc am venit câte trei la faţa locului şi intrând în cercetare, fiind toate părţile faţă, le-am căutat toate sineturile lor ce au avut atât de moştenire cât de cumpărătoare pări tească cât şi de numiţii dându-ne şi o hotărnicie a doi boeri iscălită de Mihai Bibescu i de Răducan Cepleanu cu leat 1786 prin care alege partea tatălui lor Cârstea Costescu de fraţii lui diaconu Ion i Marin Costeşti din hotaru Groşerea i Stărminoasa neavând amestec aceşti doi fraţi la hotaru Ruşcăi, deci prin cercetarea ce am făcut după sineturile lor ce au avut dovedind dreptu fieştecăruia frate fiind faţă şi veri i răzaşii lor spre a nu să călca hotarul lor am descoperit mai întâi semnele vechi rămâind şi răzaşii mulţumiţi. Am plecat cu stânjenul lor cel vechi şi am tras toate hotarăle lor ce au rămas bune pă care le-am împărţit pă cinci fraţi adică Ilie sin Dumitraşcu, Stancu cu fraţi lui. i Mihai unchiul lor, i Vasile şi Iordache i Barbul brat ego dându-li-să la fieştecare partea sa de moşie de

moştenire i de cumpărătoare a tatălui lor Cârstea i cumpărătoarea pă obrazu lor şi au rămas toţi mulţumiţi după zapisul ce-l dau toţi fraţii la mâinile noastre de mulţumire şi n'au a mai cerca alte judecăţi pentru aceia prigonire rămâind şi blestemul jos. Drept aceia mai întâi am tras cu stânjenul hotarul Ruşchiul culmea despre răsărit din marginea hotarului despre Groşerea Costeştii din teiu ce este cu cireşu împlătit în capu viii lui Vasile i Barbu unde s'au pus piatră pă culme în sus până la un cer ce au fost însămnat despre Dinu săn popa Niţu ce are şi el cumpărătură tot dinir'acel hotar Ruşchia unde s'au pus piatră stânjeni 464 adecă patru sute şaizeci şi patru. Am tras şi mijlocu din piatra cea veche ce este în marginea drumului despre hotaru Groşerea Costeştii drept pă drum în sus pănă în gura ogaşului cu păr rătund unde s'au pus piatră despre Dinul săn popa Niţu patru sute şaizeci şi patru şi jumătate. Am tras şi culmea dela Apus din piatra ce am pus despre Dinu Popii Niţă culmea la vale ce le-am pus despre hotaru lor de Groşerea stânjeni şasă sute optzeci şi trei unde s'au încheiat toată partea lor de hotaru Ruşchiul. Deci după aceasta am tras şi hotaru lor Groşerea Costeştii, capul moşii despre răsărit din hotarul celorlalţi veri ai lor Niţă săn Diaconu Ion i Dincă sin Matei, fraţi Cărştii, în sus până în teiu cu cireşu unde s'au pus piatră despre Ruşchiu stânjeni 297 adecă două sute nouă zeci şi şapte. Am tras şi mijlocul acestui hotar din piatra ce s'au pus despre verii lor Costeşti ce este la capu podulul, pă drum în sus pănă în piatra ce este veche despre Ruşchiu stânjeni 297 adecă două sute nouă zeci şi şapte. Am tras şi culmea despre apus despre piatra ce s'au pus despre hotaru lor Ruşchiu pă culme la vale pănă în pîscul ciuşului uude s'au pus piatră despre verii lor fiind faţă şi numiţii Niţă săn Diaconu Ion şi Dincă săn Matei brat Diaconu Ion stânjeni patru sute şi şaisprăzece şi jumătate unde s'au încheiat tot hotarul Groşerea Costeştii. După aceasta am deosăbit pă fieştecare frate cu partea sa ce li s'au cuvenit de moştenire şi de cumpărătoare unu despre altui spre a-şi şti stăpănirea fieştecare pe câtă sumă are puindu-li şi sămne între dânşii. Li s'au mai ales şi din hotaru Stărminoasa stânjeni douăzeci şi cinci care li să cuvine a stăpâni de un frate câte stânjeni cinci acolo într'acest hotar, numai partea lui Iordache i s'au dat în hotaru Groşerea. Aceşti cinci stânjeni din partea lui Ilie cu fraţi lui săn Dumitraşco Costescu şi numiţii au a stăpâni partea lui Iordache în Stărminoasa. Am ales şi părţile fieştecăruia

frate anume dintraceste hotară după cum să arată mai jos în carele facem cu suma stânjenilor fieştecăruia frate şi pentru a le fi stăpânirea temeinică s'au dat această carte la mâna lui Mihai Costescu. Asemenea cărţi s'au dat la fieştecare frate adeverindu-să şi de noi cu iscăliturile noastre.

1824 April 27.

stânjini răsărit	stânjini mijloc	stânjini apus	
37 1/2	37 1/2	52 1/2	Partea Barbului pă dela vale din piatra cea veche la deal până în piatra ce s'au pus de noi pă drum la deal lângă frate-său Iordache.
37 1/2	37 1/2	52 1/2	Partea lui Iordache Brat din piatra Barbului în sus până în piatra ce s'au pus lângă drum despre Ilie săn Dumitraşco cu fraţii lui.
163	166	252	Partea lui Ilie cu fraţii lui feciorii lui Dumitraşco Costescu din piatra lui Iordache la deal până unde s'au pus piatra iarăşi despre Iordache la al doilea împărţeală ce ese.
34 1/2	35 1/2	49	Partea lui Iordache din piatra lui Ilie nepotu-său până în piatra ce s'au pus despre Vasile.
43	44	61	Partea lui Vasile brat ego din piatra lui Iordache în sus până în piatra Barbului brat ego.
26	26 1/2	37	Partea Barbului pă drum la deal până în piatra lui Mihai Brat.
124 1/2	127 1/2	178 1/2	Partea lui Mihai brat ego din piatra Barbului până în piatra ce s'au pus în gura ogaşului cu paru rătund.
466	474 1/2	682 1/2	Adecă patrusute şaizăci şi şasă răsăritu şi patru sute şaptezeci şi patru şi jumătate mijlocu şi şasă sute optzeci şi doi jumătate apusul de hotarul Ruşchiul precum mai sus să arată.

RUSCHIUL

GROȘEREA-COSTEȘTI

stânjini răsărit	stânjini mijloc	stânjini apus	
29	29	41	Partea lui Iordache de cumpărătoare din piatra ce s'au pus în pîscul ciuşului despre verii lui Niţă săn Diaconu Ion în sus pă culme până în piatra lui Ilie cu fraţii lui.
68	68	95 1/2	Partea lui Ilie cu fraţii lui până în piatra lui Mihai.
50	50	70	Partea lui Mihai la deal până în partea Barbului brat ego.
50	50	70	Partea Barbului până în piatra lui Iordache brat ego.
50	50	70	Partea lui lui Iordache moştenire până în partea lui Vasile brat.
50	50	70	Partea lui Vasile la deal până în piatra cea veche despre Ruşchiu.
297	297	416 1 2	Adecă două sute nouăzeci şi şapte răsăritul şi două sute nouăzăci şi şapte mijlocu şi patru sute şaiprezece şi jumătate apusul din hotaru Groşerea-Costeşti după cum mai sus să arată.

Care au şi stăpânit fieştecare cum să arată fără de pricină iar pometurile şi viile ce să află pusă până acum să şi le stăpânească în jumătate şi de aci înainte nu mai sănt slobozi a pune vie sau pruni unii în partea altora fără de învoire.

S'au trecut şi 3 zapise de cumpărătură. Un zapis de stj. 70 dela Diaconu Şerban cu leat 7303 şi două de stănjeni 20 dela Vasile brat cu leat 1817 de cumpărătură.

1824 April 27.

(ss) Costandin Cepleanu (ss) Neculae Belciugan

(ss) Costandin Bănulescu Postelnic

O diată din 1687

Comunicată de **N. Plopşor.**

Astăz fiindâ bolnavâ temându-mă de moarte fiind cu etatea trecută în vârsta bătrâneţelor de nouăzăci ani trecuţ şi pă cât amâ fostâ cu minţile mele întregi am scris cu condeiul meu această diată ce o las fiilorâ şi ficelor mele anum Mihai şi Călin şi Rada să moştenească aver ma că şi eu o moştenescâ dela socru meu Miuţ care o las coplor mei de moştenire cu actele care le am dela socru-meu Miuţ luate Ion Alicsandru Voevodá, vel lat 7137 moşia a mea din satul Cucueţ ce este alătur cu moşia Caraula care merge din capul moşi Horode jos de o potrivă cu moşia pn în patra din padina Vulpi ce e vecină cu Carula Cornu şi Cârligiu de aci până în piatra Pleniţa şi... ş mai las de moştenire moşiea mea din Caraula ce este alătur cu moşiia Rudar că este a mea dela socrnl meu Miuţ să o înparţ copii mei ca fraţ şi numina să nu aibă vob că este tot în acel cristov de mai sus şi ori de cine să nu fie supraţ de către vecinii lor oricine va sparge această diiată să fie blestemaţ de Dumnezeu şi de toţ sfinţ du peste an şi să da Dumnezău să putrezască argintu şi arama şi acioaia iarâ oasăle şi carnea lorâ să nu mai putrezască în veciu amin şi am scris eu cu condeiul meu şi am iscălit.

1687 Noeb 4.

Gligorie zet Miuţâ.

Popa Sava
Stan Mehedinţanu
Oprea Ghenea

} martori am fostâ faţă.

Zapise privitoare la ţigani *)

(vânzări şi schimb)

Comunicate de **T. G. Bulat.**

1).—Adecă noi care mai jos ne vom iscăli, dat-am încredinţat zapisul nostru la cinst. mâna sfinţiei părintelui protopopii Hristea Diculesc, precum să să ştie că de a noastră bună voe i-am vândut o fată de ţigani anume Păuna, fata Măricăi ţigăncei, fată ca de şasă ani făr' de pricină de către noi şi de către toate rudele

*) Toate actele ce dau aci sunt proprietatea mea. Cele străine se menţionează cui aparţin. Ele se citesc cu toată atenţia şi obişnuinţa celor 12 ani decând fac paleografie românească. Aceasta şi spre liniştea d-lui Bărbulescu dela Universitatea din Iaşi (vezi Arhiva XXXI, no. 1, p. 39—40), deşi eu urmăresc mai mult elementele istorice, decât cele filologice, dintrînsele.

noastre, să o stăpânească cu bună pace, însă în tl. 140, adecă una sută patru zeci tocmai. Şi am primit banii toţi în măinile noastre. Să aibă a o stăpâni sfinţia sa cu coconii câţi D-zeu îi va dărui în veaci. Şi pentru mai adevărată credinţă ne-am iscălit mai jos ca să crează. Şi când s'au făcut această vânzare, au fost multe obraze care mai jos ne vom iscăli.

1805 loli 20.

Eu diaconu Stanciu Diculescu vânzători. Eu Oniţa Baldovin vânzătoare. (Urmează 3 iscălituri de martori). Şi am scris eu popa Radu dela Dozeşti cu zisa şi cu învăţătura mai susilor numiţi şi sânt şi martor.

* * *

2).—Dau înscrisul meu soţii miele Luţei precum să se ştie că tiind zizanie între noi pentru lipsurile ei de zestre ce i-am chelfuit-o adică preţ de lei două mie şi două zeci şi opt şi par. două zeci însă cu salba de galbini zece împărăteşti i patru zăci sfanţi şi un ţigan preţ pe lei cinci sute i alţi zece galbini pentru giubea. Şi alte lucruri mişcătore ce le-am preţuit de faţă cu aceşti oameni cinstiţi ce să văd iscăliţi mai jos. Şi eu neavând alt mijloc i-am dat andipricon (sic) moşia mea ce o am în hotarul Băbeni de moştenire dela părinţi stânj. 20 şi cumpărătoarea dela Nicolae Dovleac stânjen 4. Să o stăpânească drept lipsa ei de zestre mulţumindu-se şi numita. Şi spre încredinţare, m'am iscălit însumi 1815 Mai 18. Ion Băbeanu.

Gheorghe Bobocea martor

Radu Munteanu martor

Ieanache Măciuceanu martor

* * *

3).—Adecă eu care mai jos mă voi iscăli, încredinţăz cu acest zapis al meu la mâna dumnealui, Coconului Şărban Băbeanu precum să ştie că învoindu-ne amândoi, am făcut schimb cu ţigancele noastre, adecă dădui eu pă Măriaca ţiganca ce o am şi eu de zăstre după soţia mea şi dumnealui mi-au dat pă Dumitrana ţiganca, ce o are şi dumnealui de zăstre dela Leanca dumnealui pă care să aibă a o stăpâni dumnealui, nesupărat de către nimenea, precum şi copii dumnealui, nepoţii, strenepoţii căţi D-zeu el va dărui. Şi pentru mai adevărată credinţă dederăm înscrís unui la mâna altuia şi ne-am iscălit mai jos, la înscrisul nostru spre încredinţare 1829 Ionie 17.

Iscălit: Băbeanu

Mai jos tot un „Băbeanu" martor.

NOTE ŞI COMUNICĂRI

Pasări rare, vizitatori ai ţării noastre

In anul acesta s'au observat nişte păsări cu un frumos colorit al penelor, după cum vom vedea din descrierea lor. Aceste pasări, din cauza gerului excesiv de mare, s'au coborît din ţările lor de baştină şi în ţara noastră. Deplasarea sau plecarea animalelor—dela cele mai inferioare până la om—, constitue ce se numeşte: Migraţiune.

Inainte de a studia care sunt cauzele migraţiunilor voi arăta în câteva cuvinte cari sunt factorii de care depinde răspândirea animalelor pe suprafaţa pământului.

Acestea sunt: 1) *bogăţia plantelor*, care formează hrana unor animale, sau în genere, nutrimentul lor; 2) *Temperatura*, unele sunt animalele dela Ecuator şi altele cele dela Pol; 3) *Seceta şi umezeala;* 4) *Culoarea lor*, care este rezultată din adaptarea la mediul în care trăesc şi 5) *Omul*, care a contribuit şi contribue, cu sau fără voinţa lui, la răspândirea animalelor pe suprafaţa globului.

Obişnuinţa unor animale de a trăi în anumite condiţiuni şi în anumite regiuni depe suprafaţa globului, constitue ceiace se numeşte adaptarea la mediu.

Se întâmplă însă ca mediul prielnic unui animal să sufere oarecare modificări, în care caz animalul, neputându-se adapta acestui nou fel de viaţă, părăseşte regiunea, migrează.

Migraţiuni s'au observat în toate epocile şi la diferite animale, exemple frumoase de studiat sunt în lumea păsărilor.

Migraţiunile pasărilor au făcut obiectul unor studii interesante (Graeser, Der Zug der Vögel, eine entwicklungsgeschichtliche Studie. Berlin 1904). In 1886 s'a fondat o asociaţie internaţională pentru a studia toate faptele privitoare la această chestiune.

Nu toate pasările migrează; aşa, multe dintre ele sunt sedentare, fie în regiunile polare, fie în zona caldă. Emigrările sunt în

proporţie mai mare în zona temperată. Nevoia de a căta aiurea o hrană, pe care iarna sau seeeta o fac să se împuţineze sau să dispară, este una din cauzele migraţiunilor pasărilor. Cele care se întorc iarăşi spre ţările septentrionale o fac din grijea progeniturei, reproducerea făcându-se in ţările de Nord. Drumurile pe care le urmează sunt bine determinate; ele urmăresc dese ori văile mari ale fluviilor ca: Dunărea, Rhinul, Rhonul în Europa, Mississipi în America sunt răspântii frequentate particular, care sunt adese ori deltele şi strâmtorile: delta Dunării, a Nilului, a râului Po, Bosforul etc.

Una din principalele cauze ale migraţiunilor este *împuţinarea* sau chiar *lipsa de hrană*, în acest caz vieţuitoarele caută să plece în regiuni unde-şi vor găsi hrană suficientă, cele ce nu se pot deplasa, termină prin dispariţia lor. Dacă pentru unele animale munţii şi apele adânci şi cu suprafeţe întinse (mările şi oceanele) sunt piedici de emigrare, pentru pasări nu. Pasările sunt cele mai bine dotate pentru aceste deplasări dintr'un ţinut într'altul ele fiind dotate de natură cu putere şi iuţeală de sbor.

O a doua cauză a emigrărilor se datoreşte *schimbării de temperatură*. Această cauză este ceia care determină cucoarele, berzele, rândunelele şi o mulţime de pasări numite călătoare să emigreze. Ele consideră ca patrie a lor întreaga suprafaţă a pământului. Vara ele populează bălţile şi mlăştinile ţării noastre şi chiar în ţările mai apropiate de mările polare; iar când frigul iernii înghiaţă apele mlăştinilor şi odată cu aceasta hrana se împuţinează sau dispare, le vedem adunându-se în stoluri formate din numeroşi indivizi şi emigrând spre ţări cu temperaturi calde din Nordul Africei. Din această cauză nu numai pasările, dar şi alte animale, şi chiar omul se coboară iarna din munţi spre şes.

A treia cauză a emigrărilor este *seceta* în anumite ţinuturi, cum şi diferite *epidemii*.

A patra cauză este şi *înmulţirea prodigioasă* a animalelor în anumite regiuni, şi ca o consecinţă naturală şi fatală: împuţinarea hranei. Cadrul restrâns al publicaţiei, mă sileşte a cita numai faptul că în caz de imposibilitate a migraţiunei, animalele ajung a se mânca unele pe altele, fără a cita diferitele adaptări, transformări, etc.

Fără a mai enumăra numeroase alte cauze ale emigrărilor voi face o expunere sumară a acestor pasări ce ne-au vizitat ţara noastră în diferite epoce.

S'a observat că aceste păsări s'au arătat ca oaspeţi ai ţinuturilor noastre în iernile geroase, aceasta explică prezenţa lor în stoluri uneori numeroase în câteva regiuni.

Descrierea pasărilor.

Denumirea: *Ampelis garrulus* sau *Bombycilla garrulus.* In nemţeşte *Rötlich grauer, Seidenschwanz.* In franţuzeşte *Jaseur de Bohême* sau *Jaseur d'Europe.* In româneşte *Mătăsar, Cocoş de pădure,* sau *Coadă de mătase.*

Sub aceste două ultime denumiri a fost descrisă încă din 1837 de către d-r Czihak în lucrarea sa intitulată: „Istoria Naturală".

Iată ce zice acest autor: „Are pliscul ridicat scurt şi drept, la aceasta se numără Cocoşul de pădure. Se găseşte în Europa de Nord, însă uneori trece spre locuri sudice; este lung de două palmace, are pene sure roşatice şi la aripe pe vârful penelor se văd păturele cornoase de culoare roşiu deşchis şi pe cap un cucui de pene".

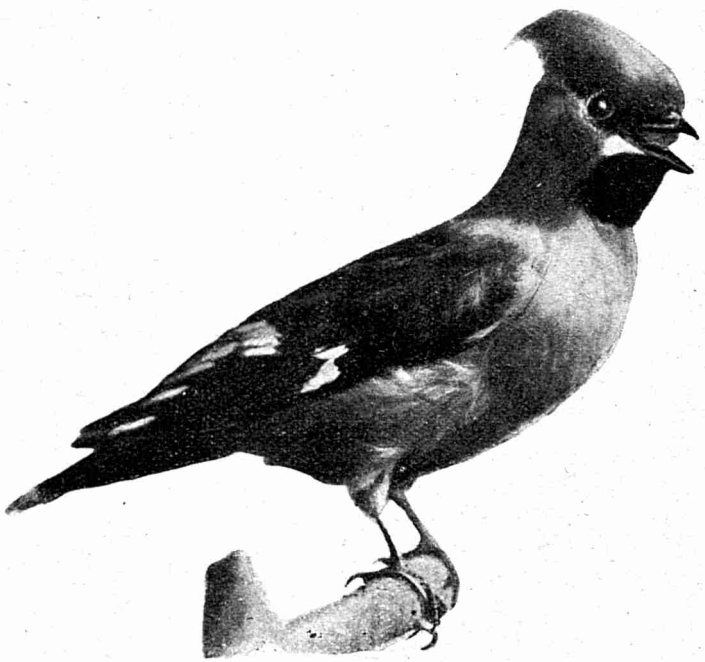

Această pasăre este o pasăre circumpolară, locul ei de baştină fiind Nordul Europei. Asiei şi Americei, prin Lapland, Fin-

landa, N. Siberiei, Alaska şi ceva mai puţine prin Japonia. Are o lungime de 20 cm., de mărimea unui ciocârlan, culoarea penelor în general este sur roşiatică, coada se termină cu pene galbene, penele din vârful aripelor au pe margini galben iar la capete alb, iar în rest sunt negre. La vârful penelor din aripi se observă nişte prelungiri făcute dintr'o materie cornoasă (chitinoasă), colorate într'un roşu viu cu lustru (ca nişte solzi). Astfel de solzi se mai observă în vârful penelor galbene dela vârful cozii şi numai la bărbaţii mai bătrâni. Penele de sub coadă sunt fine, mătăsoase şi de o culoare roşie ruginie. Pe cap are pene fine, ridicate formând ca un moţ, dând paserii o atitudine de mândrie.

In ţările de baştină îşi fac cuibul prin molift, brad sau carpen, cam la 4—5 m. dela pământ, din muşchi cu licheni şi cu 4—6 sau de obicei 5 ouă, pe care le cloceşte în a doua săptămână a lui Iunie.

In 1877 fraţii Sintenis le-au observat pentru prima oară în Dobrogea, prin luna Martie.

Contele Aléon le-a observat deasemenea în repeţite rânduri în iernile cele mai grele. In 1889 Oscar Katargi le-a observat în Moldova în stoluri numeroase. Doctorul C. V. Almasy le-a observat cu ocazia studiului lui ornitologic în Dobrogea în 1898 la Ciucurova în număr mic. In 1903—1904 au fost observate în număr mai mare depe la începutul lui Noembrie, când au rămas în ţară până la finele lui Martie. Localităţile din ţară unde au fost semnalate sunt: Tunari (Ilfov), Comana (Vlaşca), jud. Teleorman, jud. Bacău, Predeal (Prahova), Buftea, Ştefăneşti (Ilfov), Cernica, Cerna-Vodă, Constanţa şi în mai multe localităţi din Banat şi Ardeal. Câteva stoluri mici au fost observate dela 14 Ianuarie a. c. până în prezent în jurul Temişoarei la Casa verde, unde se nutreau în special cu seminţe de *Sophora* un fel de *Accacia* (din neamu, sălcâmului), de către d-l Profesor şi cunoscut ornitolog Linţial căruia-i aduc mulţumirile mele pentru amabilitatea de a-mi fi pus la dispoziţie datele şi cărţile necesare.

Exemplarul fotografiat aci este împăiat de D-sa.

In colecţia d-sale se găsesc mai multe exemplare de prin Banat, împăiate—, un exemplar a fost împuşcat în localitatea *Delibata* (jud. Timiş-Torontal) în partea de sud în ziua de 9 Febr. 1914, unde d-sa le-a observat ultima dată şi de atunci nu le-a mai văzut până în anul acesta. In acest an au mai fost observate la Mizil în jud. Buzeu în număr destul de mare, în grădina pu-

blică a oraşului, apoi în oraşul Lugoş, în grădina botanică a Academiei de agricultură din Cluj, etc.

Eu le-am observat în grădina Liceului Fraţi Buzeşti din Craiova. In întreg oraşul sunt numeroase exemplare ca şi în judeţul Dolj, de unde mi-au fost trimise câteva exemplare pentru împăere de diferite persoane, cărora le aduc vii mulţumiri cu această ocaziune.

Profesor D-r. Ionescu-Argetoaia.

Insemnări mărunte

Dobrişan

Balada Dobriceanu, retipărită de d-l R. S. Molin în numărul trecut al *Arhivelor Olteniei*, e o baladă cunoscută. Astfel, fără să am cine ştie ce bibliografie folkloristică la Pleniţa, spun că afară de balada din colecţia lui At. Marian Marinescu (Balade, broşura II, p. 23 şi următoarele), pe care o retipăreşte d-l Molin, se mai găsesc câteva variante ale acestei balade. Astfel Oprişanul lui Alecsandri nu e decât „o variantă a acestui cântec"; în col. I. Burada găsim o „variantă trunchiată" (v. G. D. Teodorescu, Poesii populare p. 473). Apoi o găsim la G. D. Teodorescu p. 473, la Vulpianu p. 43—44 şi la Tocilescu (Materialuri folkloristice I p. 102, găsim trei variante. Atât pot şti eu de aici, dar e deajuns că balada e cunoscută, ba încă trăeşte şi astăzi, căci am cules-o acum în plasa Pleniţa; deaceia mi se pare nepotrivit titlul „Hore voiniceşti" din Bănat cunoscute numai pân' la anii 1866". Balada românească trăeşte şi astăzi şi cred că şi în Bănat; ba ceeace este şi mai însemnat—sub ochii noştri se nasc balade.

Amintesc în treacăt, că la studiile d-lui Iorga (Baladă populară românească, Văleni de Munte, 1910), şi al lui Dimitrie Marmeliuc (Figuri istorice româneşti în cântecul poporal al Românilor, Analele Academiei Române 1915), se adaogă o erudită cercetare a învăţatului dela Cluj, d-l V. Bogrea, chiar asupra lui Dobrişan („Dobrişan, fratele Mircii-Vodă", în Anuarul Institutului de istorie Naţională, Cluj 1922).

Plopşor.

O poezie necunoscută încă a lui N. Nicoleanu

Comunicată de **Ilie Constantinescu**

Pe o foaie volantă tipărită, găsită între alte hârtii vechi în Caracal, am dat de alăturata poezie, care e, de sigur, de N. Nicoleanu. Ea nu e publicată în volumul „Biblioteca scriitorilor români.—*N. Nicoleanu*, Poezii şi proză; *Vasile Cârlova*, Poezii; C. Stamati, Poezii şi proză. Publicaţie îngrijită de G. Bogdan-Duică. Bucureşti, edit. Minerva. 1906". (352 pag. cu 3 portrete).

Poezia e tipărită singură pe acea foaie volantă. Deasupra textului poeziei e o figură femenină în sbor, cu câte o coroană de trandafiri în fiecare mână.

La 1855, data poeziei, Nicoleanu erà de sigur la Craiova, unde pare că a stat între 1849—1858 (Bogdan-Duică pag. 10—12 op. cit.).

Poezia prezintă oarecare interes şi pentru faptul că arată o clipă din trecutul artei la Craiova.

Am reprodus-o întocmai, cu punctuaţia şi ortografia, înlocuind numai literile chirilice cu latine.

In locul literelor care lipsesc, din cauza rosăturilor dela îndoiturile foii, s'au pus linii punctate.

La Domnişoara E. Valeri

Dintr'allŭ Dimboviţeĭ leagănŭ, dela dulceleĭ suspine
Te avîntaşĭ ţilomelă, spre allŭ Jiuluĭ izvorŭ
Şi pe ţărmul său romanticŭ, în accenteleţĭ divine
Cînţĭ cu dorŭ, cu fericire înflorirea 'n viitorŭ.

Auzŭ vocea ta şi-mĭ pare... divină armonie,
Sau acordulŭ ce odată m....lte inimi deştepta,
Sau Romăna copilliţă în duioasa'ĭ reverie
Cîte-o doĭnă amoroasă cu delirŭ a întona.

Cîntă dar bellă artistă! sublimaţĭ voce resune.
Ea ne 'ncîntă, ne deşteaptă şi ne face a spera,
Şi 'n cereascaĭ aromire, ea se pare că ne spune,
Că curînd şi noĭ cu alţiĭ vom putea a concura.

Cîntă! căci în sînulŭ nostru veĭ lăsa o suvenire
Pe care nimicŭ în stare a o şterge nu va fi
Şi pe frunteaţĭ unde-ĭ scrisă a ta sîntă renumire
....ot-de-una cu plăcere noĭ laurĭ vom î.....pleti.

1855, Octomvrie 30. Craiova. **N. N.**

Din lucrările lui August Pessiacov

In Craiova, nu de mult, a murit avocatul August Pessiacov. *El s'a ocupat cu studiul istoric al Craiovei şi cu interpretări a numeroase documente din vremurile trecute. Variatele lui articole sunt răspândite prin calendarele timpului, ziare şi reviste— şi prin broşuri, care azi, foarte rar se găsesc.*

Şi lui, ca unui modest şi harnic cercetător al vremurilor noastre de demult, ca unei figuri reprezentative a muncii, i se cuvine o pagină biografică în aceste „arhive". Până atunci, socotesc că o operă de mult folos este publicarea, rând pe rând, aci, a tuturor articolelor lui, ca să fie un îndemn şi pentru alţii şi ca un omagiu pentru frumoasa lui îndeletnicire şi mai ales pentru truda lui de a lumina multe fapte obscure în istoria oraşului nostru.

Culegerea tuturor articolelor lui şi publicarea lor de către mine aci, este o pioasă recunoştiinţă, pentru încrederea acordată în timpul vieţii de a-mi încredinţa reeditarea unei vechi lucrări a lui despre biserica Sf. Dumitru, de care se aminteşte în primul articol ce urmează.

Dem. D. Stoenescu.

I.

In calendarul revistei „Ramuri" alcătuit de d-nii C. Ş. Făgeţel şi N. Vulovici, în 1908, la Craiova, editura Sache Pavlovici, la paginile 63—68 s'a publicat următorul articol:

O pagină inedită din istoria Craiovei.

Despre modul administraţiunei cestor cinci judeţe ale banatului Craiovei, în scurta domnie a Nemţilor dintre anii 1718 şi 1739, în urma tractatului de pace încheiat între Austria, Veneţia şi Turcia, istoricul Enghel la anul 1719 scrie următoarele: „Intr'acest an, boiarii de preste Olt trimiţând dintre ei, la împăratul Carol VI-lea, pe Radu Golescu spătarul şi pre Elie Ştirbeiu, vistierul, au adus decret către generalul Stainvil de au venit la Craiova şi au numit pe Beizadea Gheorghe Cantacuzino *Ban Craiovei*, şi i-au rânduit şi patru consilieri pe patru boeri".

Dacă Beizadeaua Cantacuzină, numită de către Impăratul Carol ca Ban al Olteniei, a luat şi în fapt frânele administraţiei

acestei ţări, sau nu, n'am putut da peste nici un act oficial sau particular din timpul acela.

Din actul însă original, de mai la vale, se pare că Beizadeaua, care aspira la ceva mai mult decât la bănie, prefera să reşadă la Viena, decât la Craiova, pentru că în fruntea celor patru boeri consilieri, semnaţi în acest act, se vede un nume strein — german, un oarecare d'Ottenfels, fără nici un titlu sau funcţiune.

Iată cuprinsul acestui act:

„După tocmeala şi aşezământul ce s'au făcut cu Dumneaei jupâneasa Dospina a repausatului Matei Cămpineanul, ce au fost comisariu mare al ţării, pentru casele Dumneaei de aici din Craiove, care den bunăvoia Dumneaei le-au vândut împreună cu alte case jos, cu cuhnia, cu grajdiul şi cu locul curţii, cat ţine împrejur gardul curţii acum, afară de pimniţa de la uliţă şi cu locul ei cât ţine îngrădişul, drept zloţi 1200, şi afară dentr'această sumă de bani, i s'au dat Dumneaei şi casele cu bordeiul şi cu locul ei cât ţine împrejur de lângă Popa Ion, care s'au fost cumpărat iară de la *lada* ţării de la Dumnealui secretarul *Deporta*, ca să şeazâ Dumneaei într'ânsele, şi să le stăpânească cu loc cu tot cu buna pace, au să facă cu dânsele şi cu locul ce va fi voia Dumneaei.

Şi această sumă de bani ce scrie mai sus, nefiind în ceastă dată bani de *extraordinarium* la lada *Comisariatului ţării*, ca să i se dea Dumneaei acum toţi banii deplin, i s'au dat Dumneaei acum banii pe jumatate, adică zloţi şease sute, iar zloţi şease sute ce mai rămân pe jumatate, a rămas ca să i se dea Dumneaei acum la anul nou la luna lui Ghenar, după cum scrie *asignaţionul* nostru, ce s'au dat la mâna Dumneai pentru toată suma de bani ce scrie mai sus. Pentru că aceste case s'au luat ca să fie pentru Dumnealui *colonelul* şi *comendantul reghementului* măriei sale gheneralului Grof de Veterani, care au venit aci în ţară, pentru aceia i se dă Dumneaei această scrisoare de încredinţare.

B. **Svain d'Ottenfels.**

Craiova 1726 Noembrie 16

D. Brăiloiu, I. Stirbeiu,
G. Vlastos, C. Strâmbeanu.

L. S.

Actul este scris cu litere cirilice foarte lisibile, cu puţine aruncături, pe hârtie aspră albă, a cărei marcă de fabrică, din cauza vechimei şi a ruperei tocmai în locul unde se vede încă puţin, nu se poate distinge. Data este pusă în litere cirilice Noembrie 31. Sigiliul, de mărimea unei piese de doi lei argint, este în ceară roşie fină, şi are stema imperială austriacă, vulturul bicefal cu co-

roana deasupra, iar în mijloc—în pieptul paserei cu două capete —se vede vulturul Românesc, cu capul întors spre dreapta, cu crucea în plisc şi altă coroană d'asupra capului,—stema României. Exerga nedescifrabilă, din cauză că ceara de şi foarte fină se vede stricată.

Caracteristic este că întreg cuprinsul acestei scrisori de închinare, se vede într'o românească curată, lipsită de barbarismele aflate în scrierile contimporane din România de decindea Oltului, ba chiar cu un început de radicalism latin ca: *extraordinarium, comisariat, asignationul, colonel* şi *comendant,* ceia ce ne probează că secretarul-scriitor al comisariatului a trebuit să fie trecut prin vre-o şcoală cu clase de latinească.

Din cei patru consilieri semnaţi în act, I. Stirbei este din boerii cari au adus decretul Imperial pentru numirea beizadelei G. Cantacuzino ca Ban al Craiovei,—ceilaiţi trei sunt din boerii partizani ai închinărei ţării către Austria. Ce funcţie avea *d'Ottenfels* semnat în fruntea celorlalţi patru membrii ai comisariatului—n'am putut-o afla, precum nici ce rol avea marele comisar al ţării, Matei Cămpineanu.

Menţiunea că *în data aceasta nu se aflau bani în lada ţării,* ne arată că finanţele ţării îşi aveau contabilitate separată proprie, şi cheltuelile se făceau după un budget regulat.

Poate că în arhivele Sibiului să se afle ceva acte relative din acele timpuri. La noi nu cred să ne fi rămas ceva, pentru că n'am putut afla nimic.

Domnia Nemţilor se ştie că a fost foarte scurtă, aproape efemeră, abia vre-o două zeci de ani şi ceva, de aceia şi foarte puţine urme despre aflarea lor aci ne-a rămas.

Zidurile baraţilor—colegiul pentru propaganda fide—, a dispărut şi din amintirea poporului, ca şi după faţa pământuiui. O amintire există într'o inscripţiune din intrul bisericei Sfântului Dumitru publicată în opusculul meu, *biserica Sfântului Dumitru-Băneasa din Craiova* în 1881, a cărei cuprindere, ca o pagină a istoriei Craiova, o reproducem, de oarece pe biserică nu mai există—biserica fiind în reedificare.

„Această sfântă biserică este zidită din temelia ei, de reposatul Domn Mateiu Basarab voevod, şi trecând în urmă mulţi ani la mijloc s'au fost stricat învelişul şi zidul împrejur. Deci sculându-se un boer din neamul Obedenilor, i-a dres zidul şi o au şindriluit.—Aşijderea şi acum la anul 7231, din întâmplarea rezmiriţei ce au fost mai nainte, iarăşi s'au fost

stricat ca şi mai înainte şi *au rămas ţara aceasta din Olt încoace sub stăpânirea Nemţilor*; şi reposând Dumnealui *Petre Obedeanu* bivvel Armaşi l'au îngropat într'această besearică. Iar feciorul D-lui Constantin Obedeanu vel stolnic, au pus cu cheltueala d-lui de o au dres şi o au acoperit cu şindrilă, şi au pus pietrii şi fiare pe la ferestrii, împreună cu sticle sus şi jos, şi înfrumuseţând-o şi cu zugrăveală, cumpărându-i şi alte odoare, pentru pomenirea părinţilor şi a d-lui şi a tot neamului d-lui; în zilele prea înălţatului Impărat Carol al şeaselea birultoru, la anul de la zidirea lumei 7232—1724, fiind zugrafii Teodosie, Andreiu, Preda, George, Macarie monahu, Ştefan, Pătraşcu, Gheorghe, Ţeru".

Pacea încheiată în 1718 la Passarovitz, pe 24 de ani, n'a durat decât 19 ani, căci la 1737 din nou s'a încins războiul între Turcia şi Imperiul vecin. De data aceasta în fruntea armatelor Imperiale nu se mai afla genialul Prinţ Eugeniu şi cu Stat majorul său compus din ofiţeri superiori, ca savantul general Conte Marsigli şi alţii, astfel că aceste armate fură învinse mai pe toată linia de operaţiune, şi Impăratul nevoit să închee o pace ruşinoasă şi păgubitoare.

Istoricul Enghel, despre pacea aceasta scrie următoarele: „In pacea cea groaznică de la Belgradul sêrbesc făcută în Septembre 1739 curtea cesaro-regală a dat banatul Craiovei îndărăt Turcilor. După pacea aceasta banatul Craiovei iarăşi s'a împreunat cu Valachia".

Noi vom încheia aceste note istorice cu următoarele: *că atunci s'au împreunat iarăşi cu Valachia, şi împreunate au rămas şi vor rămâne în perpetuitate.*

5 Noembrie 1907.

Aug. Pessiacov.

Dare de seamă [1]
a activităţei Soc. „Prietenii Ştiinţei“

Fondată la 29 Ianuarie 1915, Societatea noastră intră pe aceiaşi zi din anul acesta în al 10-lea an al fiinţărei sale. Cu aceaşi ocazie am încheiat două sute de conferinţe ţinute de „Prietenii Ştiinţei“, şi pentru a releva acest eveniment cultural în viaţa Craiovei, am început cea de-a treia sută printr'un Festival Beethoven, care a avut un succes moral şi material desăvârşit. Consemnăm aici că festivalul a fost înjghebat pe de-a întregul de d-l Gr. Drăgoescu, valorosul director al Teatrului nostru Naţional, şi că succesul se datoreşte atât d-sale cât şi doamnelor L. Defleury şi Grossu, precum şi d-lor executanţi amatori, cari au binevoit a da concursul d-lor graţios interpretând muzica lui Beethoven. Mulţumindu-le încă odată, am ţinut ca numele D-lor să fie trecute în procesele noastre verbale, care vor constitui desigur pentru viitor o frumoasă arhivă a evoluţiei culturale şi sociale a oraşului nostru.

Cu ocazia acestei conferinţe festive, ziceam—şi cred nemerit a o repeta azi—că: Faptul ca o societate culturală să poată trăi nouă anr în Craiova e îmbucurător desigur, e unic şi merită să fie relevat; dar ceeace este mai remarcabil nu e atât durata, cât calitatea acţiunilor inspirate de societatea noastră.

Activitatea instituţiunei noastre culturale se poate împărţi în două: activitatea dinainte de războiu şi cea de după războiu.

[1]) Rostită înaintea Adunării Generale a numitei societăţi, în ziua de 10 Martie 1924, de către Preşedintele ei, D-nul Dr. Ch. Laugier.

Am început primul ciclu de conferinţe la 8 Februarie 1915. Am avut eu cinstea a deschide seria lor, vorbind despre: Boalele ce însoţesc armatele. De aci conferinţele s'au urmat neîntrerupt în 1915 şi 1916, din săptămână în săptămână, până cu o lună înainte de a porni pe drumul lung şi greu al întregirei. S'au ţinut în total 50 de conferinţe în această primă perioadă, şi între altele s'a vorbit în acest timp de către d-nul Ciocazan odată desprs Ideal şi Entusiasm, altă dată despre Mihai Viteazu, de prof. Fortunescu despre Artă şi Răsboi, de d-nul Sandulian—Răsboiul nu este o instituţiune de ordin natural, de Locot. Teodorescu—Explozivele, de Căp. Negulescu—Submarinele, de Sublocot. Cetate—Navigaţia Aeriană, de prof. Buşilă—despre Patriotism, despre Scutul Ţării şi despre Unire, de dr. Botescu din Bucureşti, despre Răsboiul de toate zilele, de d-nul D. Tomescu — Este Răsboiul o necesitate?, de d-nul Negrescu—Finanţele şi Răsboiul, de Mihail Popescu—Gazele asfixiante, de I. Teodorini —Problemele chimico-technice ale răsboiului, de Căp. Zătreanu —Răsboiul: Pregătire şi conducere, cum şi alţi mulţi, nu mai puţin merituoşi conferenţiari, peste cari trec. De altfel această spicuire o fac nu ca să evidenţez numele conferenţiarilor, ci obiectul conferinţelor, care ne arată cu prisosinţă rolul moral şi educator ce societatea noastră a înţeles să-şi asume, pregătind sufletele pentru marea încercare ce cu toţi simţeam că trebue să vie.

Avem mândria să credem că munca noastră n'a fost zadarnică.

Mulţi vor fi fost cei ce şi-au reamintit şi au folosit în timpul răsboiului cele auzite la conferinţele noastre, şi mulţi sunt cei dintre noi cari, conştienţi de sacrificiul ce-l făceam, s'au dat istoviţi pământului, neavând, pentru a trece în întunericul de veci, altă candelă, decât văpaia idealului ce necurmat purtau în inimile lor. Bravul General Viişoreanu, harnicul inginer Mateescu, blândul profesor Bărbulescu, neobositul V. Anestin, din a cărui iniţiativă s'a înfiinţat societatea noastră locală, distinsul medic Botescu, simpaticul dr. Constantinescu-Slatina, stimatul nostru Preşedinte de onoare chiar, Generalul Dr. Vercescu, şi atâţia alţii nu mai sunt printre noi. Cinste memoriei lor!

Activitatea noastră dinainte de răsboi este dar, dacă o putem numi astfel: o fază pregătitoare.

După răsboi, activitatea noastră se intensifică şi cată să îmbrăţişeze cele mai variate subiecte. Conferinţele noastre devin din ce în ce mai atrăgătoare; conferenţiari distinşi de aici, din

Bucureşti, din toate părţile României Mari, vin să-şi spue cuvântul de pe tribuna noastră. Provocăm vizite şi manifestaţiuni de înfrăţire între Bănăţeni şi noi. Ţinem conferinţe şi aiurea decât la Craiova, cum de ex. la Caransebeş, Lugoj şi acum pregătim Aradul şi Timişoara s'audă glasul „Prietenilor Ştiinţei" din Craiova.

Am reînviat practica abandonată a premiilor şcolare, instituindu-le pe seama noastră în 1921 şi 1922. Azi fiecare şcoală ţine să distribue premiile sale. Am contribuit la propăşirea Muzeului etnografic din localitate. Am înfiinţat în fine, cu sprijinul marelui nostru profesor N. Iorga, „Unlversitatea Liberă, Prietenii Ştiinţei", care ţine regulat cursuri de trei ori pe săptămână: Marţia, Joia şi Sâmbăta dela 6 jum. la 7 jum. la Muzeul Aman,

In cursul anului expirat s'au ţinut în total 30 de conferinţe la Teatrul Naţional, deosebit de prelegerile dela Universitatea liberă. Lista şi a unora şi a altora însoţeşte această expunere [1]). S'a înapoiat, într'un grup de 200 membri, în zilele de 27 şi 28 Mai vizita Caransebeşenilor, unde d-l Fortunescu a vorbit despre Caragiale, organizând cu acest prilej şi 2 şezători muzicale şi literare. Am comemorat prin conferinţe osebite ale d-lui Prof. Fortunescu pe Caragiale, Gh. Lazăr şi Cantemir, prin a d-lui Vasculescu: Unirea Ardealului, iar prin a subsemnatului pe Pasteur.

Tot în cursul acestui an, graţie stăruinţelor prietenilor noştri d-l deputat D. Stoenescu şi d-l senator profesor părintele Breasta, cărora le suntem adânc recunoscători—, societatea noastră a fost recunoscută persoană juridică. Această ne permite între altele să ne gândim la realizarea idealului nostru, acela de a construi un Palat Cultural în Craiova, care, pe lângă o sală specială de conferinţe, să poată adăposti şi Muzee demne de acest nume, precum şi toate societăţile culturale. Pentru aceasta avem firește nevoie de fonduri mari. Deşi azi săraci, avem totuşi convingerea fermă că în scurt timp vom putea realiza şi acest ideal.

Pentru a păşi pe această cale n'am mai stat mult la gândire. Cu sfatul restrâns al Consiliului nostru de administraţie am hotărît pe de o parte cererea modestelor cotizaţii membrilor societăţii şi sporirea uşoară a taxelor de intrare la conferinţe, sume relativ foarte mici, dar care totuşi ne-au dat un total bunicel, iar pe de alta am solicitat şi am obţinut autorizaţia de a lansa bilete bote-

[1]) Nu o reproducem aici, deoarece am înregistrat aceste conferinţe şi cursuri, pe măsură ce s'au ţinut, în rubrica respectivă: „Mişcarea culturală în Craiova".

zate de noi „Pietricele", în valoare totală de 3.000.000. Cea mai mare parte sunt şi tipărite şi în bună parte încredinţate spre vânzare. Până acum am distribuit în cifră totală de aproape un milion şi jumătate lei.

Mulţumind tutulor celor ce au binevoit a primi spre distribuire aceste pietricele, facem apel la toţi prietenii noştri, şi la toţi voitorii de bine, să sprijinească cu dragostea şi sacrificiul de mamă pe acest nou născut ce se anunţă a se ridica falnic şi trainic în inima Olteniei noastre: Palatul cultural. Menţionez aci cu deosebită mulţumire pe următorii cari s'au grăbit să ne şi verse sumele adunate şi anume: D-l C. M. Ciocazan un carnet, d-l Mitu Stoenescu un carnet, d-ra Olga Frangopol un carnet, d-l Dr. Gropper C. cinci carnete, d-l Locot. G. Ştirbulescu un carnet, d-l Locot. V. Voicescu cinci carnete, d-l Dr. Fr. Maier, neobositul nostru casier, două carnete.

Sumele rămase după plata tiparului vor fi consemnate la Bănci, iar numele celor ce ne varsă sumele încasate vor fi publicate.

Tot ce am realizat până azi am făcut-o fiindcă am găsit între noi oameni de ştiinţă şi de muncă, oameni de suflet şi de jertfă, toţi de o potrivă de desinteresaţi şi plini de avânt. S'ar cădea să-i citez pe toţi aci: n'o fac pentru a nu le răni, lor, modestia şi a nu vă răpi D-v. timpul.

Nu pot însă să închei această scurtă dare de seamă de cât mulţumind atât acestor devotaţi colaboratori, cât şi tutulor celor cari cu vorba sau cu fapta sprijinesc societatea noastră.

Consiliul de Administraţie al Societăţei „Prietenii Ştiinţei" Craiova

Membrii de onoare

Profesor N. Iorga
„ *Gh. Ţiţeica*
Dr. C. Argetoianu
Gen. V. Rudeanu

Consiliul de Administraţie

Preşedinte, *Dr. Ch. Laugier.*
Vice-Preşed. *C. M. Ciocazan.*
„ „ *D-na M. Popp*, care prezidează şi Comit. Protector.
„ „ *C. D. Fortunescu*, care prezid. Comit. Publicităţei.
„ „ *Dr. Metzulescu* „ „ „ Muz. sec. Numis
„ „ *Gh. Mil. Demetrescu* „ „ Muz. sec. istorică.

Membrii: *Gen. C. Lăzărescu, T. Ştefănescu, I. B. Georgescu, Gr. Drăgoescu, Pr. I. Ghia, C. Brădeţeanu.*

Bibliotecar: *A. Vasculescu.*

Secretar General: *Dem. D. Stoenescu.*

Cassier: *Dr. Fr. Mayer.*

Contabil: *V. Făcăianu.*

Censori: *Dr. M. Enculescu, A. C. Carianopol, V. Sandulian.*

Censori supleanţi: *N. Popescu, M. Paveliu* şi *farmacist Petre Crăsnaru.*

Situaţia Generală a Soc. „Prietenii Ştiinţei"

Incheiată în seara zilei de 10 Martie 1924.

ACTIV.			PASIV.				
Banca Creditului Agricol şi Comerc. C-t Deposit . .	50 433	65	Capital la 1 Ianuarie 1924 . . .	31.204	—		
			Donaţiuni diverse şi cotizaţii	5 950	—		
			Conferinţe şi abonamente . . .	15.038	—		
			Festivaluri şi şezători	15.869	—		
			Universitatea Liberă	1.241	—		
			Cotizaţii	300	—	69.602	—
			Din care se scade:				
			Cheltueli generale			19 168	35
	50 433	65				50 433	65

Contabil, **V. Făcăianu.**

Directorul Băncei Cred. Agricol şi Comerc.

Casier, *Dr. Fr. Mayer.*

Verificat şi găsit în regulă.

Censori: *Dr. Enculescu, A. C. Carianopol, V. G. Sandulian.*

Mişcarea culturală în Craiova

Universitatea Liberă „Prietenii Ştiinţei" şi-a continuat, după vacanţa Crăciunului, prelegerile sale din următoarele materii:

Istoria civilizaţiei la popoarele vechi, curs în continuare, de d-nu prof. A. Vasculescu;

Istoricul electricităţei, în continuare, de d-nu prof. C. Gh. Brădiţeanu.

Indrumări în studiul Filosofiei, de d-nu avocat V. G. Sandulian.

Din trecutul Craiovei, de d-nu G. Mil-Demetrescu.

* * *

Conferinţele Soc. „Prietenii Stiinţei" s'au ţinut în fiecare Duminecă în ordinea următoare:

La 20 Ianuarie 1924, d-nu N. Vrăbiescu: *Cicerone şi elocinţa Romană către sfârşitul Republicei.*

La 27 Ianuarie 1924, d-nu N. Plopşor: *Oltenia preistorică.*

„ 3 Fevruarie „ „ Dr. Metzulescu: *Educaţia fizică şi naţională.*

La 10 „ „ „ C. Argetoianu: *Stabilizarea monetară.*

„ 17 „ „ „ Mircea Djuvara: *Filosofia poeziei lui Eminescu.*

„ 24 „ „ „ Tr. Macovescu: *Bătrâneţea la om şi animale.*

La 2 Martie „ „ C. Gh. Brădiţeanu: *Evoluţia Materiei.*

„ 9 „ „ „ A. Vasculescu: *Lumi uitate (Egiptul).*

* * *

Din partea aceleiaşi societăţi s'au mai organizat trei conferinţe în oraşele Banatului, şi anume:

La Caransebeş, la 24 Fevr. în localul Liceului „Traian Doda", conferinţa d-lui prof. C. D. Fortunescu, despre *Viaţa şi opera lui Dimitrie Cantemir.*

La Timişoara, în sala Cercului Militar, la 15 Martie: *I. L. Caragiale,* de către acelaş.

La Arad, în Palatul Cultural la 16 Martie: *Lumea lui Caragiale,* de acelaş.

Călduroasa primire ce s'a făcut în câteşi trele centrele bănăţene celui ce reprezenta societatea „Prietenii Ştiinţei" şi manifestaţiile de simpatie pentru instituţia craioveană care se străduieşte a cimenta legăturile culturale dintre aceste două puternice

centre româneşti, ne-a îndemnat a ne gândi la înfiinţarea unor filiale ale „Prietenilor Ştiinţei" în Banat. Intru acest scop, cu stăruinţa d-lui prof. St. Ciuceanu şi cu ajutorul d-lui colonel H. Laugier—doi craioveni—şi a d-lui Nichi, directorul Palatului Cultural din Arad, suntem pe cale a creia în acest oraş cea dintâi filială a societăţei noastre, şi aceasta în scurt timp.

* * *

Pentru a serbători intrarea în *al zecelea* al său *an de existenţă*, *Societatea „Prietenii Ştiinţei"* a dat un Festival, la Teatrul Naţional, în seara de 1 Fevr. cor. A fost consacrat exclusiv marelui Beethoven. El cuprindea o minunată conferinţă a d-lui Drăgoescu asupra *Vieţei şi operei lui L. von Beethoven*, presărată cu interpretări din o seamă de bucăţi mai caracteristice ale acestui geniu muzical, prin mijlocirea talentului şi bunăvoinţei doamnei L. Defleury, care a cântat câteva lied-uri din Beethoven, doamnei L. Grossu, care a executat la pian o parte din Sonata Apassionata, precum şi a unei muzici de cameră, quartet şi septet de coarde, făcută de câţiva diletanţi şi artişti craioveni.

Venitul acestui festival a fost destinat formărei unui fond cu care să se clădească un Palat Cultural în oraşul nostru.

In vederea aceluiaşi scop, la 3 Martie s'a dat o *Şezătoare Eminescu*, unde d. prof. C. D. Fortunescu a ţinut o conferinţă despre „Lirismul lui Eminescu", la care au dat concursul d-na şi d-l Dordea, artişti ai Teatrului Naţional, cari au declamat versuri de-ale genialului poet, iar d-na Blaju a cântat melodii pe care versurile lui Eminescu le-a inspirat câtorva din muzicanţii români.

* * *

Conferinţele organizate de *„Sfatul Negustoresc"* din localitate s'au continuat cu o a doua serie, după cum urmează:

Morala creştină şi capitalismul, de preot. Gr. Cristescu.

Vadul comercial, de d-l I. Constanţiu.

Politica deflaţionistă, de d-l Virgil Madgearu.

* * *

Teatrul Naţional, în meritorii sforţări mereu reînoite, a mai dat spre sfârşitul acestei stagiuni încă trei piese noi: o traducere şi două lucrări originale.

Pescuitorul de umbre, comedie dramatică în 4 acte, de Jean Sarment, e o piesă de un dramatism puternic, a unui autor tânăr, talent în desfăşurare, care s'a impus atenţiei în ultimul timp. E un

teatru pentru un public mai intelectualizat, şi ca atare această piesă nu e menită a ţine de multe ori afişul. Ea a fost un deosebit succes pentru direcţie—care a avut curajul să o înfăţişeze unui public ca acel pe care îl avem—, caşi pentru artiştii cari au montat-o şi au jucat-o, şi în special pentru d-nu A. Pop-Marţian şi d-şoara Mioara Popescu, un talent a cărut valoare o consemnăm cu plăcere în această rubrică.

Doi oameni, piesă originală în 3 acte, de d-r Anton Ionescu, nu va fi având cine ştie ce calităţi literare, nici o tecnică dramatică măiastră; în modestia sa autorul e departe de a avea astfel de pretenţiuni; este însă o lucrare meritorie şi mai presus de toate „o faptă bună" a fi înfăţişat—aşa, tendenţios cum a făcut-o—publicului o lecţie de morală în acţiune şi a-l fi obligat să reflecteze la ce poate expune pe cineva o uşurinţă foarte comună multora de a neglija curarisirea la timp a unor anumite boale ale tinereţei. Replica românească a lui „Les Avariés"—cu care autorul nu are comun decât intenţia de a demonstra o lege necruţătoare—este din piesele ce se impun tocmai prin această tendinţă unui repertoriu care trebue să fie mai mult utilitar decât estetic, dată fiind enorma proporţionalitate a celor ce au nevoe de educaţie, faţă de exigenţele unei intelectualităţi infime în oraşul nostru.

Autorul a găsit în d-l Dordea un interpret bun pentru erou1 său prim, avocatul Popescu; artistul a făcut din acest rol o creaţiune într'adevăr mulţumitoare, personalitatea sa artistică isbutind a se reliefa mai vizibil la sfârşitul acestei stagiuni. D-nu Coco Demetrescu ne-a dat un samsar evreu tipic, insinuant şi mlădios, nuanţat, deşi uneori puţin „sarjat". Câteva siluetări corect indicate de tinerii Rocoş şi Rovinţescu; o menţiune deosebită d-nei Dordea, în nota justă a temperamentului discret, sentimental şi resemnat al Stelei, cum şi d-nei Sterescu în peţitoare, cu rezerva câtorva trăsuri din jocul său indicând prea multă înclinare în a exagera nota caricaturală, al cărei exces duce la bufonerie, ceeace ar fi în afară din limitele artei dramatice. Despre ceilalţi „nihil nisi bene", chiar dacă pun onorabile sforţări ca harnicul d-l Cantorichi.

Ultima piesă originală a stagiunei: *Contra Patriei*, de d-l prof. N. Iorga, s'a reprezentat odată cu venirea primelor zile de primăvară, cu actori cam obosiţi după ostenineţele unei stagiuni fructuoase şi înaintea unui public saturat de atâtea spectacole câte ne-a dat iarna aceasta.

Piesa d-lui Iorga transpune în lumea franceză din Marea Revoluţie probleme de conştiinţă naţională, de scrupule patriotice, care vor fi agitat o seamă de suflete nehotărîte pe vremea războiului nostru din urmă şi a ocupaţiunei prusace. E o atmosferă de idealism, de un înalt caracter educator în lucrarea dramatică a distinsului învăţător, care nu uită niciodată, în ţară caşi în străinătate, ca profesor, ca propagandist, ca savant, ca gazetar, ca literat, ca om politic chiar, că este un îndrumător, conştiinţa morală şi patriotică a românismului.

Contra Patriei are, poate, cele mai înalte calităţi teatrale din toată opera dramatică a d-lui Iorga. Actul din urmă mai ales e pătruns de un suflu tragic.

Modul cum s'a jucat piesa lasă, desigur, încă de dorit. E însă şi foarte greu de jucat, personagiile fiind prea numeroase, iar perioada amplă, grea de cugetare şi pe alocurea plină de lirism, e o dificultate remarcabilă pentru debitul actorilor.

Notăm un talent promiţător într'un artist nou angajat, d. Budeanu.

* * *

O gazetă serioasă—poate tocmai pentru că nu e una politică—a apărut în Craiova; este o foaie săptămânală, organ al Sfatului Negustoresc: „Oltenia Economică". E un jurnal care informează pe cititor în materie economică, în tot ce priveşte munca şi comerţul, şi e redactat cu îngrijire laudabilă. Încă una din faptele bune ale inimosului şi luminat între negustori şi industriaşi, Inginerul P. P. Andreescu, preşedinte al Sfatului Negustoresc oltean.

Fortunato.

Mişcarea culturală în Calafat

In oraşele mici viaţa culturală e adesea redusă la simpla manifestare a şcoalei şi la iniţiativa profesorului. Dacă manifestările culturale sunt rare sau mai puţine de cât în oraşele mari, rolul profesorului şi al şcoalei este covârşitor. La noi toate îndrumările de o viaţă culturală sunt îndreptate de către şcoală şi numai de la ele se aşteaptă.

In timpul acesta s'a luat iniţiativa de către corpul profesoral ca să ţie fiecare câte un ciclu de conferinţe din specialitatea lui. La aceste conferinţe vor participa ca vorbitori ofiţeri şi orice alt intelectual, ce ar avea de spus ceva. Săptămâna viitoare va începe d-l C. Gerotă cu subiectul „Aspecte din filosofia veche". Conferinţele se vor ţine în saloanele Cercului Militaro-Civil.

* * *

Ziua de 24 Ianuarie s'a sărbătorit ca întotdeauna în Calafat, cu multă, foarte multă populaţie în sală. Ziua aceasta e ziua de întâlnire a întregei societăţi din Calafat. Liceul a avut un festival precedat de conferinţa directorului. După festival membrii Cercului au avut o serată în saloanele lui, unde s'a jucat „Hora Unirii".

* * *

In Calafat cititul cărţilor şi revistelor este foarte puţin întins. Se citeşte „Năzuinţa" ceva mai mult, „Arhivele" mai puţin. In schimb ziare se vând în cea mai mare măsură. Ziarul aduce intriga şi cancanurile, ura şi bănuiala, ceeace place micului provincial. Psihologia provincialului este foarte interesantă, dar grozav de repulsivă. Fără orizont, fiindcă n'a căpătat privirea lucrurilor eterne ce le găseşte omul cult prin experienţa cărţii realizate în artă şi ştiinţe, fiecare provincial, în miopia lui intelectuală, se crede a fi centrul universului. Banul fiindu-i singura ocupaţie, are în curând toate consecinţele lui: avariţia, sau vanitatea politică. Cei mai mulţi au pe cea dintâi, foarte puţini pe cea din urmă. De acea în acest oraş, unde se află atâţia milionari, nu există un act de binefacere. Şcolile primare sunt într'o stare de plâns: nehigienice şi fără material didactic, fără mobilier, amintesc necontenit dispreţul nostru pentru şcoală. Statul nu poate, iar iniţiativa particulară, care face minuni în alte părţi, nu se simte la Calafat. Se cheltuesc zeci de mii de lei pentru rochii de bal, să svârle banul pentru ceaiuri şi serate, dar lipseşte ori ce act filantropic în Calafat. Apoi cultura la periferie este şi aici ca pretutindeni un gol apăsător. Şcoala trebue să se opintească din răsputeri pentru a arunca lumină cât mai departe. Aici s'a şi luat iniţiativa unor şezători săptămânale pe mahalale, împreună cu preotul şi profesorul.

Provincia, dacă ar vrea, ar putea întrece oraşele mari prin iniţiative şi acte filantropice.

* * *

In ultimul timp Calafatul a trecut printr'o acută criză la primariat. Politica tradiţională, anchilozată în rituri falşe, stereotipe, c'a opus cu înverşunare nouei politici de avânt şi de jertfă. Azi spiritele s'au liniştit. Noul primar a făgăduit că va rupe cu tresutul, trecut în care politica era mijlocul cel mai comod de îmbogăţire şi care cultiva toate păcatele omeneşti. Noi simţim o legitimă bucurie, fiindcă atât „Arhivele", cât şi „Năzuinţa" nu s'au bucurat niciodată nu de oblăduirea, dar nici de simpatia măcar a unei autorităţi, ce are obligaţia, dacă nu să ajute, cel puţin să încurajeze cât pe departe orice manifestare cinstită culturală.

C. G.

O foarte interesantă descoperire istorică

Untânăr arheolog din Toulouse (Franţa), d-nul *Norbert Casteret*, cercetător priceput şi plin de avânt, a avut curajul să exploreze cursul subteran al unui râu ce, eşind din grota *Montespan* (Pirineei), trece prin comuna cu acelaş nume şi se varsă în Garona. Grota era cunoscută; la 60 m. însă în interiorul ei bolta peşterei, şi aşa cam joasă, se lasă până aproape de nivelul apei, stăvilind astfel pătrunderea şi posibilitatea de a o explora mai departe. Pentru a o putea face nu era decât o singură cale: a încerca să treci acest gât de stâncă, de-a scufundişul pe sub apă, pentru a eşi, în complect întuneric, nu se ştie unde. Pe d-l Norbert Casteret însă, care este un tot atât de bun înotător ca şi îndrăzneţ cercetător, aceasta nu-l putea opri în loc. Luându-şi o lumânare şi chibrituri într'o pungă de cauciuc, se scufundă în apă şi reuşi să ajungă după un parcurs de câţiva metri, ieşind la suprafaţă într'o altă galerie, iar de aci, după mari şi periculoase greutăţi, ajunse într'o galerie de circa 200 metri lungime, care-i va răsplăti cu prisos curajul şi tenacitatea; ajunse într'o adevărată sală de muzeu preistoric.

Pe pereţii stâncoşi ai sălei a putut descoperi (azi fotografiate) peste 50 de desenuri, sgâriate cu ajutorul silexelor, perfect de bine executate şi conservate. Ele reprezintă diverse tipuri de animale, din cari multe dispărute de mii de ani din Europa. Dar ceea ce este mai important, şi care se

vede pentru prima oară, este afiarea în mijlocul lor a unui cap de om, desemnat din profil, în linii impecabile. Printre desenuri, tot felul de semne misterioase. Jos pe pământ, argila scobită pe alocuri, frământată, făcută gogoloae, gata de modelat. Într'o parte a sălei statuia unui urs enorm culcat în atitudinea sfinxului; se vede numai trupul, capul fiindu-i înlocuit printr'un craniu autentic de urs, azi căzut între picioarele dinainte. Corpul îi este ciuruit de găuri de suliţe, acoperite în parte de concreţiuni stalagmitice, ce fac dovada vechimei acestei piese unice. Se mai găsesc, răzmate de zid, trei reproducţii de animale mari—lei sau tigri—mai puţin bine conservate, pe care se poate şi aci observa uşor înţepături de suliţe. Pe sol sunt răspândite numeroase modelaje mai mult sau mai puţin bine conservate, printre care câţiva cai foarte frumoşi.

Aceste piese datează foarte probabil din *epoca glaciară*, când, datorită climei reci şi uscate, grota era uscată şi deci accesibilă. Descoperirea lui *Casteret* vine să confirme descoperirea şi părerea contelui de *Begouen*, care a găsit în peştera de pe domeniul său *Andoubert* cei doi *bisoni* faimoşi, că aceste grote serveau populaţiunilor primitive nu numai ca adăposturi, dar şi ca locuri de întâlnire pentru a practica diverse operaţiuni de magie. Căci ce înseamnă împunsăturile acestor trupuri de fiare sălbatice, altceva decât ceeace se face încă şi azi pe alocurea: se străpunge fotografia sau chipul de lut al duşmanului; se pune cuţitul. Superioritatea descoperirei lui *Casteret* constă însă în faptul că, dacă vechimea bisonilor poate fi preţuită la 12.–15 000 de ani, ursul dela Montespan e opera *primilor Magdalenieni*, cari trăiau acum 20 sau *25.000 de ani.*

Şi mai este un lucru—pe care îl socotim de importanţă covârşitoare şi asupra căruia desigur se vor isca discuţiuni aprinse—, este profilul de om desemnat pe pereţii acestei caverne. Este primul chip de om, primul portret ce ne înfăţişează omul de acum 25.000 de ani; şi acest chip, spre uimirea tutulor visătorilor, nu diferă întru nimic de cel al omului de azi.

Ch. L.

Experienţe asupra variabilităţii sexelor

La Paris în vestita grădină «Parc aux Princes» s'a înfiinţat o «Staţiune fisiologică» care se îndeletniceşte cu studiul experimental al variaţiunei sexelor. Rezultatele obţinute până acum sunt din cele mai curioase. Iată de exemplu un cocoş, castrat la vârsta de 3 luni, căruia i s'a grefat după un an două bucăţi de ovare, jumulindu-tot deodată penele pe jumătate corp. Rezultatul: pe când penele nejumulite au rămas de cocoş cele jumulite au crescut din nou în

formă şi coloare de pene de găină dând astfel acestei pasări un aspect cu totul ciudat. Acelaş rezultat invers însă s'a obţinut şi asupra găinilor ovariotomizate.

Dar nu numai schimbări în aspectul penelor, ci chiar în însăşi constituţia pasărilor s'a obţinut la acest laborator Astfel s'a constatat că în genere la pasărea femelă nu există decât un singur ovar, aşezat în partea stângă a corpului; şi dacă i se scoate, se desvoltă în partea simetric opusă, într'un rudiment de glandă ce a fost luat până acum drept un ovar atrofiat, nu un ovar ci o glandă bărbătească. Şi astfel putem ajunge a provoca la pasări o transformare integrală dintr'un sex într'altul.

De altfel, în lupta dintre sexe, sexul zis tare, sexul zis masculin, pare să fie în evidentă inferioritate faţă de cel femenin. La multe specii el tinde să dispară.

Vandel, conferenţiar la Facultatea de Ştiinţe din Toulouse, a studiat această eliminare a bărbaţilor, constatând-o în special la anumite crustacee din regiunile septentrionale şi mijlocii ale Europei. Din 1140 indivizi examinaţi, abia a găsit 6 masculi. Vandel a dovedit că reproducţia la aceste animale era posibilă şi prin ouă nefecundate. Faptul nu e nici unic şi nici măcar prea rar. Acelaş lucru pare că se petrece şi la anumite insecte, şi mai cu seamă la plante. Toate aceste descoperiri sugerează biologiştilor de azi întrebarea firească : să fie oare sexul bărbătesc indispensabil, şi prezenţa lui nu esta oare mai curând o simplă etapă în evoluţia ce duce toate fiinţele spre o autoreproducţie ?

La ovipare poate, dar la mamifere, cum suntem noi, întrebarea aceasta nu poate avea alt rost decât a forma obiectul puţin banal de discuţii pentru feministe şi pentru... humorişti !

Ch. L.

Insemnări istorice şi geografice

Natalitatea în Franţa.

Statistica naşterilor pentru primul semestru al anului 1923, în cele zece mai mari oraşe ale Franţei, în comparaţie cu cifra anului 1921 şi 1922 aceiaşi perioadă, arată că lipsa de naşteri, face ravagii în aceasta ţară. Diferenţa este de 6260, deci o împuţinare de 11% Se vorbeşte mult deasemenea de descreşterea natalităţii în Germania. Deşi aceasta este adevărat, statistica Reich-ului pe 1923 arată un excedent de 513.000 naşteri asupra morţilor. Pentru acelaş an, Franţa n'a înregistrat decât 70.000 de naşteri. Aceasta ne dispensează de vre-o comentare, îngrijorându-ne şi pe noi

Filip II şi Don Juan de Austria.

Intre curioasele şi vechile monumente în Spania este interesant de amintit, ne spun ştirile noi, şi mănăstirea Cisterciană dela Espina, situată la două leghe de Villagarcia de Campos, şi care se conservă destul de bine. Aci s'a desăvârşit o scenă istorică: recunoaşterea oficială de către Filip al II, a fratelui său Jeronim, fiul lui Carol Quintu şi al unei femei flamande, Barbara Blomberg. Jeronim se născuse la Ratisbona, la 27 Februarie 1547. Carol Quintu, în testamentul său spusese: „am un fiu natural cu o femee nemăritată, care se numeşte Jeronim". Acesta trăise ascuns, încredinţat servitorilor credincioşi, până în ziua când fu recunoscut în mănăstirea dela Espina. Scena recunoaşterii avu loc înaintea lui Luis Quijada şi a ducelui de Alba. Regele, adresându-se fratelui său, îi spuse această frază: „Şi ştii cine fu părintele d-tale? Impăratul, tatăl meu şi domn, fu şi al d-tale, şi pentru acea eu te recunosc şi te iubesc ca pe un frate"

Documentele epocii se acordă în a mărturisi că, acest act de recunoaştere a aceluia ce devine învingătorul dela Lepanto, avu loc Joi 28 Sept. 1559. Luni 2 Oct. luna următoare el fu recunoscut oficial şi solemn în faţa curţei; dela această dată el deveni prinţul Don Juan de Austria. Moartea acestuia, pe când era guvernator aî Flandrelor, fu ca şi naşterea sa înconjurată de mister. Don Juan zace azi în Escurial, lângă părintele său Carol Quintu.

Explorări subterane în Franţa.

Atragem atenţia asupra faptului că d-l Fournier, profesor la Facultatea de Ştiinţe din Besançon, colaborator principal la harta geologică a Franţei, începe să publice rezultatele explorărilor sale subterane, făcute în ţinutul Franche-Comté. Două volume au apărut. Ele se ocupă cu problemele cele mai delicate ale geografiei fizice, stabilind legile de erosiune şi fixând sursele de alimentaţie de apă. Mai mult, cavernele studiate prezintă interes şi din punct de vedere al formei, acum dispărută; ele au servit de refugii şi pentru cei mai dintâi oameni. Opera apărând în serie, sub denumirea de «Le régime hydrologique des régions calcaires , applications scientifiques et pratiques de la spéléologie» este publicată cu ajutorul financiar al departamentului Doubs. Ne putem noi gândi cândva la un studiu la fel, asupra ţinutului calcaros oltean, în special în colţul Motrului sec?

T. G. B.

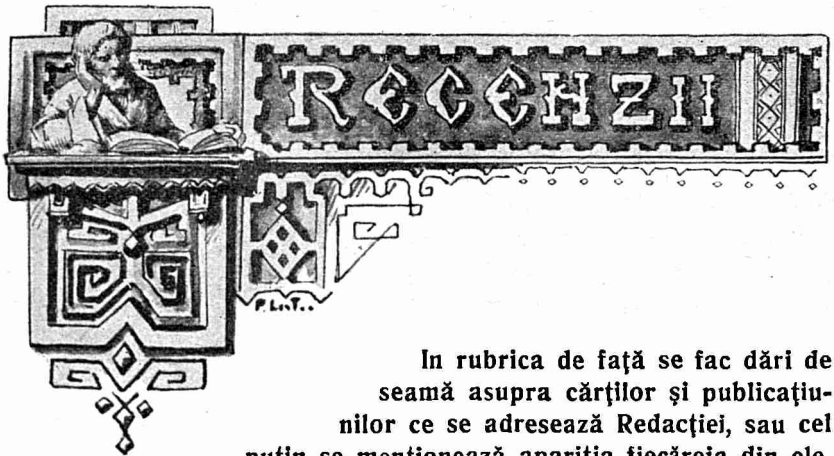

In rubrica de faţă se fac dări de seamă asupra cărţilor şi publicaţiunilor ce se adresează Redacţiei, sau cel puţin se menţionează apariţia fiecăreia din ele.

Discorso sulla Lingua Valacca, di *Card. Giuseppe Mezzofanti,* Bologna, 1923, se tipăreşte prin îngrijirea amicului nostru Carlo Tagliavini, autor al unei *Grammatica Rumena* (Heidelberg 1923) şi al mai multor traduceri din limba noastră în italieneşte. D-sa ne face o plăcere şi un serviciu dând la lumina tiparului, după un manuscris păstrat în Biblioteca Archigimnaziului local discursul pronunţat la 13 Iulie 1815 înaintea Academiei de Stiinţe a Institutului din Bolonia de către celebrul savant poliglot Cardinalul Mezzofante, profesor de limbile orientale la Universitatea din acel oraş. Ne surprind cunoştinţele destul de aprofundate, pătrunderea şi vederile juste asupra multor chestiuni privitoare la neamul şi limba noastră, într'o vreme în care la noi chiar studiul temeinic al istoriei naţionale şi al limbei noastre era abia la primii săi paşi.

Discursul lui Mezzofanti se cere a fi negreşit tradus şi publicat în româneşte. Să fim recunoscători d-lui Tagliavini pentru comunicarea acestui document de însemnătate, cum şi pentru tot interesul şi dragostea ce poartă neamului şi limbei noastre.

Novelle romene, di *Michele Sadoveanu,* publică, în traducerea italiană a d-lor Alex. Dem. Marcu şi Gius. F. Cecchini, editorul din Foligno Campitelli. Volumul bine şi frumos tipărit, de aproape 200 de pagini, şi cu o copertă împodobită cu chenar românesc, se înfăţişează cât se poate de simpatic. După portretul bine reuşit al autorului, o prefaţă a traducătorilor în care se lămureşte necesitatea cunoaşterei literaturei noastre de către fraţii italieni, ca mijloc de

a pătrunde sufletul nostru specific; se indică analogia dintre opera şi caracterul artei lui Sadoveanu şi a lui Giovanni Verga; apoi se înfăţişează biografia scriitorului român şi o schiţare generală a operei şi artei sale. La urmă, făgăduind a mai da şi alte traduceri din tânăra noastră literatură, traducătorii menţionează că au înţeles a face nu o traducere ad literam, ci una care să redea cât se poate mai aproape de spiritul lumei italiane povestirile nuvelistului român,—ceeace socotim că într'adevăr este cel mai bun fel de a traduce

Urmează apoi traducerea admirabililor bucăţi din Sadoveanu: Hoţul, Bulboana lui Vălinaş, Scigal şi Pe mormântul unui copil.

C. D. Fort.

Dacia în antichitate şi evul mediu, de *I. Andrieşescu.*

Imi pare destul de rău că cele trei articole ale d-lui prof. I. Andrieşescu tipărite în „Adevărul Literar şi Artistic" *(Dacia în antichitate şi evul mediu, Dacia Romană* şi *Dacia la începutul evului mediu)* au trecut aproape nebăgate'n samă.

Cu prilejul unor cărţi noi d-l A. face cunoscut pe scurt marelui public, cum trebue înţeleasă istoria ţărei, din veacul al VII înainte de Cristos până în veacul al V-lea dupe. La noi, unde toţi sunt specialişti, nu se scriu decât studii de *specialitate*, iar pentru popularizarea studiilor mai de seamă nu se osteneşte nimeni. E ştiut că specialiştii sunt sgârciţi cu profanii; ei scriu *pentru ei* şi pentru cei câţiva care-i înţeleg; încolo cei mulţi, n'au de unde să înţeleagă, fiindcă, chiar aruncându-şi ochii pe asemenea scrieri, ai pricepe ca pisica ce se uită'n călindar. Multe din celelalte ştiinţe se popularizează la noi, şi sunt reviste pentru aceasta (Natura, Orizontul, Ziarul Ştiinţelor populare), ba chiar se găsesc oameni—cum de pildă prof. I. Simionescu—care se îndeletnicesţe foarte mult cu popularizarea ştiinţei. Dar rezultatele arheologiei şi preistoriei n'au fost temeinic şi cu rânduială popularizate. Doar în manualele de şcoală se mai strecoară pe scurt unele rezultate noi. Incolo?.. mai nimic iată de ce articolele d-lui Andrieşescu sunt bine venite.

De altfel în timpul din urmă însuş d-l V. Pârvcn, printr'o minune nebănuită de nimeni, a scoborît depe vârfurile olimpice ale stilului *ideilor şi formelor istorice,* la stilul limpede al *Inceputurilor vieţei romane la gurile Dunării*, unde e scris, pe înţelesul tuturor, rezultatul la care a ajuns d-sa. în urma atâtor cercetări, publicate în 21 de studii, d-l A. ţinând seama că „trecutul trebue să fie cunoscut şi înţeles în tot largul ţărei căreia aparţine", caută a „tălmăci şi face cunoscute în cercuri cât mai largi" unele „laborioase cercetări privitoare la propriul nostru trecut".

Nu e uşor însă a-ţi lua asupra munca de a înţelege şi a rezuma atâtea lucrări noi. E o muncă greoaie şi stăruitoare pe care nu are rabdare s'o facă oricine.

In aceste rânduri este sinteza celor din urmă lucrări ale d-lui V. Pârvan şi ale d-lui C. Diculescu. Cel di'ntâi îmbrăţişând arheologia Greco-Romană se coboară până în timpurile preistorice, iar cel de-al doilea îmbrăţişând acel nepătruns ev mediu al Daciei, au dat în timpul din urmă câteva lucrări, care prefac în mare parte temelia istoriei noastre naţionale, după cum o poate vedea oricine citind rândurile d-lui Andrieşescu

Plopşor.

Invăţământul Istoriei Artelor la Universitatea din Cluj, de Coriolan Petranu (Extras din „Viaţa Nouă" Buc. 1924) După trei ani dela deschiderea Universităţii româneşti din Cluj şi a conferinţelor de Istoria Artelor ţinute la această instituţie de autor, d-l Petranu consemnează câteva constatări şi observaţiuni cu privire la studiul ce formează obiectul cursului d-sale ca profesor conferenţiar pe lângă Universitatea clujană. D-sa dă o seamă de judicioase îndrumări asupra principiilor ce trebue să călăuzească pe profesor în predarea unui curs de istoria artelor. Intru aceasta, prima fază va fi osteninţa de a desvolta simţul artistic, de a învăţa pe student să vadă, a-i face educaţia ochiului spre a-l introduce apoi în contemplarea operei de artă— cu ajutorul proiecţiilor şi gravurilor — pentru a trece apoi la cercetarea sa istorică în cadrul timpului, locului şi împrejurărilor diferite. La urmă autorul consemnează câteva desiderate de a căror realizare, prin mijlocirea ocârmuirei, atârnă posibilitatea întemeerei unui învăţământ artistic serios în şcolile noastre secundare şi universităţi

Quelques considérations sur le service consulaire roumain par *Const. I. Karadja,* consul de Roumanie en disponibilité Bucarest, 1923. Autorul porneşte dela afirmarea adevărului că serviciul nostru consular este o organizaţie care nu mai corespunde noilor condiţiuni în care statul nostru se găseşte după războiu. Pricinele acestei scăderi sunt: în primul rând lipsa de pregătire a personalului consular şi, poate, şi a celor dela cari să pornească îndrumări şi dispoziţiuni ca dela o autoritate ce se presupune că ar avea un plan, o concepţie în materie consulară. D-sa atrage atenţia asupra avantagiului de a avea un personal consular bine pregătit prin studii şi specializat, cunoscând cel puţin sumar limba ţării unde va să fie trimis. Câteva observaţiuni juste cu privire la înfiinţări şi desfiinţări arbitrare de posturi şi silinţile unor mandarini ai Ministerului de Externe de a ucide iniţiativa acolo unde o descopere la tineri harnici din personalul lor inferior. Se ridică împotriva inutilei şi costisitoarei formalităţi a vizei paşapoartelor, a căror taxare e ilogică, uneori ridiculă, ceeace face că Românul în străinătate ajunge să se ferească de consulat ca de un duşman. La urmă vin consideraţii asupra raporturilor consulilor cu publicul.

Cei ce ar dori să citească lu-

crarea d-lui Karadja—ce nu se află în comerţ—o pot cere autorului, la Grumăzeşti—Tg.-Neamţ.

Un vechi cimitir românesc, în fostul sat Vărarea din jud. Bistriţa-Năsăud, publică, după săpăturile arheologice întreprinse de d-sa, d-l *Dr. Roska*, membru al Comisiunei Monumentelor Istorice din Transilvania. Satul acesta, menţionat în documente de pe la 1606, a dispărut de vre-o 130 de ani. Din 1921 s'au început săpăturile, dând la iveală întreg cimitirul cu biserica lui, toate închise într'un patrulater. Biserica va fi fost din lemn, pe postament de piatră şi podită cu lespezi. Din pietrele de morminte puţine aveau desemnuri or inscripţii. Material arheologic aproape nul. Bună recoltă de monede austriace, ungureşti, polone, germane şi transilvane din sec. 17-lea şi 18-lea; foarte puţine din sec. 16-lea. Ca obiecte: multe poteoave de încălţăminte, cioburi de vase, nasturi, inele, cercei şi alte giuvaeruri simple.

Paralel cu aceste resultate, săpăturile au dat la iveală şi oare care obiecte din epoca omului neolitic: cremene şi vase arse.

Bordeiul în Oltenia, schiţă antropogeografică (cu 16 figuri şi 4 hărţi), de *N. Plopşor*, extrasă din Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie pe 1922. Vechimea acestui fel de locuinţă e foarte mare: Aşezările neolitice ne-au păstrat urme de bordeie. La noi călătorii străini îl menţionează din vechime, în partea câmpului păstrându-se până azi mai ales de Rudari şi Ţiganii noştri. Lipsa pietrei de construcţie, a cărămidei şi raritatea lemnului de construcţie, pe lângă nesiguranţa vremilor, au condus la acest fel de locuinţă. Se studiază apoi tipurile acestor construcţii primitive, dela cele mai simple până la cele mai complicate. Desenurile, planurile în secţiuni şi fotografiile lămuresc pe cititor de meşteşugul clădirii bordeiului.

Rolul Istoricului de Artă română în Transilvania, de *Coriolan Petranu* 1924. — Dacă arheologia clasică a Daciei s'a cultivat de timpuriu în fosta împărăţie dualistică, istoria artelor din Transilvania apare doar după 1850. La 1872 se înfiinţează Comisiunea Mon. Ist din B.-Pesta. Cea mai veche publicaţie românească despre artă este aceea a lui Bariţiu din 1862: *„Despre artele frumoase cu aplicarea lor la cerinţele poporului românesc"*, cu prilejul unei expoziţii de industrie şi artă naţională, la Braşov, organizată de către „Asociaţiune". Cea dintâi revistă de natură adevărat artistică ardeleană e „Luceafărul" apărut în 1892. Autorul lămureşte apoi ce condiţiuni trebue să împlinească un specialist în istoria artelor, specialişti de cari noi, cu o ţară plină de comori artistice îngropate în pământ or ascunse şi aruncate peste tot, avem atât de mare nevoie. Se cere să utilizăm izvoarele a 50 de ani de muncă din Arhiva Com. Mon Istorice din B-Pesta, prin mijlocirea unei amicale intervenţii diplomatice, spre a obţine măcar

cópii după inventarii, fotografii, reproduceri şi rapoarte cu privire la ţinuturile româneşti din Ardeal revenite nouă; de asemenea e necesar a se revendica materialul artistic românesc aflător în muzeul din Viena şi B.-Pesta. In rezumat, istoricul artistic din Transilvania are de atins: inventarierea monumentelor de artă imobile şi a celor mobile din Ardeal, pregătirea revendicărei celor din Viena şi B.-Pesta, cum şi elaborarea de studii monografice şi sinteza bibliografică, care se pot atinge cu sprijinul material şi moral al Statului

Petru Rareş, de *I. Ursu*, profesor la Universitatea din Bucureşti, 1923, este cea dintâi apărută din o serie de cărţi ce va să formeze „Biblioteca Istorică" şi pe care autorul o scoate „în dorinţa de a contribui la desvoltarea gustului pentru cetirea cărţilor de istorie şi la cunoaşterea trecutului nostru". O piatră mai mult, şi din cele de temelie, monografia aceastn care va servi odată celui ce va ridica un templu Neamului scriind o mare şi definitivă Istorie a Românilor. Bogat informată şi scrisă într'un stil cursiv, opera aceasta popularizează cunoştinţa temeinică a aceluia care, înainte de Mihai Viteazul, a schiţat lineamentele Unirii, strângând sub autoritatea lui directă sau indirectă toate ţările locuite de Români pe la 1530, „realizând — cum spune autorul—după formula de atunci cea dintâi unire a celor trei ţări surori". Cartea d-lui Ursu, împodobită şi cu câteva gravuri, serveşte tot aşa de bine specialiştilor ca şj diletantului, fiind însoţită de Bibliografie, precum şi de cuvenitul indice de nume proprii.

O pagină asupra evenimentelor dela 1854, de *C. V. Obedeanu*, Bucureşti, 1923, povesteşte cum marele război european de atunci, războiul Crimeei, isbucnise, găsindu-ne pe noi slabi şi neorientaţi, însă ne-a dat prilejul de a vedea „începutul realizărei aspiraţiunilor noastre naţionale" Vodă Ştirbei, după ocupaţiunea Principatelor de către Ruşi, părăseşte Bucureştii la Oct. 1853, iar în anul următor vine contraocupaţiunea austriaco-prusiană în a căror trupe intrau şi 4000 de Italieni. Când armatele aliate trimit corpuri expediţionare spre Crimeea, o seamă de boeri plănuesc a forma şi ei un astfel de corp de oştire naţională, spre a participa la acest război. Vasile Obedeanu se duce la Viena spre a supune acest plan lui Ştirbei. Domnitorul cam timoros refuză consimţimântul său, dar la insistenţele tânărului eşit „din şcoala de cadeţi din Dealul Spirii" îl recomandă ambasadorului otoman, care la rându-i îi dă o scrisoare către Omer-Paşa, ce se afla la Şumla. în tabăra lui Omer-Paşa află pe Şt. Golescu, Gen. Chr. Tell, I Eliade R. şi alţi români, cu cari, după obţinerea unui firman, se gătesc să formeze un corp de voluntari. Acest firman e apoi retras, învoind doar înrolarea tinerilor români în armata otomană. Obedeanu e primit căpitan aghiotant al lui Omer-Paşa, cum şi alţi Români. La 15

Aug 1854 Omer-Paşa intră în Bucureşti, având în statul său major doi români, pe V. Obedeanu, care e numit apoi comandant al pieţei, şi D. Creţulescu Luptele încep în Crimeea, unde participă Prinţul Gr Sturza, D Creţulescu şi V. Obedeanu.

Incetând campania, tratatul dela Paris ne reda Basarabia de Sud şi Principatele Române treceau sub garanţia marilor puteri semnatare, ocupaţiunile străine luând sfârşit. Demascarea lui Vogoride din Moldova din epoca Divanurilor ad-hoc se datoreşte în bună parte aceluiaş V. Obedeanu, care a reuşit a pune mâna pe corespondenţa lui Vogoride cu Constantinopolul, lucru ce dovedea că s'au falşificat alegerile, şi îndreptăţea casarea lor, după care a urmat alegerile libere ce au dat Unirea cea mică pregătitoare a celei din zilele noastre.

Almanahul Graficei Române pe 1924, al revistei cu acelaş nume din Craiova, tipărit la „Scrisul Românesc", reînviază vrednicele de laudă vremi ale artei grafice de acum 20—25 de ani, când apărea *Almanahul tipografic* editat de „Minerva" bucureşteană, al harnicului tipograf G. Filip.

Almanahul craiovean nu e o publicaţiune destinată exclusiv celor cari se ocupă cu arta grafică, tipografilor; el poate fi citit cu folos de orcare doritor de a-şi îmbogăţi cunoştinţele. Căci, în afară de partea sa calendaristică, se găsesc în aceste pagini note informative felurite, interesante totdeauna. Din tabla de materie citez astfel articolele: *Cum se distrug cărţile,—Desen şi cultură profesională,—Colorile simbolice,—Invenţii în domeniul tiparului,* de V. Molin,—o reproducere din „Arhivele Olteniei": *O fabrică de hârtie lângă Cozia,* de N. Iorga,—o traducere după Giov. Papini: *De vorbă cu tipograful;* un studiu mai lung: *Istoria tiparului în Ţările Româneşti, până la începutul veacului al 18-lea,* de C. D. Fortunescu, în care tiparul este cercetat din punctul de vedere grafic, nu din cel istorico-literar; şi *Hrisov al primei tipografii particulare în Ţara Românească,* emanat în Noemvrie 1817 dela Vodă Caragea. Semnalez spre deosebită atenţie instructivele articole, ilustrate cu numeroase gravuri explicative: *Turnătoria de litere,* de L. L. şi *Invenţii în domeniul tiparului,* de V. Molin, amândouă cerând a fi negreşit citite de toţi câţi au direct or indirect aface cu atelierul tipografic şi cu arta tipăritului.

Cât despre înfăţişarea acestui Almanah, ea este din toate punctele de vedere ireproşabilă.

Vocabularul tipografului român, întocmit de Virgil Molin, licenţiat în Arte Grafice,—1923, edit autorului—este un nu se poate mai bun „povăţuitor şi îndrumător acelor cari ar simţi încă lipsa unei educaţii profesionale". Pentru lucrătorii tipografi, cărticica aceasta tinde a unifica vocabularul technic, înlocuind unii termeni străini a doptaţi prin uz de alţii româneşti mai puţin întrebuinţaţi or cunos-

cuţi. La urmă o foaie supliment arată cum se fac semnele de corectură, cunoştinţi indispensabile pentru toţi cei ce au ceva de publicat şi ţin a-şi supraveghea singuri tipăritul a ce scriu.

Am dori ca fiecare meşteşug să-şi colecţioneze în vocabulare tezaurul termenelor technice, pentru a pune o normă şi pentru înlăturarea străinismelor. „Vocabularul" întocmit de d-l *Molin* este un început care trebuie să îndemne şi pe alţii.

Pagini de Literatură veche, de *N. Drăganu*, profesor la Universitatea dela Cluj, 1923, Extras din „Dacoromania" an. III.

Spre a înmulţi cunoştinţele noastre cu privire la literatura veacului al 18-lea, ni se înfăţişează un codice-manuscris nou descoperit, de 318 foi, cuprinzând o numeroasă colecţie de cărţi populare de dupe 1750 şi scris probabil în ţinutul Bihorului. Printre texte se reproduce o „Rugăciune de alungarea dracilor din ape". Urmează apoi o erudită cercetare asupra conjuncţiunilor *de* şi *daca*, important capitol de sintaxă românească.

Toponimie şi Istorie, de acelaş, 1924, extras din „Anuarul Instit. de Istorie Naţională pe 1923". Deosebit de interesantă cercetarea asupra numelui *Ardeal*, despre care cea mai mare parte din filologii noştri au susţinut că ne-a venit din ungureşte. Dintre formele *Ardeal* şi *Ardelu*, cea dintâi este cea mai veche, intrată în limba noastră poate înainte de 1390, cum dovedesc şi documentele slavo-românn de pe vremuri. In sprijinul susţinerei acestei păreri aduce autorul temeinice dovezi de natură filologică istorică, cu referinţe noi privitoare la toponimie, scoase din geografie ca şi din poezia poporană. Spre lămurire mai multă d-sa cercetează „analogia felului cum s'a înţeles în trecut numele Siebenbürgen". Urmează o excursie în filologia cuvântului *„ardău"* şi a câtorva alte nume toponimice de pe Valea Someşului de Sus, iar la urmă a numirilor *Păguior* şi *Păgaie*, care sunt nu ungureşti, ci româneşti, derivaţie dela un: paguleus paguleolus=sătuleţ.

Copiştii Psaltirei Scheiene, de *C. Lacea*, extrasă din Dacoromania, an. III. Profesorul dela Cluj rectifică un număr de erori şi omisiuni scăpate de d-l Candrea în ediţia critică a Ps. Sch. tipărită de Comisiunea Istorică a României la 1916. D-sa socoteşte că „nu e exclus să nu fie poet român niciunul din cei trei copişti" ai manuscrisului, cari par a nu fi înţeles uneori textul şi a fi făcut uneori doar un lucru de mântuială. După multe particularităţi fonetice al celui de al treilea copist, ar rezulta că acesta era un sas din părţile Bistriţei, şi poate tot saşi au fost şi cellalţi doi. In definitiv d-l Lacea crede că „textul a fost copiat de dieci domneşti, la ordinul Domnului, pentru nevoile sufleteşti ale acestuia, de pe vreun manuscris ma vechiu găsit la vre-o mănăstire din Moldova or la vreun particu-

lar". Iar ca rezultat al acestor constatări se impune „o revizuire a tutulor studiilor făcute până acum asupra Ps. Sch. şi a ediţiei critice a d-lui Candrea", precum şi „controlarea ipotezelor bazate pe particularităţile de limbă" ale acestei opere.

Raporturile linguistice slavo-române, de *Th. Capidan* (Extras din „Dacoromania, an. III) cuprind deocamdată prima parte a cercetărilor autorului, şi anume: *Influenţa română asupra limbii bulgare.* După atâtea studii asupra influenţelor limbilor slavice asupra alei noastre, d. Capidan se opreşte asupra înrâurirei ce noi am exercitat asupra vecinilor de peste Dunăre. Primele influenţe de acest fel, puţin numeroase, vor fi fost din perioada preromână (ca: altar, crăciun, samar, săpun). In epoca expansiunei elementului românesc în Balcani, intră cuvinte cu caracter pastoral (turmă, a căra) şi altele de altă natură. Cele din vremurile mai noi sunt mult mai numeroase, mai multe luate dela noi din regat decât primite dela Aromâni. Se cercetează apoi diferitele influenţe exercitate de limba română asupra celei bulgare, anume: influenţe gramaticale, bisericale, schimbări fonetice, termini împrumutaţi din domeniul bisericesc, pastoral (cele mai numeroase şi mai interesante), nume de animale, de plante, de domeniul locuinţei, a obiectelor de gospodărie, alimentelor, cuvinte referitoare la părţile corpului omenesc, la idei abstracte şi altele. Din consideraţiunile finale reiese că influenţa românească asupra limbei bulgare a fost mai mare decât înrâurirea contrarie, întrucât nu s'a mărginit la împrumut de cuvinte, ci a atins structura internă a limbei bulgare; că legăturile dintre noi şi cei de peste Dunăre au fost mai strânse cu Bulgarii răsăriteni, şi că în sfârşit caracterul acestei influenţe este de natură pastorală.

Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie, tomul XLI, an. 1922, Bucureşti 1923.— Direcţiunea nouă a acestei publicaţii anunţă pe cititori că dela acest număr înainte se va da Buletinului o înfăţişare strict ştiinţifică de specialitate, în cadrul potrivit întinderei actuale a Statului. Cuprinde următoarele studii: *Delta Dunării,* de C. Brătescu; *Hotarul de Apus al Moldovii,* de I. C. Băcilă; *Regiunea Codrilor Băcului faţă de podişul Moldovenesc,* de Mih. David; *Populaţia ţinuturilor româneşti de peste munţi,* de N. Gheorghiu; *Contribuţie la studiul populaţiei şi aşezărilor omeneşti din câmpia românească între 1853—1899,* de Vintilă Mihăilescu; *Câteva observaţiuni asupra Românilor din Secuime,* de acelaş: *Bordeiul în Oltenia,* de V. Ploşor; *Bărăganul în antichitate,* de R. Vlădescu-Vulpe şi *Vechiul judeţ al Saacului în lumina istorică şi antropogeografică,* de Ecaterina Zaharescu. După aceste articole urmează către note şi traduceri din scriitori străini, de mare însemnătate pentru lumina ce aruncă asupra unor epoci din tre-

cutul nostru. La urmă bogate note informative, sub titlul de: Fapte, Recenzii şi Bibliografie. Dintre aceste notiţe, sunt foarte puţine de interes special pentru regiunea noastră, cum bunăoară recenzia unei monografii asupra *Dunelor din Oltenia*, teză de doctorat în ştiinţe la Sorbona, a d-lui Ionescu-Balea.

Calendarul Naţional al ziarului „America" din Cleveland, Ohio, St. Unite, pe 1924, apare în editura companiei de publicitate a Uniunei Societăţilor române. Valorosul organ românesc al intereselor culturale naţionale din America, după 18 ani decând apare, dă la lumină prin grija inimosului nostru Dn. Andrei Popovici — şef-redactor al gazetei—un almanah care poate sluji de model în ale calendaristicei noastre, atât ca cuprins, cât şi ca estetică. Deosebit de interesant „răvaşul" — prefaţă al D-lui Popovici, pentru a cunoaşte mentalitatea tânărului Român-american născut în America, sau a emigrantului stabilit acolo. Pentru a mulţumi nevoia de a cunoaşte din fapte şi nu din vorbe că avem şi noi o literatură frumoasă şi bogată, D-l Popovici a dat un calendar care e şi o Antologie de literatură naţională, cu pagini în mare parte inedite din scriitori de ai noştri, ca bunioară: N. Iorga, Sadoveanu, Prof. Ţiţeica, Slavici, I. C. Filitti, I. Lupaş, Lascarov-Moldoveanul, D-na Farago, Cezar Petrescu, V. Eftimiu şi atâţia alţii. D-l Anton Bibescu, unul dintre diplomaţii noştri, a cărui activitate luminată şi veşnic trează am dori s'o vedem la câţi mai mulţi dintre cei cari ne reprezintă ţara în străinătate, colaborează la această operă patriotică ce este calendarul „Americei". D-na Marta Bibescu dă în traducere o pagină din valoroasa D-sale lucrare publicată acu doi ani în franţuzeşte (două volume): „Isvor". Numeroase reproduceri de fotografii înfăţişează chipurile unor tinere şi tineri Români, studenţi artişti, ingineri, industriaşi, cari fac cinste numelui nostru în apusul depărtat. Cu plăcută surprindere aflu şi portretul unui drag fost şcolar al meu din Liceul craiovean: George Anagnostache, fiu al fostului meu profesor de elineşte, şi care acum e inginer petrolist, diplomat al Universităţii din Pittsburg. Un sculptor din cei mai de seamă ai Americei e azi tot un român: George Julian Zolnay din Washington Un talent literar remarcabil este şi D. Cuclin, care a semnat adeseori frumoase poezii în ziarul „America". Nu voi uita să pomenesc pe talentatul gazetar G. Stănculescu, ale cărui articole cu bune sfaturi sau vederi clare sunt totdeauna deosebit apreciate de cititorii Americei. La sfârşit o Bibliografie a operelor scriitorilor cari au colaborat la acest calendar.

Anuarul Soc. literare „Gr. Alexandrescu" a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea" Focşani pe anul şcolar 1922—1923 este dovada de ce poate face un

biet profesor amărât, muncit şi luptând din greu cu nevoile, când are tragerea de inimă şi entusiasmul D-lui *I M. Raşcu*, profesor de L. Română la acel liceu şi Preşedinte al Societăţei Anuarul cuprinde rezumatul conferinţei ţinute de D-l Prof Ovid Densuşianu la Focşani: *Intre literatură şi viaţă*, apoi Darea de seamă a şedinţelor societăţei consemnate în procese verbale, Cuvântările rostite la Şedinţa Festivă din 24 Iunie 1923, când această Societate a împlinit 25 de ani de existenţă, descrierea unui Pelerinaj la mormântul poetului Duiliu Zamfirescu şi al altei excursii şcolare, precum şi disertaţii, compoziţii şi încercări literare de ale elevilor membri ai acestei societăţi.

Activitatea Societăţei literare „Gr. Alexandrescu" din Focşani să servească de pildă şi îndrumare elevilor noştri din toate şcoalele româneşti.

Credinţa mea de *Teodor Bucurescu*, apare în Biblioteca „Primăvara" în Sânnicolăul-mare. E o colecţie de articole pe care autorul le a publicat în vreme de trei ani, semănând grăunţele sănătoase ale bunului semănător, în dragoste de Neam şi credinţă în Bine. Strejar de veghe la frontiera de apus a Bănatului nostru ciopârţit de un neam hrăpăreţ şi fanatic, D-l Bucurescu a întreţinut prin publicaţia sa modestă focul sacru al patriotismului luminat şi cumpănit românesc, a dat sfaturi—d-sa tânărul—ca un înţelept bătrân poporenilor noştri, i-a instruit, i-a învăţat să iubească Ţara, Neamul şi Dinastia, să respecte Armata, Biserica şi Şcoala, să fie buni gospodari şi buni Români mai presus de toate. C. D. F.

Cărţi primite la Redacţie

In Editura „Cartea Românească" au apărut:

Vasile Conta: Opera Filosofică, cu o introducere de N. Petrescu.
M. Sadoveanu: Şoimii, ed. V.
I. Simionescu: Ardealul.
Dr. Em. Gheorghiu: Beţia.
Artur Gorovei: Lămurirea Constituţiei.
Czerny: Medicul educator al copilului.
I. C Teodorescu: Pământuri bune pentru vii.
C. Motaş: Plante parasitare la animale.
D. Pătrăşcanu: Decoraţia lui Vartolomei.
Popovici-Băjenaru: Cartea omului matur.

Alte edituri:

Victor Lazar: Clujul (Ed. „Cultura Naţională").
Carlo Tagliavini: Antologia rumena (Ed. Groos, Heidelberg).
P. E. Billotti: Monografia del prof. Mat. dela Corte su la Groma.
N. Iorga: L'Art popalaire en Roumanie (Ed. Gamber, Paris).
Anuarul gimnaziului „St. Popescu", din Corabia, pe 1922—1923.
Silviu Dragomir: Vlahii şi Morlacii.
„ „ Din cronica lui G. Brancovici.

Cronica Revistelor.

Unione Storia ed Arte, Buletin pentru educaţiunea şi cultura poporului, an XVII, No. 98, Martie-Aprilie 1924, apare la Roma sub conducerea marelui nostru amic *Profesorul Romolo Artioli*, Director al Castelului Sant'Angelo. Din această publicaţie aflăm că Societatea, ce publică acest organ bimestrial, ţine în fiecare Duminecă o conferinţă cu subiecte variate, conferenţiari fiind profesori învăţaţi, uneori cu vizite la muzeele sau monumentele de artă antică din Urbea eternă Societatea aceasta organizează şi călătorii, cum a făcuţ acum doi ani una în România, cu care prilej excursioniştii au cinstit şi Craiova cu vizita lor, conduşi de prezidentul lor Dl. Artioli, de curând decorat cu gradul de Comandor al ordinului „Corona d'Italia" pentru meritoasa d-sale activitate culturală. Şi tot această asociaţie a organizat frumoasa primire ce s'a făcut delegaţilor români la Congresul internaţional al Femeei, ţinut la Roma în Mai 1923.

La 21 Aprilie din anul corent se va inaugura în Capitala Italiei un *Institut italo-român,* care s'a întemeiat cu concursul societăţii „Unione Storia ed Arte". Festivitatea se va deschide cu o conferinţă despre România — ilustrată cu 200 proiecţiuni — a inimosului nostru prieten Artioli, vicepreşedinte al numitului Institut. Buletinul anunţă că, cu această ocazie, se va tipări un volum festiv: *Italia-Romania,* ce se va edita de casa Campitelli din Foligno.

Il Concilio, revistă mensuală de cultură şi literatură, organ oficial al Institutului interuniversitar italian, an. II, No. 1, Foligno, se redactează de un alt amic al Românilor, D-l *G. F. Cecchini.* Pe lângă articolele şi chestiunile interesând în special pe talieni, Il Concilio îşi propune a da o găzduire largă şi generoasă literaturilor străine, favorizând desvoltarea raporturilor intelectuale cu străinătatea. Versuri de o maiestoasă frumuseţe clasică dă poetul *Paolo Buzzi;* un scriitor apologet, *Ernesto Buonaiuti,* publică pagini pline de avânt şi suggestive: Locaşul păcii şi al odihnei, prin care anunţă o apropiată renaştere a credinţii „care singură va reda marele ideal al misticei solidarităţi universale". Interesante note despre literatura rusă, engleză şi germană; la urmă o bogată Bibliografie.

L'Europa Orientale, revistă lunară, scoasă cu îngrijirea „Institutului pentru Europa Orientală", an. IV, No. 1 şi 2, Roma, este valoroasa publicaţie ce a tipărit volumul *Studi sulla Romania,* despre care am vorbit în ultimul număr al A. O. în această rubrică. No. 1 se ocupă de *Literatura slovenă nouă* şi despre *Activitatea socială a partidului popular slovenesc*; No. 2 cuprinde un studiu despre opera poetului her-

țegovinean *Ivo Vojnovici*; o cercetare critică: *Reflexuri italiene in literatura serbo-croată*, și un articol despre *poetul sârb Svetislav Stefanovici*. Pe lângă aceasta, fiecare număr are o rubrică cu scurte notițe privitoare la situațiunea politică a Europei Orientale în cursul lunei trecute, cum și felurite însemnări și informații culturale și bibliografice relative la această Europă orientală.

Delta, revistă lunară, an. I, No 8—12, apare la Fiume, sub conducerea D-lor *Arturo Marpicati, Bruno Neri* și *Antonio Widmar* Din sumarul numărului 8 o bună parte e rezervată literaturei noastre. Volfango Giusti face o competentă excursiune în *Poezia poporană românească*, arătând fericita ei influență asupra inspirațiunei marilor noștri poeți naționali, începând cu Alecsandri. „Printre diferitele literaturi poporane, poezia poporană românească — zice D-l Giusti — ocupă un loc din cele mai de seamă și este o minunată expresiune a bogăției de cugetare, de sentimente, ce posedă mulțimea anonimă a țăranului român". Urmează câteva traduceri din românește, și anume: Din *Legendele Maicii Domnului* (colecția Marian); *Materialuri folkloristice*, (din col. Tocilescu); câteva frumoase poezii din *Demostene Botez, Nichifor Crainic, Lucian Blaga* și o admirabilă bucată de proză: *Năluca*, de *Cezar Petrescu*, fie care precedată de o scurtă prezentare a autorului Tot D-l Giusti dă la urmă o succintă privire generală asupra literaturei și publicisticei noastre contemporane. — Un număr întreit — 9—10—11 — *Fascicolo Spirituale*, dedicat în întregime chestiunilor religioase și preocupărilor pur spirituale, cu un bogat sumar, în fruntea căruia e un articol al lui *Giovanni Papini*, se publică sub îngrijirea D-lor *Pietro Zanfrognini* și *Augusto Hermet*.—No 12 se ocupă în bună parte de *Literatura neogreacească*, din care se dau câteva traduceri.

Bulletin de la Soc. Gén. d'Education et d'Ens ignement, Paris, în numărul său din Fevruarie, pe lângă alte interesante articole, se ocupă de *Reforma învățământului secundar și a învățământului limbilor vii*, asupra căror chestiuni D-l *Fernand Hayward* emite considerațiuni generale D-sa constată că metoda așa zisă directă, în predarea limbilor moderne, cu toate pretențiunile sale științifice și psichologice, e de condamnat în eliminarea traducerilor (teme și versiuni) și extrema reducere a studiului gramaticei.

L'Art à l'Ecole, Buletin al Soc. Franceze a Artei în Scoală, publicație bilnestrială, No. 86, Paris, luptă pentru răspândirea cunoștințelor despre artă cu ajutorul cinematografului școlar, îngrijește de a decora într'un mod estetic sălile de clasă ale școalelor și încurajează estinderea asociațiunilor corale școlare, înregistrând în paginile sale orce inițiativă, orce sforțare în aceste direcțiuni.

Ogniwo, revistă internaţională şcolară, organ de informaţiuni al Asociaţiei profesorilor secundari din Polonia, An. II, No. 1, Varşovia, dă la sfârşitul său un supliment în franţuzeşte, cu articole şi dări de seamă asupra revendicărilor profesionale, asupra reformelor şcolare şi orcăror chestiuni din sfera aceasta, primite dela corespondenţi din diferitele ţări în curs de publicare un studiu despre *Mutualele şcolare* (Self-government) în şcoliile secundare ale „Asociaţiei" din Polonia, al profesorului Adam Kropatsch.

L'Athénée, organ al şcolelor secundare belgiene, an. VII, No. 6, Fevr. Liège, publică Decretul Regal din 25 Ian. corent. prin care se măreşte din nou salariul profesorilor şi maeştrilor din şcolile statului (cari fuseseră majorate în raport cu scumpirea traiului în 1921 şi 1923) după cum urmează: Maestrii de muzică, după anii serviţi, dela 3000 la 4800 franci anual; cei de desen şi gimnastică dela 5900—8900; profesorii de religie dela 6500 la 8300; cei de alte obiecte de studiu dela 7500—14.500. Directorii dela 11,500—15.500. La salariile profesorilor, nu şi maeştrilor, se adaogă o indemnizare fixă de 2500 fr. pe an.

Cultura, an. I, No 1, revistă bimestrială, apare la Cluj, sub conducerea unui comitet şi direcţiunea D-lui Sextil Puşcariu. Din articolul preliminar se vedeşte că această publicaţie se scoate în vederea formărei unei mai strânse apropieri intelectuale între învăţaţi şi oameni de litere români, francezi, unguri şi germani, pentru „a creia o trăsura de unire între trei conştinţe etnice deosebite în esenţa lor intimă, dar unite prin numeroase şi nobile interese comune". Articolele sunt scrise în româneşte, franţuzeşte, ungureşte şi nemţeşte—cele două din urmă fiind însoţite fiecare de un scurt rezumat în limba franceză, pentru cei ce nu cunosc aceste idiome. Partea românească de colaborare e reprezentată de D Prof. *N. Iorga,* cu un articol despre D. Cantemir; traduceri din marele poet ungur Andrei Ady, de *Oct. Goga*; impresii dela Liga Naţiunilor, culese de *S. Puşcariu*; Semi-centenarul lui A. Şaguna de *I. Lupaş;* traduceri în ungureşte din poezii de ale lui Eminescu, de *Révay Károly* şi *Franyó Zoltan;* o cronică obiectivă a publicaţiunilor periodice româneşti semnează la urmă *N. Georgescu-Tistu.* Se dau şi patru gravuri reproducând picturi din colecţia Muzeului etnografic ardelean.

Ioan Neculce, buletinul Muzeului Municipal din Iaşi, fasc. 3 de pe 1923, apare în Capitala Moldovei, sub direcţiunea harnicului profesor D-l Gh. Ghibănescu. De o deosebită importanţă cercetarea D-lui Ghibănescu despre *Iaşii în 1820,* dupe catagrafia lui Vodă Mih. Gr. Şuţu, păstrată în arhiva statului din Iaşi. Între alte curiozităţi semnalează că acum 100 de ani nu erau în Iaşi decât vreo 6000 suflete de evrei, dintre cari

jumătate sudiţi străini. — Numeroase *Documente* despre locuri, lucruri şi persoane felurite dau colaboratorii revistei. Un alt capitol ce se citeşte cu interes şi plăcere este *Iaşii în cronicari şi călătorii străini.* — Note cu caracter de istorie literară dă Dn. N. A. Bogdan despre *C. Negruzzi faţă cu începuturile teatrului ieşean.* — Se publică opisul actelor făcute danie (40 documente slavo-române) Muzeului Municipal din Iaşi de către D-l Mişu Săulescu, fost ministru, de a cărui bogată colecţiune din documente privitoare la Oltenia vom începe a publica şi noi cu numărul viitor — La Comunicări aflăm un necrolog al neuitatului Th. Burada, neobosit cercetător al fraţilor risipiţi pe la cele patru vânturi, şi autor al lucrărei despre „Teatrul în Moldova". Recenzii multe şi judicioase încheie această publicaţie meritoasă, pe care cu mari jertfe de muncă şi cheltuială o scot o mână de profesori inimoşi la Iaşi.

Arhiva, an. XXXI, No. 1, Iaşi, se deschide cu articolul în franţuzeşte al Directorului ei, D-l Ilie Bărbulescu: *Une école littéraire cyrillique inconnue chez les Slaves et les Roumains.* D-sa arată că, pe lângă cele cinci şcoli literare cirilice, la a căror afirmare şi fixare de caractere particulare a ajuns prof. Conev din Sofia după studierea textelor medio-bulgare— şi anume: *şcoala etimologică, şc. mixtă, şc. fonetică, şc. din Ohrida* şi *şc. din Zletovo,* deosebindu-se după locul unde se pune şi funcţiunea ce îndeplinesc semnele grafice ъ şi ь în ortografie— mai există şi o a şeasea şcoală literară: acea care nu punea niciodată semnele de mai sus la sfârşitul cuvintelor, când aceste litere nu reprezintă nici un sunet, însă le întrebuinţăm ortografic la sfârşitul cuvintelor în textele celorlalte cinci şcoli, spre a păstra astfel înfăţişarea vechei ortografii paleoslovenice. Şi cum această şcoală îşi trage obârşia din lumea slavo-catolică dela sudul Dunării mai ales, care scria cu glagolitice şi întru câtva şi cu caractere latine, D-l B, numeşte această şcoală slavo-cirilică ce nu întrebuinţează pe ъ şi ь finale mute (care nu există în scrisul latinesc): *şc. catolico-latină.*

Această ortografie se găseşte în textele din Croaţia, Boemia,—unde se făcea mare propagandă catolică, apoi la Cehi din sec. XIV înainte, la Slovenci, la Bulgarii catolico-pavlicieni; un text scurt de altfel ni s'a păstrat emanând dela Câmpulungul muntenesc din 1705; în veacurile XVI—XVIII găsim acest fel de ortografiere adesea în diferite acte ale Pavlicienilor catolici din Bulgaria cari se răvăşiseră prin Ţările Româneşti, Ardeal şi Ungaria; corespondenţa misionarilor catolici trimeşi prin aceste părţi se face în acelaşi scris, după cum şi tipăriturile papalităţei destinate acestor Pavlicieni.—D-l N. C. Bejenaru cercetează istoria lui *Const. Şerban înainte de domnie.* E vorba de fiul lui Radu Şerban cu o fată de popă din Bucureşti, pretendent

'a Domnia Munteniei înainte de Matei Basarab, şi mai târziu om de încredere al acestuia şi serdar, care a urzit apoi complotul după urma căruia s'a tras pieirea Domnitorului bătrân, bolnav şi amărât, pentru ca să se înscăuneze Const. Şerban. Autorul constată că în această criză boerii Olteni „erau strânşi într'un mănunchiu politic, care susţinea pe Domn fără nici-o condiţie", alături de ei fiind Episcopul de Râmnic şi influentul Preda Brâncoveanu.—Urmează articolele: *Teoriile lingvistice ale* lui *Karl Vossler*, de I. Iordan şi o seamă de *Etimologii* ale prof. Aug. Scriban, apoi *Comunicări* şi *Recenzii* O notiţă atrage atenţia că din lipsa de interes a celor îndatoraţi şi în putinţa de a o face, cele opt fascicole, ce mai lipsesc din valorosul monument al limbei române, *Dicţionarul lui Tiktin*, nu se pot tipări, cu toate făgăduelile date de unii miniştrii ce au trecut pe la Instrucţiune.

Cronica numismatică şi Arheologică, IV, 7—8, înregistrează cu regretele cuvenite moartea fostului Administrator al Casei Şcoalelor, Mihail Popescu, membru onorific al Soc Numismatice Române. — D-l Olszewski înfăţişează un prea frumos disc de argint de la marele vornic Şerban Cantacuzino, cu stema familiei Cantacuzineştilor, inscripţie în cirilice şi minunate ornamente —flori şi medalioane — şi care, lucru curios, a fost făcut danie Mănăstirii Trisfetitele din Iaşi, deşi nu vedem ce raporturi va fi avut vornicul cu Moldova. Inscripţia ajută biografiei lui Şerb. Const. căci îl vedem din aceasta că la 1700 a fost numit Mare Vornic. — *Rolul istoricului de artă român din Transilvania*, de Cor. Petran, apărut şi în extras, a fost recenzat la rubrica anterioară. — Urmează *Informaţii diferite* de C M.

Buletinul Soc. Numismatice Române, No. 47, aduce o lumină definitivă, prin d-l *Prof. N. Iorga*, în chestiunea încercăre , neisbutită din cauza opunerii Turcilor, a lui Vodă Cuza de a bate monetă, publicându-se contractul din 16 Mai 1860 care urma să fie încheiat între Ministru de Finanţe român şi Directorul monetăriei franceze. Noile monete ale „Moldo-Valachilor" trebuia să se bată în piese de aur de câte 20 de „români"— unitate monetară egală cu francul,— şi de câte 5 români; în monete de argint de câte 5, 2, 1, şi 1/2 români; în bronz de câte 5, 2 şi 1 ban (sutime de român). — Despre *Ponduri monetare de sticlă* —române, orientale şi bizantine— tratează d-l Dr. Severeanu. — *O stemă interesantă dela Const. Mavrocordat* înfăţişează d-l C. Moisil- Este cea desubt portretul Domnitorului, pictat de Liotard, în care se pun împreună armele unite ale celor două Principate, cu o coroană deasupra, mărginite de două animale care o sprijinesc, iar dedesubt o scenă cu privire la familia Corvinilor ardeleni.

Dunărea No. 5—8, Silistra, are în sumarul său un articol de d-l G.

Murgoci: *Caracterul fizic şi etnografic al văii Dunării inferioare*; de d-l Papahagi: *Boboteaza la Români* şi *Dovezi din studiul limbei noastre despre continuitatea Românilor în Dacia; Folklor tătăresc dobrogean*, cules de M Niazi; *Etimologii* şi *Cercetări arheologice* de D. Pahahagi; o notă despre *Sucidava*, unde e vorba de *Păcuiul lui Soare*. Pentru explicaţia acestui „Păcui" vezi nota d-lui Papahagi despre *Ostroavele Dunărene* (p. 117 şi urm. din acest număr al „Dunării", cum şi studiul d-lui Drăganu din Dacoromania, II, 1923, pag. 259—260.

Analele Râmnicului, I, 8—9, R.-Sărat. Dn I. Gane, în jurul chestiunei *Monografia judeţului*, arată că pentru a face o lucrare completă de acest fel trebue mai întâi cercetat în spirit ştiinţific întregul teritoriu al districtului, strângând documente, folklor, obiecte de artă şi fotografii după monumentele vechi, apoi să se culeagă şi ceiace este deja consemnat prin publicaţii împrăştiate, iar din sinteza tuturor acestor cercetări să se facă o monografie care să fie mai presus de orice critică. — *Documente râmnicene* de pe la 1815 şi alte mici însemnări interesante pentru regiunea râmniceană.

Revista Moldovei, III, 10, dă în traducere din ruseşte *Un document de pe vremea Eteriei*, o scrisoare a lui Puşkin către un oarecare Rajewski, datată din Chişinău, din primele zile ale Revoluţiei lui Tudor (primăvara lui 1821). Din ea se vede că Grecii credeau atunci, când nu era încă lămurit gândul lui Tudor, că acesta va lupta pentru ei. — Dn. Urmă trimite *O veste*: că lângă satul Truşeşti, în ţinutul botoşenean, ar fi o însemnată staţiune preistorică. — Se atrage atenţia asupra unei lucrări de mare însemnătate — de care nu avem cunoştinţă directă — a d-lui Giurgea, asupra unui *Dicţionar statistic al Basarabiei.* — O notă statistică înfăţişează Doctorul primar al oraşului Botoşani, prin care constată în ultimii cinci ani un fapt dezastruos: descreşterea populaţiunei româneşti şi creşterea celei evreeşti.

Junimea Literară, XII, 10-11, 12, Cernăuţi, a luat în ultimul timp o emploare şi o importanţă care o impun între cele d'întâi reviste româneşti, mulţumită muncii stăruitoare şi sufletului ce pun într'ânsa directorul ei Dn. I. Nistor şi harnicul scriitor Leca Morariu.

In afară de partea pur literară, reprezentată prin versurile semnate de G. Murnu, Tutoveanu, Rotică, C. Morariu, Voevidca, N. Dracea, etc. Junimea literară aduce o însemnată contribuţiune de studii critice şi cercetări metodice în materie de istorie literară, filologie, şi artă Consemnăm doar pe următoarele : *Problema „Soc. pentru cultură*, de I. Nistor, — *Păstorii*, de I. A. Candrea, — *Vasile Bumbac*, de V. Morariu, — *O icoană document istoric*, de V. Bardaş, — *Viaţa şi Opera lui Ion Grămadă*, poetul căzut în

luptele dela Cireşoaia, de C. Loghin, — *Eminescu la Viena*, — de V. Gherasim, — *Stâna la Românii din Bucovina*, de D. Dan, *Nicu Dracinschi* (Dracea), medicul care a semnat versuri frumoase în revistele din Bucovina. mort la Crăciunul trecut, de L. Morariu,—o povestire în dialect Macedo-român: *Calu a taxildarlui*, cu note lexicale şi traducere, de Chr. Geagea, — cum şi foarte numeroase şi de interes notiţe literare şi sociale în rubricile: *Plivind* şi *Răbojul cărţilor*. Junimea Literară dă şi câteva bune reproduceri după autografe, inscripţii, portrete şi monumente arhitectonice cu interes istoric naţional.

Roma, revistă de cultură italiană, IV, 1, 2, 3, condusă de profesorul Ramiro Ortiz, dedică primul său număr din 1924 scriitorului original, iniţiator al unui curent—sau „manieră"—Luigi Pirandello. — No. 2 se ocupă de problema care agită azi spiritul public al cărturarilor — de altfel ca şi din Franţa şi de la noi — *Reforma învăţământului italian*. In acelaş număr bine caracterizată, din amintirile dela studiu ale D-lui arhitect C. P. Cerchez, figura maestrului *Camillo Boito*, profesorul de la Milano. — No. 3 înfăţişează pe „sărăcuţul lui Cristos", *Sfântul Francisc din Assisi*, care aminteşte craiovenilor frumoasa conferinţă cu acest nume, ţinută anul trecut la „Prietenii Ştiinţei", de D-nul R. Ortiz.

Datina, T.-Severin, an. I, No 1, 2, 3—4. O menţiune deosebită se cuvine acestei reviste oltenesti, organ al Soc. culturale „M. Eminescu" din Severin, de sub direcţiunea D-lui M. Guşiţă, care—cum o spune frumos — „năzueşte să aducă aminte celor ce le place să uite, că trebuie de sârg şi fără zăbavă să ne întoarcem faţa şi inima către rosturile neamului nostru, căruia vâltoarea vremurilor nouă i-a scâlciat limba şi întinat sufletul".—In No. 1 cuvinte de pioasă amintire poetului *Vulovici*, mort în luptele din Carpaţi la 1916. — In No. 2 articolul D-lui prof. Bărcăcilă despre poetul popular *Nicolae Vernicuţă*. Note critice pline de bun simţ şi înţelepciune în *Ioana după originalitate* a D-lui C. D. Ionescu, pe marginea volumului „Aur sterp". —In No. 3—4 menţionăm: *Cum ni se înfăţişează poezia noastră nouă*, de Dn. M. Guşiţă; *Un scriitor de seamă*: *Cezar Petrescu*, de C. D. Ionescu; apoi literatură (poezii şi schiţe), însemnări şi recenzii. Consemnez în special ilustraţiile „Datinei" toate semnate G. Simionescu, înfăţişând desenuri de troiţe, case ţărăneşti, cule, hore şi scene dela ţară, deosebit de frumoase. Urăm viaţă lungă „Datinei".

S'au primit la Redacție revistele:

Transilvania, Sibiiu, LV, 1—2.
Viața Românească, Iași XVI, 1, 2, 3.
Cugetul Românesc, București, III, 1.
Gândirea, III, 12.
Revista gen. a Învățământului, XII, 1—4.
Lamura, V, 1—4.
Democrația, XII, 2, 3.
Roma, IV, 1, 2, 3.
Natura, XIII, 1, 2, 3.
Viața Nouă, XIX, 11—12.
Cosinzeana, Cluj, VIII, 5—7.
Revista Moldovei, Botoșani, III, 10.
Dunărea, Silistra, I, 5—8.
Cele trei Crișuri, Oradea-Mare V, 2.
Gândul Nostru, Iași, III, 1.
Peninsula Balcanică, I, 11, 12
Junimea Literară, Cernăuți, XII, 11, 12.
Revista Științifică „V Adamachi", Iași X, 1, 2.
Țara noastră, Sibiiu, V, 12, 13, 14
Revista Vremii, IV, 4.
Revista Teologică, Sibiiu, XIV, 2—3.
Arhiva C. F. R., Chișinău, II, 14—16.
Adevărul Literar și Artistic, V, 170—174
Viața agricolă, XV, 5.
Ghimpele, Oradea-Mare, IV, 2, 3.
Școala Bănățeană, Caransebeș, II, 23, 24
Victoria, VI, 53
România Viitoare, IV, 7.
Ziarul Științelor și al Călătoriilor.
Sfinxul, I, 1.

Revistele Oltene:

Datina, T.-Severin, I, 1-4.—*Făclia*, Caracal, II, 3-6.—*Revista corp. contabililor*, Caracal, I, 1.—*Slove*, Calafat, II, 2—*Ramuri—Drum Drept*, Craiova, XVIII, 1-7—*Năzuința*, Craiova, II, 8, 9.—*Renașterea*, Craiova, III, 3, 4.—*Gazeta Școalei*, Craiova, VI, 1—3.—*Grafica Română*, Craiova. II, 14.—*Hiena*, ed. Craiova, V, 6-7.—*Oltenia*, Craiova, Cartea I, partea III,

Ziare felurite:

America, (Cleveland-Ohio); *Monitorul Oficial al orașului Timișoara*, *Cultura Poporului* (Cluj); *Deșteaptă-te, Române!* (C. Lung-Mold.); *Vestul României* (Oradea-M.); *Progresul* (Oravița); *Carpații* (Brașov); *Drum Nou* (T.-Măgurele); *Voința Școalei* (Cernăuți); *Buletinul Universității Populare* (Ploești); *Primăvara* (Sannicolăul-Mare); *Foaia Diecezană* (Caransebeș); *Cuvântul Studențesc* (Buc.); *Telegraful Român* (Sibiiu); *Cerna* (T.-Severin); *Oltenia economică* (Craiova); *Brazda* (Craiova).

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socec & Comp.	Craiova
Ramuri	„
Lazăr Sanft	„
Librăria Națională	„
Pavel Suru, Calea Victoriei 83	București
G. Onișor	Cluj
Librăria Cartea Românească . .	București

NUMĂRUL 40 LEI

Colecția numerelor din an. I	Lei 200
„ „ „ „ II	„ 250
Abonamentul în țară p. an. III	„ 200
„ în străinătate	„ 300

Abonamentul se plătește direct sau prin mandat poștal. Altfel, se mai adaogă 25 la sută, taxa încasatorului trimes la domiciliul abonatului.

FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI

FRAȚII CUMPĂNAȘU & Comp.

SOC. IN COM. SIMPLĂ

C R A I O V A

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară
SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinei 14,
FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21, Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.
DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung, Bălți. Reprezentanțe în fiecare capitală de județ.
P R E Ț U R I A V A N T A J O A S E

SE RECOMANDĂ CITITORILOR NOȘTRI **Revista „NĂZUINȚA"**

De vânzare la toate librăriile.

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ŞI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMA / CRAIOVA

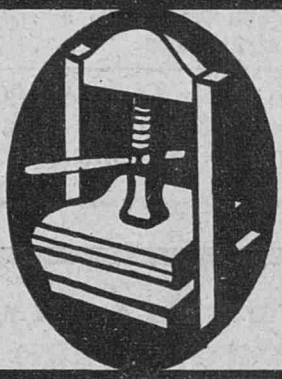

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITOGRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE